TYLKO DLA WEWNĘTRZNEGO UŻYTKU SŁUŻBOWEGO

ROK I NR 8

WARSZAWA, LISTOPAD 1949 R.

BIULETYN FINANSOWY

PAŃSTWOWEJ KOMISJI PLANOWANIA GOSPODARCZEGO

SPIS RZECZY

CZOŁOWE ZADANIA CHWILI OBECNEJ

Przyśpieszenie obiegu środków obrotowych

Na naradzie roboczej, zainicjowanej przez załogi 6 hut śląskich, odbytej w dniu 9 bm. w Katowicach, zapadła uchwała o przyspieszeniu obiegu środków obrotowych. Załogi Hajduckich Zakładów Hutniczych: „Batory", „Florian", „Baildon", „Jedność", „Małapanew" i „Ferrum" wzięły na siebie zobowiązanie zwolnienia z obiegu do końca bieżącego roku kwoty 1.000 milj. złotych, wzywając zarazem załogi innych przedsiębiorstw i fabryk uspołecznionego przemysłu do współzawodnictwa na tym odcinku.

W powziętej na naradzie rezolucji czytamy m. in.: „Stojące przed gospodarką narodową Polski Ludowej zadania, w zakresie wykonania 6-letniego planu budowy fundamentów socjalizmu, wymagają poważnego nakładu środków finansowych. Środki te mogą być, między innymi, uzyskane w drodze mobilizacji istniejących w naszej gospodarce narodowej, a niewykorzystanych dotąd, rezerw tkwiących w nadmiernych zapasach materiałów, półfabrykatów i wyrobów gotowych. Upłynnienie tych zapasów wyzwoli wielomiliardowe sumy, które będą mogły być zużyte na dalszy rozwój gospodarczy, a tym samym podniesienie materialnego i kulturalnego poziomu życia mas pracujących".

Zwolnienie z obrotu kwoty 1 miliarda zł ma być osiągnięte dzięki zmniejszeniu zapasów materiałowych, wyrobów półgotowych i gotowych, upłynnieniu nadmiernych zapasów oraz drogą przyspieszenia fakturowania i skrócenia cyklu inkasowego.

Zobowiązania swe podjęły załogi Hajduckich Zakładów Hutniczych za wzorem 103 przedsiębiorstw Moskwy, które w dniu 26. I. 1949 r. zwróciły się z pismem do tow. J. W. Stalina, zobowiązując się drogą przyspieszenia obiegu środków obrotowych zwolnić dla potrzeb gospodarstwa narodowego 400 mil. rubli. Inicjatywa przedsiębiorstw stolicy państwa radzieckiego została z entuzjazmem przyjęta przez cały kraj, jako nowy krok naprzód w drodze po wzmocnieniu potęgi ekonomicznej Związku Radzieckiego.

„Zainicjowany przez moskiewskie przedsiębiorstwa ruch za przyspieszeniem obiegu środków obrotowych — pisze W. Diaczenko w 4-tym numerze czasopisma „Woprosy Ekonomiki" — oznacza nowy, wyższy etap opanowania przedsiębiorstwa, jego techniki, jego strony ekonomiczno-finansowej. Ażeby przyspieszyć obieg środków, trzeba głęboko wniknąć we wszystkie dziedziny działalności przedsiębiorstwa, we wszystkie „drobnostki", stale dbać o ekonomiczno-finansową sytuację przedsiębiorstwa, systematycznie usprawniać organizację zaopatrzenia przedsiębiorstwa w surowce, materiały, paliwo itp., udoskonalać proces produkcji, uporządkować zbyt (realizację) produkcji, udoskonalać technikę rozliczeń. Stan środków obrotowych przedsiębiorstwa, ich stosunek do rozmiarów wytwórczości i realizacji produkcji, wskazuje na poziom racjonalizacji procesów wytwarzania i realizacji produkcji, wskazuje na poziom dyscypliny finansowej.

Walka o przyspieszenie obiegu środków obrotowych uzupełnia i pogłębia walkę o wykonanie i przekroczenie planu produkcyjnego, o wykonanie

i przekroczenie planu obniżenia kosztów własnych produkcji".

Środki obrotowe przedsiębiorstwa uspołecznionego, surowce i inne materiały, produkcja w toku, półfabrykaty, wyroby gotowe, środki na rachunku w banku lub w kasie przedsiębiorstwa, są nieodzowne dla ciągłości procesów wytwarzania i obiegu.

Zakupione przez przedsiębiorstwo towary (surowce, inne materiały, paliwo, energia) przechodzą do bezpośredniego procesu produkcji, a po jego zakończeniu przedsiębiorstwo uzyskuje towary (wyroby gotowe), za które, w wyniku ich realizacji, otrzymuje ono środki pieniężne, które znów zużywa na zakup surowców, materiałów, paliwa itd.

Środki obrotowe zatem z formy pieniężnej (środki na rachunku w banku lub w kasie, tzw. pogotowie kasowe), przechodzą w formę towarową (surowce i materiały, paliwo itd.), następnie w formę produkcyjną (produkcja w toku), a po zakończeniu produkcji — znów w formę towarową (wyroby gotowe), z której — w wyniku realizacji — w formę pieniężną.

Ruch okrężny środków obrotowych, przechodzenie z formy pieniężnej w formę towarową, z towarowej w produkcyjną itd. jest rezultatem ciągłości procesów wytwarzania i obiegu i zarazem zakłada istnienie środków obrotowych zawsze i we wszystkich formach, jako warunku nieprzerwanego potoku wytwarzania i obiegu.

Szybkość rotacji środków obrotowych jest za tym uwarunkowana szybkością z jaką odbywa się ruch okrężny środków obrotowych, szybkością (czasem trwania) przejścia surowców i materiałów w formę produkcyjną, długością cyklu produkcyjnego i przejściem w formę towarową i pieniężną.

Przyspieszenie obiegu środków obrotowych osiąga się po przez skrócenie czasu ich przebywania w każdej z tych form.

Dzięki usprawnieniu zaopatrzenia, produkcji, i zbytu, drogą zmniejszenia zapasów surowcowych i materiałowych, drogą skrócenia — dzięki mechanizacji i racjonalizacji — cyklu produkcyjnego, po przez właściwą organizację zbytu towarów i techniki rozliczania, rotacja środków obrotowych odbywa się w tempie przyspieszonym, zwalnia z obiegu część środków obrotowych.

Zwalniane z obiegu w danym przedsiębiorstwie środki obrotu, nie znikają jednakże w ogóle z obiegu. Zwolnione środki obrotowe, surowce i materiały lub środki pieniężne zwiążą się z nową produkcją w tym samym lub innym przedsiębiorstwie. Przy danej wartości produkcji lub wymiany, wartość uwiązanych środków obrotowych będzie mniejsza. Przy danej wartości środków obrotowych, na skutek przyspieszenia ich obiegu, rozmiary procesów produkcji i wymiany wzrosną. Państwo uzyska: dodatkową produkcję, zwiększoną akumulację, dodatkowy dochód narodowy.

Szybkość obiegu środków obrotowych jest ważnym elementem planu techniczno-przemysłowo-finansowego. W planie finansowym znajduje ona swój wyraz w ustalaniu niezbędnych zapasów surowców, materiałów, paliwa itd., w ustalaniu niezbędnej wartości środków obrotowych, zamrożonych w nieskończonej produkcji, w półfabrykatach i gotowych wyrobach, przez ustalenie normatywów środków obrotowych. W planie techniczno-przemysłowo-finansowym winny być ustalane metody, środki i przedsięwzięcia, zmierzające do przyspieszenia obiegu środków obrotowych.

Metoda obliczania normatywów środków obrotowych polega na ustalaniu niezbędnego, a uwarunkowanego, bądź względami organizacji dostaw, bądź względami technologii procesów produkcyjnych, bądź warunkami, organizacją i techniką zbytu i rozliczania itd. itp. — czasu w jakim środki obrotowe przejdą z jednej formy w drugą. A więc czasu jaki jest potrzebny w danych warunkach dostawy, by środki pieniężne zamieniały się w środki produkcji, czasu jaki jest niezbędny — przy danej technologii procesów produkcyjnych, by środki produkcji zamieniły się w towar, czasu jaki jest niezbędny w określonych warunkach zbytu, by towar przyjął formę pieniężną.

Jeżeli określony został czas (mierzony w dniach), w ciągu którego dany element środków obrotowych pozostanie w niezmienionej formie, np. w formie towarowej, a więc ilość dni zapasu danego składnika środków obrotowych oraz jego rozchód (obrót), wówczas obliczenie następuje wg. następującego wzoru:

$$N = \frac{R}{d} . W$$

gdzie: N — normatyw
R — rozchód (obrót)
d — ilość dni okresu odnośnego obrotu
W — okres (w dniach) w jakim element środków obrotowych pozostanie w niezmienionej formie.

Obliczenie szybkości obiegu środków obrotowych następuje wg. wzoru:

$$W = \frac{Z . d}{R}$$

gdzie: Z — wartość średniego zapasu
R — rozchód (obrót)
d — ilość dni

Stopień przyspieszenia rotacji środków obrotowych wynika z porównania „W", szybkości obiegu środków obrotowych dla dwu okresów (np. za I i II kwartał).

Istotą planowej gospodarki socjalistycznej jest jak najbardziej ekonomiczne wykorzystanie sił wytwórczych, w interesie rozwoju gospodarczego oraz podniesienia poziomu życiowego mas pracujących. Plan narodowo-gospodarczy zakłada coraz lepsze — z roku na rok — wykorzystanie środków, którego wyrazem jest osiąganie coraz większej produkcji na każdą złotówkę, czy to zainwestowaną, czy też znajdującą się w obrocie przedsiębiorstwa. Wartość produkcji na każdą złotówkę środków obrotowych wynosiła w przemyśle hutniczym w roku 1947 — 1,10 zł, w r. 1948 — 2,60 zł, a w r. 1949 wynieść ma 4,50 zł; w przemyśle chemicznym wynosiła ona w r. 1947 — 1,31 zł, w r. 1948 — 1,52 zł, a w r. 1949 wynieść ma 2,86 zł; w przemyśle elektrotechnicznym wynosiła w r. 1947 — 1,25 zł, w r. 1948 — 1,39 zł, a w r. 1949 wynieść ma 2,42 zł. Tego rodzaju wzrost wartości produkcji w stosunku do sumy środków, znajdujących się w obrocie, oznacza, że poszczególne przedsiębiorstwa wykonują i przekraczają swe plany produkcyjne, przy mniejszej ilości zapasów surowców i materiałów, przy niższym stanie remanentów półfabrykatów i gotowych wyrobów. Pozwala to tą samą ilością towarów zaspokoić potrzeby większej ilości przedsiębiorstw oraz w większym stopniu zaspokoić potrzeby rynku konsumcyjnego, co jest poważnym czynnikiem rozwoju gospodarczego w skali ogólno-narodowej.

Obok niewątpliwych osiągnięć na odcinku przyśpieszenia szybkości obiegu środków obrotowych w gospodarce narodowej, istnieją w niej poważne, niewykorzystane dotąd rezerwy. W szeregu gałęzi gospodarki narodowej brak dotąd ścisłych norm zużycia surowców i materiałów pomocniczych, co powoduje niedociągnięcia w planowaniu zaopatrzenia i powstawanie nadmiernych zapasów w magazynach fabrycznych. Działa tu również źle zrozumiana zapobiegliwość kierownictwa szeregu przedsiębiorstw, które bez rzeczywistej potrzeby starają się o gromadzenie jak największej ilości zapasów.

W naszej gospodarce przyśpieszenie obiegu środków obrotowych, czyli skrócenie czasu trwania pełnego obrotu o 1 dzień, oznacza zwolnienie z obiegu wielu miliardów złotych, które posłużyć mogą Państwu dla dalszej rozbudowy potencjału gospodarczego.

Upłynnienie ponadnormatywnych, zbędnych zapasów i doprowadzenie zapasów materiałowych i towarowych do poziomu realnych normatywów, zwolni z obiegu olbrzymie kwoty.

Jeszcze dziś częstym zjawiskiem jest magazynowanie surowców i innych materiałów, wystarczających na znacznie dłuższy okres, niż tego wymaga produkcja lub obrót towarowy.

Magazynowanie nadmiernych zapasów jest nie tylko szkodliwe z punktu widzenia zamrażania środków obrotowych. Zapasy ulegają często zniszczeniu, a poza tym powodują dodatkowe nakłady na magazynowanie, a w rezultacie na wzrost kosztów własnych.

Olbrzymie kwoty zamrażane są we wzajemnych rozliczeniach między przedsiębiorstwami. Usprawnienie techniki rozliczania, przyśpieszenie fakturowania i skrócenie cyklu inkasowego — oto jeszcze jedno źródło zwolnienia z obiegu wielkich sum.

Zamrażanie środków obrotowych we wzajemnych rozliczeniach powodują poza tym wzrost nakładów i obsługę kredytów, co wpływa ujemnie na kształtowanie się rentowności przedsiębiorstw.

Prócz nadmiernych remanentów materiałowych na szybkość obiegu środków obrotowych wpływa czas trwania samego procesu produkcyjnego oraz okres magazynowania gotowej produkcji. Proces produkcyjny trwa od momentu oddania surowca do produkcji do otrzymania gotowego wyrobu. W produkcji wielofazowej powstają na poszczególnych etapach półfabrykaty, które poddawane są dalszemu przerobowi. Skrócenie czasu trwania procesu produkcyjnego zmniejsza sumę środków obrotowych w robotach w toku (niezakończona produkcja) i w półfabrykatach. Skrócenie czasu magazynowania wyrobów i ich ekspedycji zmniejsza ilość środków obrotowych w gotowej produkcji.

Na podstawie każdoczesnego bilansu przedsiębiorstwa można ustalić, jaką sumę środków obrotowych posiada ono, sposób ich wykorzystania oraz źródła ich pochodzenia. W ten sposób ustala się co miesiąc stan posiadanych przez przedsiębiorstwo środków płatniczych, surowców i materiałów pomocniczych, wyrobów gotowych, półfabrykatów i robót w toku oraz sumę jaka zamrożona jest w należnościach od odbiorców. Przez porównanie tych sum z planem (normatywami) można wyciągnąć wnioski o racjonalnym lub nieracjonalnym sposobie wykorzystania posiadanych przez przedsiębiorstwo środków obrotowych. Ogólna suma środków, znajdująca się w obrocie przedsiębiorstwa, dzieli się z punktu widzenia źródeł ich pokrycia na środki własne oraz na środki obce, pochodzące z kredytów bankowych oraz zobowiązań przedsiębiorstwa wobec dostawców.

Zobowiązania załóg Hajduckich Zakładów Hutniczych w kierunku zmniejszenia zapasów materiałów technicznych o 115 mil. zł wymagać będą zbadania zamówień na materiały techniczne od strony możliwości anulowania niektórych z nich oraz upłynnienia części tych materiałów.

To samo dotyczy wyrobów gotowych, których zapas H. Z. H. zobowiązały się zmniejszyć o 200 mil. zł oraz towarów handlowych (122 mil. zł). H. Z. H. zobowiązały się również zmniejszyć stan

należności od odbiorców o 450 mil. zł. W końcu zobowiązania H. Z. H. obejmują skrócenie cyklu produkcyjnego i osiągnięcie tą drogą zmniejszenia stanu zapasów wyrobów gotowych i robót w toku o 108 mil. zł. Suma środków obrotowych, które H. Z. H. zwolnią tą drogą w terminie do 31. XII. 1949 wynosić będzie 992 mil. zł, z której wpłacą one tytułem zmniejszenia własnych środków obrotowych do Skarbu Państwa 350 mil. zł zmniejszą zaciągnięty kredyt w Narodowym Banku Polskim o 200 mil. zł oraz sumę zobowiązań wobec dostawców o ca 450 mil. zł.

I w naszej gospodarce, co podkreśla uchwała powzięta na zebraniu załóg H. Z. H., istnieją możliwości zwolnienia poważnych sum z obrotu wielu uspołecznionych przedsiębiorstw. H. Z. H. wezwały załogi innych przedsiębiorstw i fabryk do podejmowania podobnych zobowiązań i socjalistycznego współzawodnictwa na tym odcinku. Apel H. Z. H. znajdzie niewątpliwie szerokie echo. Nasza gospodarka narodowa, w obliczu zadań 6-letniego planu budowy socjalizmu, otrzyma dodatkowe środki finansowe i materialne, pochodzące z mobilizacji, drogą przyśpieszenia obiegu środków obrotowych, wewnętrznych rezerw.

Inicjatywa Hajduckich Zakładów Hutniczych na odcinku przyśpieszenia obiegu środków obrotowych zasługuje na szczególną uwagę ze strony aparatu finansowego.

Przyśpieszenie obiegu środków obrotowych będzie osiągnięte we wspólnym wysiłku robotnika, technika i finansisty-ekonomisty. Wykonanie tego zadania wymaga głębokiej, szczegółowej znajomości ekonomiki przedsiębiorstwa jego organizacji i technologii.

Przyśpieszenie obiegu środków obrotowych będzie osiągane na bazie pogłębionego rozrachunku gospodarczego w przedsiębiorstwach przemysłowych i handlowych, na bazie wewnętrznego rozrachunku gospodarczego wydziałów produkcyjnych.

(FN-D)

Analiza działalności gospodarczej przedsiębiorstwa przemysłowego

na podstawie bilansu i innych materiałów sprawozdawczych

Przedsiębiorstwa przemysłowe w ustroju demokracji ludowej stanowią w przeważającej większości — własność ogólno-narodową i pracują na zasadach socjalistycznych, według ustalonego planu. Dlatego też analiza bilansu uspołecznionego przedsiębiorstwa przemysłowego winna oświetlić jego działalność gospodarczą pod kątem widzenia wykonania planu przemysłowo-finansowego, ujawnić czynniki sprzyjające wykonaniu, względnie hamujące normalny bieg procesu produkcyjnego oraz umożliwić wyciągnięcie konkretnych wniosków, zmierzających do usprawnienia działalności gospodarczej przedsiębiorstwa.

Podstawą do analizy jest bilans wraz z załącznikami, a także pozostała sprawozdawczość statystyczna oraz inne dane źródłowe.

Przed przystąpieniem do właściwej analizy, należy poddać posiadany materiał cyfrowy dokładnej kontroli zarówno pod względem formalnym jak i merytorycznym, badając powiązanie rachunkowe poszczególnych pozycji, metodę księgowania oddzielnych zagadnień, celem upewnienia się o jego wiarogodności.

Porównanie powyższych rzeczywistych danych z założeniami planu przemysłowo-finansowego, zbadanie warunków w jakich plan był wykonany oraz przyczyn wpływających na odchylenia od planu, umożliwi wyciągnięcie właściwych wniosków zmierzających do dalszego rozwoju usprawnienia gospodarki przedsiębiorstwa, przez wyeliminowanie czynników ujemnych i wykorzystanie dotychczasowych doświadczeń.

Analizę należy rozpocząć od dokładnego omówienia struktury organizacyjnej badanego przedsiębiorstwa, uwzględniając zmiany, które miały miejsce w okresie sprawozdawczym, by w późniejszej pracy uwzględnić je również, jako jeden z czynników, mających wpływ na wykonanie zadań produkcyjnych.

I. Wykonanie planu produkcyjnego.

Najważniejszym sprawdzianem ogólnej działalności przedsiębiorstwa jest wskaźnik wykonania planu produkcyjnego. Dlatego też od niego należy zacząć analizę, dzieląc zagadnienie powyższe na dwie części: charakterystykę poziomu wykonania planu oraz omówienie czynników, które mają decydujący wpływ na wypełnienie zadania produkcyjnego.

A. CHARAKTERYSTYKA POZIOMU WYKONANIA PLANU.

Wskaźnik wykonania planu wynika z porównania faktycznej produkcji z planowaną. Tylko w nielicznych przedsiębiorstwach możliwe jest wyprowadzenie tego wskaźnika przez porównanie produkcji rzeczywistej i planowanej w jednostkach naturalnych (sztukach, tonach, metrach), mianowicie jest to możliwe w przedsiębiorstwach wytwarzających jeden wyrób. Większość przedsiębiorstw produkuje mniejszy lub większy asortyment wyrobów, często w różnych odmianach i gatunkach.

W tych warunkach ustalenie wskaźnika wykonania planu dla danego przedsiębiorstwa jest możliwe przez porównanie obliczonej wartościowo produkcji.

Celem wyłączenia elementów przypadkowych (zmiany cen itp.), wyliczeń powyższych dokonuje się nie w cenach bieżących, lecz w cenach niezmiennych.

Przykład: Jeśli wartość produkcji faktycznie wypuszczonej w okresie sprawozdawczym przez przedsiębiorstwo wynosiła 854 tys. zł według cen niezmiennych, zaś plan produkcyjny opiewał, w tych samych cenach, na sumę 795 tys. zł to zadanie produkcyjne zostało wykonane w 107,4%

$$\frac{854 \times 100}{795}$$

Nie wystarczy jednak ograniczyć się do kontroli wykonania planu w sumie globalnej. Należy także skontrolować równomierność przebiegu procesu produkcji, oświetlić wykonanie planu w układzie asortymentowym oraz omówić rezultaty osiągnięte w dziedzinie podwyższenia jakości produkcji.

1. Równomierność przebiegu procesu produkcji.

Analizując powyższe zagadnienie, należy wyjaśnić, czy wykonanie zadania produkcyjnego przebiegało harmonijnie, w zgodności z planem, a wszelkie zwolnienie lub przyspieszenie tempa było z góry przewidziane, czy też proces produkcji cechowały gwałtowne skoki, tzn. częściowy zastój w niektórych okresach, w innych zaś gwałtowne tempo wykonania, co świadczyłoby o wadliwej gospodarce przedsiębiorstwa, powodującej przedwczesne zużycie środków produkcji i obniżenie jakości wyrobów, lub też o nierealności planu, który nie przewidział maksymalnych możliwości produkcyjnych.

Przykład: Produkcja roczna przedsiębiorstwa w rozbiciu kwartalnym przedstawia się następująco:

	Ogółem	W tys. zł			
		w tym			
		I kw.	II kw.	III kw.	IV kw.
Faktyczna prod. za rok ub.					
a) w cenach niezmiennych	612	73	233	92	214
b) w procentach	100	12	38	15	35
Planowana prod. za r. spraw.					
a) w cenach niezmiennych	795	175	191	206	223
b) w procentach	100	22	24	26	28
Faktyczna prod. za r. spraw.					
a) w cenach niezmiennych	854	120	307	171	256
b) w procentach	100	14	36	20	30

Z przytoczonego przykładu wynika, że w stosunku do roku ubiegłego widoma jest poprawa poziomu produkcji. Tempo wykonania przebiega jednak nierównomiernie, podczas gdy plan przewiduje sukcesywny wzrost wartości produkcji w ciągu roku.

Jeśli w skład kontrolowanego przedsiębiorstwa wchodzą jednostki podległe, należy zbadać, czy wszystkie wykonały plan równomiernie. Wykonanie planu globalnego osiągnięte kosztem przekroczenia planu przez część jednostek, przy równoczesnym odstawaniu pozostałych, jest zjawiskiem niepożądanym.

Przykład: Produkcja roczna przedsiębiorstwa w rozbiciu na jednostki podległe w ciągu okresu sprawozdawczego:

	Faktyczna produkcja za rok ubiegły		Planowana produkcja za rok sprawozdawczy		Faktyczna produkcja za rok sprawozdawczy		% wykon. planu prod.	Zmiany w % w stos. do okresu ubiegł.
	wg cen niezm.	%	wg cen niezm.	%	wg cen niezm.	%		
Ogółem	612	100	795	100	854	100	107,4	139,5
w tym: Zakład Nr 1	92	15	199	25	171	20	85,9	185,9
Zakład Nr 2	122	20	278	35	213	25	76,6	174,6
Zakład Nr 3	398	65	318	40	470	55	147,8	118,1

Zadanie produkcyjne zostało wykonane tylko dzięki znacznemu przekroczeniu planu przez Zakład Nr 3. Pozostałe zakłady planu nie wykonały. Należy podkreślić, że oba zestawienia mogą świadczyć o niepełnym wykorzystaniu możliwości produkcyjnych przedsiębiorstwa.

2. Wykonanie planu w układzie asortymentowym.

Analiza powyższego zagadnienia polega na porównaniu faktycznie wytworzonej produkcji, w rozbiciu asortymentowym na poszczególne wyroby lub grupy wyrobów, z asortymentem planowanym, przy równoczesnym uwzględnieniu ogólnego poziomu wykonania planu produkcyjnego.

Przykład: Wykonanie planu produkcyjnego w rozbiciu asortymentowym przez przedsiębiorstwo, które wykonało plan globalnie na sumę 854 tys. zł w cenach niezm., przedstawia się następująco: wyrób A — 520 tys. zł, wyrób B — 239 tys. zł, wyrób D — 95 tys. zł, natomiast w planie, który opiewał na ogólną sumę 795 tys. zł, przewidziano następujące wykonanie: wyrób A — 380 tys. zł, wyrób B — 320 tys. zł, wyrób C — 95 tys. zł. Korzystając z powyższych danych otrzymujemy następujące zestawienie (w tys. zł):

Poz.	Wyrób				Ogółem
	A	B	C	D	
1. Plan wg cen niezm.	380	320	95	—	795
2. Wykonanie wg cen niezm.	520	239	—	95	854
3. % wykonania	136,8	74,7	—	—	107,8
4. Ewentualne wyk. planu, przy zachow. planowan. układu asortymentow.	408	344	102	—	854
5. Faktyczne wykon. planu na poczet planow. asort.	408	239	—	—	647
6. Wskaźnik wykon. planu w układzie asortyment.	100	69,5	—	—	75,8

Dane pozycji 4 otrzymujemy, mnożąc wartość poz. 1 przez średni wskaźnik wykonania planu produkcyjnego (w danym wypadku 1,074) i dlatego suma poz. 4 musi być równa sumie danych poz. 2. Do poz. 5 przenosimy dane poz. 4, w wypadku gdy te ostatnie są mniejsze od danych w poz. 2, jeśli zaś dane poz. 4 są większe od równorzędnych wartości w poz 2, przenosimy do poz. 5, odpowiednie dane poz. 2. Wskaźnik wykonania w poz. 6 otrzymujemy, wyliczając stosunek procentowy wartości w poz. 5 do wartości w poz. 4.

Analizując powyższe zestawienie stwierdzamy, że przedsiębiorstwo, mimo wykonania planu produkcyjnego w cyfrach globalnych w 107,4%, plan w układzie asortymentowym wykonało jedynie w 75,8%. Sytuacja taka powstała stąd, że przed-

siębiorstwo nie przystąpiło w ogóle do produkcji wyrobu C, który był przewidziany planem, natomiast produkowało nieuwzględniony planem wyrób D. Oprócz tego znacznie przekroczyło produkcję wyrobu A, nie wykonując planu odnośnie produkcji wyrobu B.

Zjawiskiem dodatnim jest przekroczenie planu równomiernie w pełnym zaplanowanym asortymencie, natomiast produkowanie wyrobów jednego rodzaju w ilościach znacznie przekraczających plan lub też wytwarzanie zupełnie niezaplanowanych artykułów, może stwarzać nadmierne ich zapasy, nie znajdujące częstokroć nabywców i wymagające dodatkowego finansowania przedsiębiorstwa.

To ujemne zjawisko pogłębia się wskutek niewyprodukowania innych wyrobów zaplanowanych, a więc potrzebnych dla gospodarki narodowej. Niewyprodukowanie tych wyrobów może wywołać załamanie się planu u odbiorcy danego artykułu.

Wyniki kontroli wykonania planu w układzie asortymentowym pod względem wartościowym nie zawsze są ostąteczne. Jeśli np. do produkcji planowanych wyrobów będą zużyte składniki surowcowe droższe od planowanych, to mimo wykonania planu pod względem wartościowym, ilość faktycznie wyprodukowanych wyrobów może być mniejsza od planowanej. Wobec tego wskazane jest, oprócz analizy wartościowej tego zagadnienia, przeprowadzić w sposób analogiczny analizę pod względem ilościowym.

3. Wykonanie planu gatunkowości.

Rezultaty wykonania planu gatunkowości świadczą o tym, czy przedsiębiorstwo walczy o jakość produkcji. Analizę tego zagadnienia można przeprowadzić metodą uproszczoną, porównując — w naturalnych jednostkach miary — faktyczną produkcję oddzielnych wyrobów lub grup wyrobów w rozbiciu na gatunki, z produkcją planową.

Przykład:

	Produkcja					
	Fakt. za okr. ubiegły		Wg planu za okr. spraw.		Fakt. za okr. spraw.	
	ilość w szt.	%	ilość w szt.	%	ilość w szt.	%
Wyrób A ogółem	2500	100	3100	100	3400	400
w tym gat. I	925	37	2015	65	1598	47
„ „ II	1575	63	1085	35	1802	53
Wyrób B ogółem	1750	100	2320	100	2700	100
w tym gat. I	805	46	1624	70	1566	58
„ „ II	945	54	696	30	1134	42

W porównaniu z rokiem ubiegłym widoczna jest pewna poprawa, jednak planowe zadanie nie zostało osiągnięte, gdyż ilość wyrobów pierwszego gatunku jest mniejsza od planowanej.

O wiele głębszą i bardziej ogólną analizę można przeprowadzić przy zastosowaniu współczynnika średniej gatunkowości, który wynika ze stosunku procentowego średniej ważonej ceny produkcji, obowiązującej w danym okresie do ceny gatunku pierwszego; lub też stosunku procentowego wartości produkcji liczonej zgodnie z cenami poszczególnych gatunków do wartości tej produkcji obliczonej w cenie pierwszego gatunku.

Pierwsza metoda może być zastosowana dla wyliczenia współczynnika wartościowego dla poszczególnych wyrobów druga zaś dla całego zespołu produkcji — bez względu na ilość wchodzących w jej skład wyrobów.

Przykład:

Produkcja	Wyrób A gat. I	Wyrób A gat. II	Razem	Wyrób B gat. I	Wyrób B gat. II	Razem	Ogółem wartość
Faktyczna ilość za okres ub.	925	1575	2500	805	945	1750	×
cena w zł	150	125	134,4*)	200	180	189,1*)	×
wart. fakt. w tys. zł	139	197	336	161	170	331	667
„ w cenie gat.	139	236	375	161	189	350	725
śred. współcz. gat.	×	×	89,6	×	×	94,6	92,0
Ilość wg planu na okres spraw.	2015	1085	3100	1624	696	2320	×
cena w zł	160	140	152,9*)	210	190	203,9*)	×
wart. fakt. w tys. zł	322	152	474	341	132	473	947
„ w cenie I gat.	322	174	496	341	146	487	983
śred. współcz. gat.	×	×	95,6	×	×	97,1	96,3
Faktyczna ilość za okres spraw.	1598	1802	3400	1566	1134	2700	×
cena w zł	160	140	149,4*)	210	190	201,5*)	×
wart. fakt. w tys. zł	256	252	508	329	215	544	1052
w cenie I gat.	256	288	544	329	238	567	1111
śred. współcz. gat.	×	×	93,4	×	×	96,0	94,7

Cyfry oznaczone gwiazdką stanowią średnie ważone ceny poszczególnych wyrobów (np. 336 000 : 2500 = 134,4) Współczynnik gatunkowości dla poszczególnych wyrobów otrzymano, wyliczając stosunek procentowy ceny średniej ważonej do ceny pierwszego gatunku danego wyrobu (np. $\frac{134,4 \times 100}{150} = 89,6$). Średni współczynnik gatunkowości dla całej produkcji otrzymano, wyliczając stosunek procentowy wartości produkcji według cen rzeczywistych do wartości produkcji według cen pierwszego gatunku

$$(\text{np. } \frac{667 \times 100}{725} = 92,0).$$

Omówienie wyników powyższego zestawienia, ze względu na to, że do analizy przyjęto identyczne ilości wyrobów, co w zestawieniu poprzednim — o uproszczonej metodzie, — prowadzi do tych samych wniosków.

B. CHARAKTERYSTYKA NIEKTÓRYCH CZYNNIKÓW, MAJĄCYCH WPŁYW NA POZIOM WYKONANIA PLANU PRODUKCYJNEGO.

1. Wydajność pracy.

Jednym z najważniejszych czynników decydujących o poziomie produkcji jest wydajność pracy. Spośród metod obliczenia tego wskaźnika, najbardziej przyjęty jest sposób, polegający na ustaleniu wartości produkcji w cenach niezmiennych, przypadającej na jedną pracowniko-godzinę robotnika produkcyjnego.

Przykład:

	Faktycznie za okres poprzedni	Wg planu na okres sprawozdawczy	Faktycznie za okres sprawozdawczy
Liczba prac.-godzin robotn. produkcyjnych w tys.	142	153	187
Wartość prod. wg cen niezm.	612	795	854
Wskaźnik wydajności pracy	4,3	5,2	5,8

Wskaźnik wydajności pracy (854 : 147 = 5,8) wzrósł w stosunku do ubiegłego okresu o 1,5 czyli o 34,8%, osiągając 111,5% planu.

Należy pamiętać, że wzrost wskaźnika wydajności, obliczonego metodą powyższą, nie zawsze jest wynikiem zwiększenia się ilości wyprodukowanych wyrobów na skutek zwiększonego nakładu pracy w jednostce czasu. Często zwiększenie wartości produkcji na jedną pracowniko-godzinę wypływa z przejścia na asortymenty bardziej wartościowe, których produkcja nie została przewidziana planem. Na to miejsce szczególnie przy produkcji o szerokiem wachlarzu wyrobów. Dlatego też w wypadku obniżenia się wskaźnika wykonania planu asortymentowego poniżej 80—85%, (wskaźnik przyjęty w literaturze radzieckiej), należy stosować wskaźniki ilościowe, określające ilość wyrobu mierzoną w jednostkach naturalnych, przypadającą na jedną pracowniko-godzinę robotnika produkcyjnego grupy przemysłowej.

Przykład:

	Faktycznie za okres poprzedni	Wg planu na okres sprawozdawczy	Faktycznie za okres sprawozdawczy
Liczba pracowniko-godzin robotników produkcyjn.	142 000	153 000	147 000
Ilość produkcji w szt.			
wyrobu A	2 500	3 100	3 400
„ B	1 750	2 320	2 700
Ilość prod. na 1 prac.-godz. robotników prod. w szt.			
wyrobu A	0,017	0,020	0,023
„ B	0,012	0,015	0,018

Dane powyższe potwierdzają wywody, oparte na wynikach poprzedniego zestawienia.

Badając poziom wydajności pracy przedsiębiorstw o produkcji jednorodnej, można się oprzeć wyłącznie na wskaźnikach ilościowych.

Wydajność pracy zależna jest od następujących czynników:

a) intensywności pracy,
b) kwalifikacji zawodowych i uświadomienia politycznego pracowników,
c) organizacji pracy i poziomu technicznego przedsiębiorstw.

Orientację odnośnie pierwszego z tych czynników może dać zbadanie kształtowania się przekroczeń ustalonych norm dla poszczególnych czynności.

Wykonanie planu produkcyjnego ponad ustaloną normę nie powinno w zasadzie spowodować zwiększenia planowanego stanu zatrudnienia, chyba, że przekroczenie zadania produkcyjnego zostało wywołane czynnikami nieprzewidzianymi planem (np. uruchomieniem nowej jednostki produkcyjnej przed wyznaczonym terminem itp.). Hamujący wpływ na podniesienie kwalifikacji zawodowych i uświadomienia wywiera płynność siły roboczej, tj. stosunek liczby pracowników, zwolnionych lub przyjętych (do wyliczenia przyjmuje się cyfrę większą) w ciągu okresu sprawozdawczego, do średniej liczby ogółu zatrudnionych pracowników w tym okresie.

Wysoki wskaźnik płynności kadr zazwyczaj świadczy o niezadowalającym poziomie kwalifikacji zawodowych załogi. Również wysoki procent nieobecności nieusprawiedliwionej w stosunku do ogółu zużytych pracowniko-godzin wskazuje na niski poziom dyscypliny pracy.

Przykład:

Poz.	Za okres poprzedni	Za okres sprawozdawczy
1. Przeciętna liczba zatrudnion. wg planu	76	82
2. Przeciętna liczba zatrudnion. faktycznie	70	79
3. Stosunek procentowy poz. 2 do 1	92,1	96,3
4. Przeciętny stan obecnych	60	71
5. Stosunek procentowy poz. 4 do 2	85,7	89,9
6. Liczba prac. przyjętych w ciągu roku	18	14
7. Liczba pracowników zwolnionych	12	5
8. Stosunek procentowy poz. 6 do 2	25,7	17,7
9. Liczba prac.-godz. zużytych wg planu	173 280	186 960
10. „ „ „ faktycznie	159 600	180 120
11. W tym nadliczbowe	23 900	18 050
12. „ postojowe	2 150	1 840
13. Stosunek procentowy poz. 10 do 9	92,1	96,3
14. „ „ „ 11 do 10	15,0	10,0
15. „ „ „ 12 do 10	1,3	1,0
16. Liczba prac.-godz. opuszczon. ogółem	23 000	19 000
17. W tym nieusprawiedliwionych	5 000	2 000
18. Stosunek procentowy poz. 17 do 10	3,1	1,1

Nieskompletowanie personelu (plan zatrudnienia wykonany w 96,3%, a przede wszystkim dość duża płynność siły roboczej sięgająca 18% ogółu zatrudnionych, może być spowodowana trudnościami w doborze kadr, chociaż w porównaniu z rokiem ubiegłym widoczna jest pewna poprawa. Przeciętny stan obecnych przy pracy stanowił prawie 90% ogółu zatrudnionych. Absencje były rekompensowane pracą w godzinach nadliczbowych, które stanowią 1/10 ogółu zużytych pracowniko-godzin. Stan dyscypliny pracy uległ polepszeniu, gdyż nieobecność nieusprawiedliwiona w porównaniu z okresem poprzednim uległa prawie trzykrotnemu zmniejszeniu.

Sprawdzianem poziomu uświadomienia politycznego załogi jest stan współzawodnictwa pracy: indywidualnego i zespołowego. Przy omówieniu powyższego zagadnienia, nie wystarczy ograniczyć się do podania liczby współzawodniczących. Wzrastającej liczbie uczestników współzawodnictwa winno towarzyszyć zwiększenie się ilości przodowników pracy, przy równoczesnym wzroście normy procentowej wykonywanych przez nich zadań produkcyjnych, a także sukcesywne zwiększenie wydajności przez ogół robotników zatrudnionych przy produkcji.

Przykład:

Poz.	w I kw.	w II kw.	w III kw.	w IV kw.	Za rok spraw.
1. Przeciętna liczba zatrudn. pracowników fizycznych	62	65	69	64	64
2. Liczba pracow. biorących udział we współzawodn.	9	21	40	57	32
3. Stosunek proc. poz. 2 do 1	15	32	61	89	50
4. Liczba przodownik. pracy	2	5	6	10	6
5. Stosunek proc. poz. 4 do 1	3,2	7,7	9,2	15,6	9,4
6. Przeciętny proc. wykon. norm prod. przez prz. pracy	250	270	290	295	276
7. Wskaźnik wydajności pracy dla rob. prod.	5,1	5,7	6,1	6,3	5,8

Dane powyższe świadczą o stałym wzroście współzawodnictwa pracy, w wyniku którego wzrasta wydajność.

2. Poziom techniczny przedsiębiorstwa

Poziom techniczny przedsiębiorstwa zależy od stopnia unowocześnienia i usprawnienia środków produkcji i metod pracy. Zagadnienie powyższe nie może być potraktowane szablonowo, ponieważ zależy od cech specyficznych danego procesu produkcyjnego, a także od warunków lokalnych, a ponadto wymaga przygotowania technicznego ze strony kontrolującego. Należy przeto ograniczyć się do analizy wykonania planu inwestycyjnego oraz do omówienia ruchu racjonalizatorskiego wśród załogi.

Kontrola wykonania planu inwestycyjnego i kapitalnych remontów polega na zbadaniu stopnia wykorzystania limitów na ten cel przeznaczonych, oraz na wskazaniu osiągniętych w ciągu okresu sprawozdawczego rezultatów (ilość zrekonstruowanych i nowouruchomionych jednostek produkcyjnych, opanowanie nowych asortymentów wyrobów itp.).

Cennych wskazówek o stanie technicznym przedsiębiorstwa i jego bolączkach może dostarczyć analiza przyczyn przestojów, oraz omówienie stanu bezpieczeństwa pracy.

Specjalną uwagę należy zwrócić na rozwój ruchu racjonalizatorskiego wśród załogi, podając ilość zgłoszonych wniosków racjonalizatorskich, stopień ich zastosowania oraz sumę oszczędności osiągniętą dzięki zastosowaniu wynalazków i usprawnień pracowniczych.

3. Zaopatrzenia w surowce i materiały.

Zaopatrzenie przedsiębiorstwa w surowce i materiały (przede wszystkim reglamentowane) można skontrolować, porównując dane planu zaopatrzenia z faktycznym zakupem oraz zużyciem. Przy badaniu zaopatrzenia należy zwrócić uwagę na zgodność warunków dostaw (częstotliwość dostaw, termin, wielkość) z zawartymi umowami oraz wysokość zapasów. Taka metoda umożliwia z jednej strony zbadanie w jakim stopniu wpłynął na wykonanie zadania produkcyjnego brak niektórych surowców i materiałów, z drugiej zaś strony pozwala stwierdzić, czy plan zaopatrzenia przedsiębiorstwa był realny.

Przykład:

	Wg planu zaopatrzenia	Faktyczny zakup	Faktyczne zużycie	Rezerwa na uzup. zapas do wysokości ust. normat.	Stos. rubr. 3/2	Stos. rubr. 4/3
1	2	3	4	5	6	7
Surowiec A	750	700	430	50	93,3	61,4
„ B	940	500	650	—	53,2	130,0
„ C	270	280	260	—	103,7	92,8

Na podstawie przytoczonych danych, można wnioskować zarówno o niedociągnięciach w aparacie zaopatrzenia jak i o braku uzgodnienia planów zaopatrzenia i zużycia. Plan zaopatrzenia przedsiębiorstwa w surowiec B został zrealizowany jedynie w 53%, mimo, że zużycie tego artykułu było dość duże i fakt ten mógł wpłynąć na obniżenie wykonania planu produkcyjnego. Surowiec A został zużyty tylko częściowo (61,4%). Po uwzględnieniu koniecznej rezerwy dla uzupełnienia zapasów do poziomu normatywów, prawie 1/3 ilości dostarczonego surowca, stanowi prawdopodobnie zbędny, ponadnormatywny zapas brak którego może odczuwać inna jednostka produkcyjna.

Stwierdziwszy trudności w zaopatrzeniu, należy sprawdzić, czy wypływają one z winy aparatu zaopatrzeniowego, czy też są od niego niezależne (surowce importowane, nie dotrzymanie terminu dostaw itp.).

II. Wykonanie planu nakładów i kosztów własnych produkcji.

Gospodarkę uspołecznioną cechuje stałe dążenie do zmniejszenia nakładów. Oszczędność uzyskana tą drogą, z jednej strony jest źródłem akumulacji, która umożliwia dalszy rozwój gospodarki narodowej, z drugiej zaś strony umożliwia obniżenie cen sprzedażnych wyrobów, przez co zwiększa się siła nabywcza pieniądza i podnosi się ogólna stopa życiowa.

Analiza nakładów ma na celu stwierdzenie, w jakim stopniu przedsiębiorstwo wypełnia postulat obniżenia nakładów. Kontrola winna uwzględnić kształtowanie się kosztów zarówno w układzie rodzajowym jak i kalkulacyjnym.

A. ANALIZA NAKŁADÓW W UKŁADZIE RODZAJOWYM.

Układ rodzajowy obejmuje wszystkie nakłady przedsiębiorstwa, wynikające zarówno z jego działalności operacyjnej, jak i pozazakładowej, a także z wykonania inwestycji i kapitalnych remontów sposobem gospodarczym. Przeważającą część nakładów stanowią koszty produkcyjne, dlatego wykonanie planu tych nakładów należy rozpatrywać pod kątem widzenia wykonania planu produkcyjnego. Nakłady nie wchodzące w skład kosztów produkcji, jako ściśle limitowane, nawet w wypadku przekroczenia zadania produkcyjnego, nie powinny wykraczać poza ramy planu. Z tego względu, można dla celów analizy, rozdzielić nakłady w układzie rodzajowym na dwie grupy: a) nakłady zmienne, które są zależne od stopnia wykonania planu produkcyjnego oraz b) nakłady stałe, na które wykonanie planu produkcyjnego nie ma prawie żadnego wpływu.

1. Nakłady osobowe.

Do nakładów osobowych zalicza się płace i świadczenia dla pracowników. Kontrola globalnej kwoty płac nie może dać właściwych wyników, gdyż część ich jest zależna od stopnia wykonania zadania produkcyjnego, zaś inne mają charakter stały i zasadniczo nie powinny ulec zwiększeniu przy przekroczeniu planu. Dla przeprowadzenia więc analizy, należy fundusz płac rozpatrywać w rozbiciu na poszczególne grupy pracowników. Do grup, na które przekroczenie planu produkcyjnego ma wpływ minimalny, zalicza się wyposażenie pracowników gospodarczych, uczniów oraz personelu administracyjnego.

Przykład:

	Faktycznie za okr s poprzedni	Wg planu na okres sprawozdawczy	Faktycznie za okres sprawozdawczy	Procent wykonania lanu	Zmiany w %% w stosunku do okresu poprzedniego
Przeciętna liczba zatrudnion.	70	82	79	96,3	112,9
Fundusz płac ogół. w tys. zł	11 348	15 322	16 384	106,9	144,4
w tym płace prac. fiz. prod.	8 302	10 944	11 700	106,9	140,9
„ „ „ „ gosp.	1 092	1 756	1 642	93,5	150,4
„ „ uczniów	274	342	342	100	124,8
„ „ prac. inż. tech.	600	1 080	1 188	110	198,0
„ „ admin. (biur.)	1 080	1 200	1 512	126	140,0

Ogółem płace wyniosły 106,9% w stosunku do planu, przy wykonaniu planu produkcyjnego w 107,4% (patrz drugie zestawienie pod I-A-1). Jak to wskazano wyżej ogólny wskaźnik nie daje dostatecznych podstaw do wyciągania ostatecznych wniosków. Wskaźnik dla grupy pracowników produkcyjnych 106,9% kształtował się poniżej wskaźnika wykonania planu tj. 107,4%, co jest zjawiskiem dodatnim. Również płace grupy pracowników gospodarczych nie osiągnęły poziomu planowanego.
Dalszych wyjaśnień natomiast wymagają cyfry dotyczące grupy pracowników inżynieryjno-technicznych i pracowników administracyjnych.

Dodatkowe wyjaśnienie może dać porównanie faktycznie osiągniętych średnich płac jednostkowych w zestawieniu z planem.

Przykład:

	Wg planu	Faktycznie			% wykonania planu
		Ilość prac. godz. wzgl. prac. mies.	Fundusz płac w tys zł	Średnia stawka	
Średnia stawka w zł na prac. godz. dla prac. fiz. produkc.	80	121 600	10 944	90	112,5
Dla prac. fiz. gospod.	70	24 389	1 756	72	102,8
Dla uczniów	50	6 840	342	50	100
Średnia stawka w zł na prac. mies. dla prac. inż. techn.	30 000	33	1 080	32 727	109,1
Średnia stawka w zł na prac. mies. dla prac. administr.	20 000	57	1 200	21 053	105,3

Dane powyższe potwierdzają na ogół wnioski wyciągnięte na podstawie analizy ogólnych płac. Przeciętna stawka pracowników produkcyjnych podniosła się wskutek wzrostu wydajności pracy tej grupy pracowników. Przekroczenie ogólnej kwoty płac pracowników inżynieryjno-technicznych zostało spowodowane wzrostem przeciętnych stawek. Na przekroczenie płac pracowników administracyjnych złożyło się przekroczenie ustalonej planem ilości pracowników oraz przekroczenie przeciętnych stawek. Wymaga to wyjaśnienia.

W normalnych warunkach, tj. w wypadku, gdy na poziom wykonania planu płac nie wpływają czynniki planem nie przewidziane, wskaźnik wykonania planu płac, nie powinien w żadnym wypadku przekroczyć wskaźnika wykonania planu produkcyjnego. Do przyczyn usprawiedliwiających przekroczenie ustalonej kwoty funduszu płac, prócz przekroczenia zadania produkcyjnego, należy zaliczyć np. zmianę siatki płac, nieprzewidzianą planem. Niepożądanymi są przekroczenia spowodowane nadmiernym stosowaniem pracy w godzinach nadliczbowych, nieprzestrzeganiem obowiązującej siatki płac, marnotrawstwem czasu roboczego na skutek częstych przestojów oraz w wyniku produkowania ponad normę wyrobów podlegających wybrakowaniu, a wreszcie przekroczenia wywołane nieuzasadnionym zwiększeniem stanu zatrudnienia w stosunku do planu.

Pozostałe nakłady osobowe, poza świadczeniami socjalnymi, pozostają w ścisłej zależności od rozmiaru funduszu płac, gdyż są ustalane w stosunku procentowym do płac i dlatego stopień wykonania planu odnośnie tych nakładów winien odpowiadać rozmiarom wykonania planu płac. Ewentualne odchylenia od planu są możliwe tylko wtedy, gdy na skutek zarządzeń odgórnych, został zmieniony w ciągu okresu sprawozdawczego sposób obliczania powyższych nakładów.

Przykład: (w tys. zł):

Poz.		Fakt. za okres poprzedni	Wg planu na okres sprawozdawczy	Fakt. za okres sprawozdawczy	% wykonania planu	Zmiany w % w stosunku do okr. pop.
1	Fundusz płac ogółem	11 348	15 322	16 384	106,9	144,4
2	Ubezpieczenie Społ.	2 497	3 371	3 932	116,6	157,5
3	Fundusz Akcji Socjal.	567	766	819	106,9	144,4
4	Fundusz Nagród i Prac Zleconych	227	306	327	106,9	144,0
5	Stosunek poz. 2 : 1	22	22	24	×	×
6	Stosunek poz. 3 : 1	5	5	5	×	×
7	Stosunek poz. 4 : 1	2	2	2	×	×

Wykonanie planu odnośnie funduszów: Akcji Socjalnej oraz Nagród i Prac Zleconych utrzymuje się w granicach wykonania planu funduszu płac. Odchylenie w wykonaniu planu składek dla Ubezp. Społ. tłumaczy się tym, że za podstawę do obliczenia składek ubezpieczeniowych zaliczane są, oprócz płac gotówkowych, także niektóre świadczenia socjalne, co nie miało zastosowania poprzednio i nie zostało uwzględnione w planie.

Rozmiar świadczeń socjalnych jest uzależniony od norm przewidzianych układem zbiorowym i może ulec zmianie wraz ze zmianą składu ilościowego załogi. Niewykonanie planu świadczeń socjalnych, przy niezmniejszonej w stosunku do planu ilości pracowników, jest zjawiskiem ujemnym, gdyż godzi w interesy pracujących. Pewne odchylenia od planu mogą być spowodowane zmianami w stanie rodzinnym zatrudnionych.

Przykład: (w tys. zł):

	Za okres poprz.		Wg planu na okres sprawozd.		Fakt. za okres sprawozd.		% wyk. planu	Zmiany w stos. do okresu poprz.
	Pr. fiz.	Pr. um	Pr. fiz.	Pr. um.	Pr. fiz	Pr. um.		
Przeciętne liczby zatrudnionych	63	7	74	8	70	9	96,3	112,9
Deputat branżowy	—	—	—	—	—	—	—	—
Deputat opałowy	180	20	220	23	150	24	71,6	87,0
Pozostałe świadczenia, mle o dla pracujących w warunkach szkodliwych dla zdrowia	50	—	60	—	58	—	96,7	116,0
Renty i emerytury wypłacane z własnych środków	—	—	—	—	—	—	—	—
Razem	230	20	280	23	208	24	76,5	92,8
Na 1 pracownika	3,6	2,9	3,8	2,9	3,0	2,7	×	×

Niewykonanie planu zatrudnienia usprawiedliwiałoby wykonanie planu świadczeń socjalnych w 96%. Faktycznie jednak plan ten został wykonany w 76,5%.

Badając kształtowanie się nakładów osobowych, należy pamiętać, że niedopuszczalne jest obniżenie płac pracowniczych w stosunku do faktycznych płac okresu poprzedzającego okres sprawozdawczy. Wzrost średnich płac winien być uwarunkowany wzrostem wydajności

pracy, przyczym średnie stawki nie mogą wzrastać szybciej, niż wydajność.

2. Nakłady materiałowe.

W skład nakładów materiałowych wchodzi wartość zużytych materiałów podstawowych i pomocniczych, opakowań, części zapasowych maszyn i urządzeń oraz przedmiotów nietrwałych, a także nakłady zaopatrzenia materiałowego.

Nakłady materiałowe przedsiębiorstwa są na ogół zależne od poziomu wykonania planu produkcyjnego. Jednak na ich kształtowanie się wpływają i inne czynniki, często planem nie uwzględnione, ale wynikające z normalnej działalności przedsiębiorstwa, dzięki którym zużycie materiałów zostaje zmniejszone. Do czynników powyższych należy zaliczyć zastosowanie, w oparciu o nabyte doświadczenie, bardziej racjonalnych, niż przewidziane w planie, norm zużycia materiałów oraz zamianę składników materiałowych planowanych na inne, pod względem jakości równorzędne, ale tańsze i łatwiejsze do nabycia. Zważywszy ponadto, że w skład kosztów materiałowych wchodzą także nakłady niezwiązane bezpośrednio z procesem produkcyjnym (np. materiały biurowe i druki, urządzenia biurowe itp.), dochodzi się do wniosku, że nawet w wypadku przekroczenia planu produkcyjnego, faktycznie poniesione koszty materiałowe mogą być wprawdzie większe od planowanych, jednak wskaźnik wykonania planu nakładów materiałowych, winien być mniejszy od wskaźnika wykonania planu produkcyjnego, o ile naturalnie ceny jednostkowe poszczególnych materiałów, wchodzących w skład kosztów, nie uległy w okresie sprawozdawczym zwyżce oraz w wypadku, gdy asortyment produkcji nie uległ zmianie, przez zastosowanie składników materiałowych droższych, niż przewidziane w planie.

Przykład

	Faktycznie za poprzedni okres	Wg planu na okres sprawozd.	Faktycznie za okres sprawozd.	w %% wykonanie planu	w %% zmiany w stos. do okr su poprzed.
Nakłady zaopatrzenia mater.	565	817	915	112	162
Materiały podstawowe	10 267	15 450	16 222	105	158
„ pomocnicze	1 309	1 823	1 987	109	152
Opakowanie	51	75	81	108	159
Części zapas. masz. i urządz.	139	197	205	104	147
Przedmioty nietrwałe	227	318	327	103	144
Razem	12 558	18 680	19 737	106	157

Biorąc pod uwagę, że plan produkcyjny został wykonany w 107,4%, należy stwierdzić, że zbytnio zostały zwiększone nakłady materiałów pomocniczych. Przekroczenie nakładów zaopatrzenia materiałowego można uzasadnić wzrostem kosztów przewozów kolejowych drzewa oraz materiałów odbieranych centralnie przez Centralę Zaopatrzenia, wobec nieuwzględnienia w planie zwyżki taryfy kolejowej. Nakłady opakowań są proporcjonalne do rozmiaru zbytu produkcji i nie budzą zastrzeżeń. W porównaniu z okresem poprzednim nakłady materiałowe wzrosły o 57%, podczas gdy produkcja w cenach niezmiennych zwiększyła się jedynie o 39%. Różnica ta jest uzasadniona wzrostem cen jednostkowych niektórych materiałów.

3. Pozostałe nakłady rodzajowe.

W skład pozostałych nakładów rodzajowych, wchodzą: energia nabyta, usługi obce, podatki, daniny, opłaty publiczne i ubezpieczenia rzeczowe, różne nakłady księgowane w grupie kont 46 oraz umorzenia i ryzyka planowane. Do analizy wykonania planu nakładów energii nabytej i usług obcych, należy podchodzić w sposób podobny, jak do kontroli wykonania planu nakładów materiałowych, gdyż koszty te są również na ogół zależne od poziomu wykonania planu produkcyjnego.

Przykład

	Faktycznie za okres poprzedni	Wg planu na okres sprawozdaw.	Faktycznie za okres sprawozdaw.	% wyk. planu	% Zmiany w stos. do okr. ubiegłego
Energia	556	735	845	115	152
Usługi obce konserwacje	560	8 3	835	104	149
Remonty	384	514	545	106	142
Obróbka	914	1270	1 333	105	146
Transport	50	78	88	113	176
Inne niewymienione usługi obce	10	—	15	—	150
Razem usługi obce	1 918	2 665	2 816	106	147
Ogółem	2 474	3 400	3 661	108	148

Nadmierny wzrost kosztów transportu wywołany został podrożeniem taryfy kolejowej. Przekroczenie planu nakładów energii nabytej, niewspółmierne z wykonaniem planu produkcyjnego, może być dowodem niezbyt oszczędnej gospodarki lub wynikać z przedterminowego oddania do eksploatacji nowych obrabiarek o napędzie elektrycznym, jak również innych urządzeń.

Wykonanie planu nakładów, odnośnie podatków, danin, opłat publicznych i ubezpieczeń rzeczowych w zasadzie winno odpowiadać wartościom planowanym, niezależnie od stopnia wykonania planu produkcyjnego, za wyjątkiem podatku obrotowego, który zależny jest od stopnia wykonania planu realizacji produkcji.

Nakłady różne, księgowane w grupie kont 46, mające charakter nakładów stałych, nie powinny przekraczać poziomu wydatków zaplanowanych, chyba, że wchodzą w grę czynniki zewnętrzne, od przedsiębiorstwa niezależne i nieuwzględnione planem (podwyżka cen, uruchomianie nowych jednostek itp.). Szczególną uwagę należy zwrócić na pozycję „Kary i grzywny" i szczegółowo omówić przyczyny powstania tych nakładów.

Umorzenia, ze względu na obowiązujący dotychczas sposób ich ustalania, należą również do nakładów typu niezmiennego i powinny w zasadzie być wykonane w ramach planu.

Przykład

	Faktycznie za okres poprzedni	Wg planu na okres sprawozd.	Faktycznie za okres sprawozd.	Wykon. w %% Wykonano plan	Wykon. w %% Zmiany w stos. do okresu poprzedn.
Podatki, daniny, opł. publ. i ubezpieczenia rzeczowe ogółem	529	703	804	114	152
W tym podatek obrotowy	489	672	726	108	148
Różne nakłady ogółem	867	1108	1119	101	129
W tym deleg. służby i reprez.	214	271	287	106	134
Opłaty pocztowo-telekomunikacyjne	113	138	130	94	115
Propaganda, reklamy i wystawy	116	153	148	97	128
Kara i grzywny	31	—	28	—	82
Umorzenia i ryzyka planow. ogółem	2148	2403	2427	101	113

Preliminowana suma podatku obrotowego została przekroczona o 8% w związku z wykonaniem planu realizacji produkcji w 108%. Koszty delegacji służbowych są większe od planowanych ze względu na podwyżkę taryfy kolejowej. Wydatki na opłaty pocztowo-telekomunikacyjne i koszty związane z propagandą i reklamą, wykazują pewną oszczędność w stosunku do ustalonych limitów. Kary i grzywny w porównaniu z okresem poprzednim uległy zmniejszeniu.

B. ANALIZA ROZLICZENIA KOSZTÓW

1. Udział kosztów w poszczególnych rodzajach produkcji.

Między zasięgiem kosztów związanych z działalnością zasadniczą przedsiębiorstwa, (produkcja podstawowa i pomocnicza) a działalnością uboczną (roboty i usługi odpłatne) i działalnością wewnętrzną (działalność pozazakładowa, inwestycje i kap. remonty wykonane sposobem gospodarczym) winna być zachowana planowana proporcja.

Zwiększenie udziału kosztów produkcji ubocznej i wewnętrznej w stosunku do ogółu planowanych kosztów jest przeważnie zjawiskiem niepożądanym i wymaga dokładnego wyjaśnienia.

(Patrz tabela u dołu strony).

W stosunku do całokształtu kosztów przedsiębiorstwa, udział kosztów związanych z działalnością zasadniczą przedsiębiorstwa utrzymany został na poziomie planowanym. Uległ natomiast obniżeniu udział kosztów działalności pozazakładowej i wzrósł zasięg inwestycji i remontów wykonanych sposobem gospodarczym.

Badając rozmieszczenie kosztów według rodzajów działalności należy szczególną uwagę zwrócić na koszty, świadczące o zakłóceniach w normalnym toku pracy przedsiębiorstwa w sposób nie przewidziany, t.j. przestoje i braki nadzwyczajne i dokładnie wyjaśnić, dlaczego koszty takie miały miejsce i jakie kroki przedsięwzięto, by ich uniknąć w przyszłości.

2. Kształtowanie się kosztów własnych produkcji w rozbiciu na elementy kalkulacyjne.

Badając stosunek poszczególnych elementów kalkulacyjnych kosztu własnego produkcji do całkowitego kosztu własnego i porównując otrzymane wskaźniki za okres sprawozdawczy z danymi planu i okresu ubiegłego, należy specjalną uwagę zwrócić na kształtowanie się kosztów wydziałowych, administracyjnych i zbytu. Dodatnim objawem jest zmniejszenie udziału tych kosztów w całkowitym koszcie własnym produkcji.

Przykład

w tys. zł

Poz.	Fakt. za okres poprzedzający sprawozdawczy		Wg planu za okres sprawozdawczy		Fakt. za okres sprawozdawczy	
	Suma	%	Suma	%	Suma	%
1. Materiały bezpośred	9 906	37	15 389	40	16 004	39
2. Robocizna bezpośred.	7 496	28	9 810	25,5	9 849	24
3. Specjalne koszty wytwarzania	268	1	385	1	616	1,5
4. Koszty zaopatrzenia materiałowego	401	1,5	769	2	821	2,0
5. Koszty wydziałowe	6 426	24	9 040	23,5	9 028	22
6. Koszty administrac.	1 606	6	2 308	6	3 693	9
7. Koszty zbytu	803	3	962	2,5	1 436	3,5
8. Uznanie za odpadk. wartościowe	134	0,5	191	0,5	410	1
9. Koszt własny produkcji (1+2+3+4++5+6+7—8)	26 772	100	38 472	100	41 037	100

Chociaż faktyczne koszty produkcji stanowią 108% planu, co odpowiada wskaźnikowi wykonania planu produkcyjnego, osiągnięte przez przedsiębiorstwo rezultaty nie są zadawalające, gdyż udział kosztów administracyjnych w stosunku do całkowitego kosztu własnego produkcji, w porównaniu z planem, uległ zwiększeniu. Stan taki świadczy o tym, że przedsiębiorstwo, dążąc do obniżenia kosztów wytwarzania, bardzo mało uwagi zwracało na obniżenie kosztów administracyjnych i, w rezultacie, oszczędność, osiągnięta dzięki zmniejszeniu kosztu wytwarzania, została zniwelowana przekroczeniem planu kosztów administracyjnych o 60%.

To samo dotyczy kosztów zbytu, których udział w kosztach znacznie się powiększył w stosunku do planu. Poza tym uznanie za odpadki wartościowe może wskazywać na nieracjonalne zużycie materiałów, wskutek czego stosunek tej pozycji do kosztów produkcji jest dwukrotnie wyższy, niż to zostało zaplanowane, co tylko w małym stopniu tłumaczy się zwyżką cen tych odpadków

III. Realizacja produkcji i rentowność przedsiębiorstwa.

Analiza wykonania planu realizacji produkcji polega na ustaleniu przyczyn, które spowodowały odchylenia między planem realizacji, a jego wykonaniem. Odchylenia wartości faktycznie zrealizowanej produkcji od realizacji planowanej mogą być spowodowane zwiększeniem lub zmniejszeniem ilości produkcji przeznaczonej na sprzedaż, zmianą cen fabrycznych, przyjętych do planu, a także zmianą planowanego asortymentu.

Przykład

Poz.	Fakt za okres poprz. spraw.		Wg planu za okr. sprawozd.		Fakt. za okres sprawozd.		% wyk. planu	Zmiany w % w stos. do okresu sprawozd.
	Suma	%	Suma	%	Suma	%		
1. Koszty produkcji podstawowej	21 752	65	31 056	67	33 621	68	108	155
2. Koszty produkcji pomocniczej	5 020	15	7 416	16	7 416	15	100	148
3. Koszty produkcji zasadniczej 1 + 2	26 772	80	38 472	83	41 037	83	107	153
4. Koszty robót i usług odpłatnych	2 008	6	1 854	4	1 978	4	107	98
5. Koszty inwest. i kap. remontów wykonan. spos. gosp.	2 343	7	3 708	8	4 450	9	120	190
6. Przestoje demontaże, braki	128	0,4	—	—	97	0,2	—	76
7. Nakłady działaln. pozazakł. bez. Akcji Socjalnej	1 545	4,6	1 391	3	892	18	64	58
8. Rozliczenie Akcji Socjalnej	669	2	927	2	988	2	107	148
Ogółem: 3 + 4 + 5 + 6 + 7 + 8	33 465	100	46 352	100	49 442	100	107	148

Przykład: (w tys. zł)

	Fakt. za okres poprzedz. sprawozd.	Wg planu na okres sprawozdawczy	Fakt. za okres sprawozd.	w % % Wykonanie planu	Zmiany w stos. do okr. poprzed.
Realizacja wyrobów gotowych	27 582	36 570	38 742	106	140
Realizacja półfabrykatów typowych	614	1 945	2 706	139	441
Realizacja robót i usług odpłatnych	2 410	1 947	2 156	111	89
Realizacja odpadków	160	200	443	221	277
Razem	30 766	40 662	44 047	108	143

Plan realizacji został wykonany z nadwyżką przede wszystkim z powodu przekroczenia planu produkcyjnego.

Przeprowadzone usprawnienie zmierzające do przyśpieszenia w fazach początkowych cyklu produkcyjnego spowodowały przejście do dalszej produkcji półfabrykatów typowych, co uwidoczniło się w realizacji tej pozycji.

Różnica między wartością sprzedanej produkcji w cenach fabrycznych, a jej kosztem własnym stanowi zysk operacyjny przedsiębiorstwa. Analiza rentowności ma na celu skontrolowanie, czy faktycznie osiągnięty zysk odpowiada marży planowanej i jakie są przyczyny ewentualnych odchyleń od tej marży. Zysk wyższy od planowanego może być uzyskany, dzięki obniżeniu planowanych kosztów własnych produkcji, przekroczeniu planu produkcji i zmianie planowanego asortymentu lub przekroczenia planu gatunkowości. Często jednak bywa że znaczne ponadplanowe zyski są rezultatem wadliwej kalkulacji wstępnej cen fabrycznych, opartej o nierealny plan kosztów. Zjawisko takie jest bardzo niepożądane, gdyż sztuczne podwyższenie cen godzi w interesy konsumenta i jest sprzeczne z założeniami gospodarki uspołecznionej, zaś osiągnięta tą drogą dodatkowa akumulacja, ze względu na to, że nie była przewidziana planem, nie może być odpowiednio wykorzystana.

Przykład: (w tys. zł)

Poz.	Fakt. za okres poprzedn. okr. spraw.	Wg planu na okres sprawozd.	Faktycznie za okres sprawozd.
1. Remanenty początkowe	3 346	2 872	4 646
2. Nakłady	33 465	46 352	49 442
3. Remanenty końcowe	4 646	4 472	6 496
4. Obroty wewnętrzne	2 342	2 318	1 917
5. Inwestycje i kap. remonty wykonane sposobem gospodarczym	2 343	3 708	4 450
6. Koszt własnej sprzedanej produkcji poz. 1 + 2 — (3 + 4 + 5)	27 480	38 726	41 165
7. Realizacja produkcji	30 766	40 662	44 047
8. Zysk operacyjny 7 — 6	3 286	1 936	2 882
9. Zysk % % stos. poz. 8 do 6	12	5	7

Zysk ponadplanowy wynosi 946 tys. zł i przekracza ustalony plan o 49%, podczas gdy plan produkcyjny został wykonany jedynie w 107%. Ze względu na to, że koszty ogólne produkcji przewyższają plan, a zwyżka cen miała wpływ minimalny na kształtowanie się wyników, należy przypuszczać, że znaczna część nadwyżki jest wynikiem stosowania nieprawidłowo ustalonych cen fabrycznych. Dla ustalenia powyższego należy porównać kalkulacje wstępne i końcowe szeregu ważniejszych wyrobów.

Celem zbadania ostatecznego ukształtowania się zysku (zysku bilansowego) należy przeanalizować działalność pozaoperacyjną przedsiębiorstwa. Działalność pozaoperacyjna obejmuje następujące nakłady i dochody: nadzwyczajne, działalność pozazakładową oraz finansowe. Wprawdzie działalność ta może tylko nieznacznie wpływać na ostateczny wynik przedsiębiorstwa, nie mniej jednak należy ją poddać dokładnej analizie, zwracając szczególną uwagę na nakłady i dochody nadzwyczajne, które w dużej mierze charakteryzują działalność przedsiębiorstwa.

Przykład: (w tys. zł)

	Fakt. za okr. poprzedn. sprawozd.	Wg planu na okres sprawozd.	Fakt. za okres sprawozdaw.
Zysk operacyjny	3 286	1 936	2 882
Zysk bilansowy	2 441	1 950	2 671
Wyniki pozaoperacyjne	—845	+ 14	—211
Stosunek proc. wyników pozaoperacyjnych do zysku operacyjnego	— 26	+ 1	— 7

Faktyczny zysk operacyjny został obniżony o 7%, podczas, gdy plan nie przewidywał większych odchyleń. Dla ujawnienia czynników, które spowodowały zmniejszenie zysku należy rozpatrzyć kształtowanie się nakładów i dochodów pozaoperacyjnych oraz uwzględnić rezultaty osiągnięte z realizacji towarów handlowych w okresie sprawozdawczym.

Przykład: (w tys. zł)

	Nakłady	Dochody	Różnica
Realizacja towarów handl.	272	294	+ 22
Nakłady nadzwyczajne	389	×	— 389
W tym straty nadzwyczajne	237	×	— 237
Dochody nadzwyczajne	×	395	+ 395
W tym zyski nadzwyczajne	×	242	+ 242
Działalność pozazakładowa	892	654	— 238
W tym nakłady i dochody gosp.-mieszkan.	514	407	— 107
Nakłady i dochody finans.	30	29	— 1
Ogółem	1583	1372	— 211
Wg planu na okres sprawozd.	1660	1674	+ 14
Fakt. za okres poprz. spraw.	2129	1284	— 845

W danym wypadku zmniejszenie zysku operacyjnego było wynikiem strat poniesionych przez przedsiębiorstwo z działalności pozazakładowej. Na poważne straty naraża przedsiębiorstwo przede wszystkim gospodarka mieszkaniowa.

Badając strukturę działalności pozaoperacyjnej, należy specjalną uwagę zwrócić na nakłady i dochody nadzwyczajne, jako pozycje nieplanowane i analizować je oddzielnie, nawet w wypadku równoważenia się dochodów i rozchodów, lub przewagi dochodów, gdyż obecność zarówno nakładów, jak i dochodów nadzwyczajnych, — szczególnie zysków i strat — świadczy o niedociągnięciach w pracy przedsiębiorstwa (np. z jednej strony manca towarowego, z drugiej zaś nadwyżki, ujawnione przy inwentaryzacji).

IV. Własny fundusz obrotowy.

Analiza stanu własnego funduszu obrotowego przedsiębiorstwa przeprowadzona na podstawie danych bilansu winna wyjaśnić, czy fundusz ten jest dostateczny dla pokrycia normatywów środków obrotowych, t.j. czy jego rozmiar umożliwia normalną działalność przedsiębiorstwa oraz zbadać rozmieszczenie nadwyżki własnego funduszu obrotowego w aktywach bilansu, względnie wskazać źródła pokrycia jego niedoboru w pasywach bilansu.

Przed przystąpieniem do ustalenia rozmiaru własnego funduszu obrotowego należy omówić kształtowanie się normatywów środków obrotowych.

1. Wykonanie planu normatywów środków obrotowych.

Analiza wykonania planu normatywów środków obrotowych polega na porównaniu faktycznego stanu normowanych środków obrotowych według bilansu z planowanymi normatywami i na szczegółowym omówieniu przyczyny odchyleń. Do normowanych środków obrotowych zalicza się zgodnie z Jednolitym Planem Kont obowiązującym od roku 1950 środki płatnicze t.j. saldo kasy i bankowego rachunku operacyjnego (k-ta 100 i 1100), materiały i towary (k-ta 31-35) z wyjątkiem materiałów i towarów w drodze (k-to 300) oraz w przerobie obcym (k-to 37) i inwentarza żywego (k-to 38), wyroby i roboty w toku — bez uwzględnienia nierealizowanych kosztów magazynowania na koniec okresu (k-to 84) oraz wydatki przyszłych okresów tj. z góry opłacone czynsze, abonament czasopism, koszty przygotowania i uruchomienia przyszłej produkcji i inne wydatki przyszłych okresów, prawnie uzasadnione (k-to 19).

Przykład analizy wykonania planu normatywów materiałów i towarów:

	Środki norm. wg stanu na początku okresu sprawozdawczego		Normatywy na koniec okresu sprawozdawczego		Środki norm. na koniec okresu sprawozdawczego		Wykon. lanu normat. w procent.	Wzrost środków normow. w stos. do poprz. okresu
	Suma	w proc. do mat. podst.	Suma	w proc. do mat. podst.	Suma	w proc. do mat. podst.		
Materiały podstaw.	1821	100	3150	100	2976	100	94	163
„ pomocnicze	607	33	945	30	680	23	72	112
Paliwo	243	13	236	7	340	11	144	140
Opakowanie	304	17	238	7	255	8	107	84
Części zapasowe maszyn i urządzeń	364	20	315	10	680	23	216	187
Przedmioty nietrwałe	607	33	551	17	766	26	139	126
Towary	243	13	157	5	255	8	162	105
Razem	4189	×	5592	×	5952	×	106,4	142

Plan normatywów materiałów i towarów został przekroczony w 106,4%, podczas gdy plan produkcyjny wykonano w 107,4%. Przekroczenie planu produkcyjnego, mimo zmniejszenia się stanu zapasów materiałów podstawowych i pomocniczych poniżej normatywu, nasuwa podejrzenie, że normatywy tych środków były nieściśle opracowane i metoda ich ustalania wymaga rewizji. Należy jednak pamiętać, że przekroczeniu planu produkcji nie zawsze musi towarzyszyć wzrost normatywów.

Stan taki może być również wynikiem nadmiernego zużycia zapasów normowanych w okresie sprawozdawczym, w związku z chęcią przekroczenia planu produkcyjnego, co z kolei może wpłynąć ujemnie na wykonanie planu w okresie następnym. Przekroczenie normatywów paliwa, części zapasowych maszyn i urządzeń oraz przedmiotów nietrwałych nie ma uzasadnienia gospodarczego i świadczy o niezadowalającym stanie gospodarki tymi materiałami.

W analogiczny sposób można przeanalizować inne normatywy środków obrotowych.

Wzrost normowanych środków obrotowych powyżej ustalonego normatywu, nieuzasadniony potrzebami przedsiębiorstwa, jest zjawiskiem ujemnym, gdyż zamraża nieproduktywnie środki obrotowe. Również spadek poszczególnych pozycji normowanych środków obrotowych poniżej normatywu (o ile spadek ten nie jest przejściowy i krótkotrwały) jest zjawiskiem niepokojącym, gdyż wpływa dezorganizująco na planowy przebieg procesu produkcyjnego, hamując często wykonanie planu produkcyjnego.

2. Ustalenie rozmiaru własnego funduszu obrotowego.

Wysokość własnego funduszu obrotowego ustala się na podstawie bilansu przedsiębiorstwa, obejmując od funduszu własnego przedsiębiorstwa środki trwałe. Fundusz własny przedsiębiorstwa stanowi różnicę między sumą funduszu własnego na początek okresu sprawozdawczego, zawartą w bilansie zamknięcia (k-to 08), sumą środków otrzymanych (k-to 060) i ewentualnego zysku (k-to 089), a sumą środków oddanych (k-to 050-2) i ewentualnej straty (k-to 089).

Przykład: Bilans przedsiębiorstwa na koniec okresu sprawozdawczego zawiera następujące dane sumaryczne (w tys. zł):

Aktywa	Suma	Pasywa	Suma
I. Środki trwałe	37 348	I. Fundusze własne	38 154
II. Roboty kapitalne	5 197	II. Finans. rob. kapit.	5 250
III. Środki oddane	753	III. Środki otrzymane	897
IV. Środki obrotowe	15 499	IV. Kredyty, zobow., rezerwy i fund.	10 473
V. Rozliczenia międzyokres. czynne	129	V. Rozliczenia międzyokres. bierne	237
VI. Strata		VI. Zysk	3 915
Bilans	58 926	Bilans	58 926

W oparciu o powyższe dane, ustalona zostaje wysokość własnego funduszu obrotowego w następujący sposób:

	Fundusze własne	38.154 tys. zł.
+	Środki otrzymane	897 „ „
+	Zysk	3.915 „ „
		42.966 tys. zł.
—	Środki oddane	753 „ „
	Fundusz przedsiębiorstwa .	42.213 tys. zł.
—	Środki trwałe	37.348 „ „
	Własny fundusz obrotowy przedsiębiorstwa	4.865 tys. zł.

Własny fundusz obrotowy stanowi pokrycie dla normatywu środków obrotowych, dlatego też jego niedobór lub nadwyżkę ustala się przez porównanie normatywu środków obrotowych z faktyczną wysokością własnego funduszu obrotowego.

Przykład:

Własny fundusz obrotowy przedsiębiorstwa	4.865 tys. zł.
Normatyw środków obrotowych na koniec okresu sprawozd.	7.874 „ „
Niedobór własnego funduszu obrotowego	3.009 tys. zł.

Na podstawie danych powyższych stwierdzamy, że własny fundusz obrotowy pokrywa jedynie 61.8% ustalonego normatywu środków obrotowych, a zatem w niedostatecznej mierze zapewnia normalne funkcjonowanie przedsiębiorstwa, co zmusza je do korzystania z kredytów bankowych.

Przyczynę tego nienormalnego stanu wyjaśnia porównanie załączonego do bilansu zestawienia analitycznego zmian funduszu własnego z planem pokrycia normatywów środków obrotowych. Z porównania tego wynika, że niedobór funduszu własnego powstał wskutek nieotrzymania w dostatecznej wysokości dotacji na uzupełnienie własnych środków obrotowych, co tylko częściowo zostało zrekompensowane wygospodarowaniem ponadplanowanego zysku oraz różnicą z dokonanego w roku sprawozdawczym przeszacowania zapasów materiałowych.

3. Źródła pokrycia niedoboru oraz rozmieszczenie nadwyżki własnego funduszu obrotowego.

W wypadku stwierdzenia niedoboru własnego funduszu obrotowego, należy ustalić źródła pokrycia tego niedoboru w pasywach bilansu. Źródłem tym są w pierwszym rzędzie bankowe kredyty obrotowe, a jeśli nie pokrywają one niedoboru, należy z kolei uwzględnić te pozycje, których istnienie świadczy o trudnościach finansowych przedsiębiorstwa, w końcu zaś pozycje, wypływające z normalnej działalności przedsiębiorstwa. Do pozycji świadczących o trudnościach finansowych przedsiębiorstwa zalicza się przede wszystkim kredyty bankowe przeterminowane, dostawy niefakturowane, zobowiązania sporne oraz inne zobowiązania, jeśli w porównaniu z poprzednimi okresami nie wykazują tendencji do zmniejszenia.

Przykład: (w tys. zł):

Aktywa	Suma	Pasywa	Suma
Niedobór własnego funduszu obrotowego	3 009	Kredyty, zobowiązania, fundusze i rezerwy	10 473
		W tym na pokrycie niedoboru: Bankowe kredyty obrotowe	2 270
		Bankowe kredyty przeterminowane	154
		Dostawy niefakturowane	498
		Zobowiązania sporne	87
		Razem na pokrycie niedoboru	3 009

Niedobór własnego funduszu środków obrotowych jedynie w 75% pokryty jest kredytem bankowym. Resztę pokrycia stanowią pozycje ekonomicznie niezdrowe, co świadczy o trudnościach finansowych przedsiębiorstwa.

Konsekwencją niedoboru własnego funduszu obrotowego jest powstanie nadmiernych zobowiązań, zarówno w stosunku do dostawców, jak i do władz i urzędów, co wpływa hamująco na wykonanie planu produkcji i dezorganizuje pracę nie tylko danego przedsiębiorstwa, ale także i innych przedsiębiorstw, związanych z nim gospodarczo.

W analogiczny sposób ustala się rozmieszczenie nadwyżki środków obrotowych w aktywach bilansu. Suma nadwyżki winna się skupiać na bankowym rachunku operacyjnym przedsiębiorstwa i natychmiast po zakończeniu bilansu okresowego winna być przelana na Rachunek sum obrotowych w N. B. P. Jeśli jednak tak nie jest, należy przede wszystkim stwierdzić, czy nadwyżka nie została ulokowana w ponadnormatywnych zapasach materiałów lub wyrobów, nie pokrytych kredytem bankowym, w należnościach spornych i wątpliwych i w innych pozycjach, które świadczą o niskim poziomie dyscypliny finansowej przedsiębiorstwa.

Przykład: (w tys. zł):

Aktywa	Suma	Pasywa	Suma
Środki obrotowe ogółem	8 345	Nadwyżka własnego funduszu obrotowego	2 831
W tym środki wiążące nadwyżkę funduszu obrotowego: rachunek bankowy operacyjny	1 746		
Ponadnormatywne zapasy materiałów, towarów, wyrobów robót w toku w części niepokrytej kredytem bankowym	932		
Należności sporne i wątpliwe	—		
Inne należności	153		
Razem środki wiążące nadwyżkę własnego funduszu obrotowego	2 831		

Jedynie 62% nadwyżki własnego funduszu obrotowego gromadzi się na bankowym rachunku operacyjnym, pozostała kwota nadwyżki uwiązana jest przede wszystkim w ponadnormatywnych zapasach materiałów, towarów, wyrobów i robót w toku, nie pokrytych kredytem bankowym. Przedsiębiorstwo winno w jak najkrótszym terminie zwrócić się do banku o udzielenie kredytu na pokrycie ponadnormatywnych zapasów, celem umożliwienia odprowadzenia nadwyżki środków obrotowych, podejmując jednocześnie odpowiednie kroki, zmierzające do zlikwidowania zapasów ponadnormatywnych, ażeby w ten sposób umożliwić sobie spłatę kredytu bankowego w ustalonym terminie.

Rozmieszczenie własnego funduszu obrotowego w różnych aktywach bilansu prowadzi do nieproduktywnego z punktu widzenia gospodarki ogólno-narodowej, unieruchomienia tych środków, wpływa ujemnie na stan gospodarki finansowej przedsiębiorstwa, stanowi naruszenie dyscypliny finansowej i stwarza możliwość marnotrawstwa zasobów materiałowych.

V. Zdolność płatnicza i stopień nasycenia środkami pieniężnymi.

Celem określenia zdolności płatniczej przedsiębiorstwa należy porównać środki płatnicze z zobowiązaniami pilnymi według bilansu na koniec okresu sprawozdawczego. Do środków płatniczych należy zaliczyć następujące aktywa bilansu: gotówkę w kasie (k-to 100), stan operacyjnego rachunku bankowego (k-to 1100), wyroby gotowe (k-to 800/810) oraz stan rachunków do inkasa (k-to 139), pomniejszony o kredyt na dokumenty w inkasie (k-to 1155). Jeśli zapas wyrobów gotowych znacznie przekracza ustalony normatyw, przyczym nadwyżka powstała na skutek trudności w zbycie, wartość wyrobów gotowych należy podać w granicach normatywu. Jako zobowiązania pilne należy traktować zobowiązania w stosunku do pracowników, władz i urzędów, dostawców, oraz wpłaty na fundusze.

Jeśli suma środków płatniczych przewyższa sumę zobowiązań pilnych, przyjmuje się normalnie, że przedsiębiorstwo posiada pełną zdolność płatniczą.

Przykład (w tys. zł):

Aktywa	Suma	Pasywa	Suma
Gotówka w kasie	85	Zobowiązania dostawcom	1 717
Rachunek bankowy operacyjny	346	Władze skarbowe	78
Wyroby gotowe wg normatywu	677	Władze samorządowe	41
R-ki do inkasa 2193 zmniejszone o kredyt na dokumenty w inkasie 1815	378	Inst. ubezp. społecznych	59
		Powsz. Zakł Ubezpieczeń Wzajemnych	24
		Inne zobow. z tyt. publ. prawn.	35
		Pracownicy za płace i świadczenia	354
		Niepodjęte płace w depozycie	27
		Pracownicy za sumy do rozliczenia	1
		Różnica między wysokością funduszu na inwestycje i kapit. remonty a faktycznymi przelew.	45
Razem	1 486	Razem	2 381

W danym wypadku stan zdolności płatniczej przedsiębiorstwa jest niezadowalający, gdyż suma środków płatniczych jest mniejsza od sumy zobowiązań pilnych. Świadczy o tym zresztą fakt istnienia kredytu bankowego przeterminowanego.

Dla wyciągnięcia właściwych wniosków niejednokrotnie konieczna jest szczegółowa analiza poszczególnych pozycji zobowiązań pilnych.

Jeśli bilans przedsiębiorstwa wykazuje istnienie kredytu bankowego przeterminowanego, to analiza zdolności płatniczej przedsiębiorstwa zasadniczo jest zbyteczna.

Stopień nasycenia przedsiębiorstwa środkami pieniężnymi określa stosunek środków pieniężnych w kasie i na bankowym rachunku operacyjnym do ogółu środków bilansu, względnie do środków obrotowych.

VI. Należności i zobowiązania.

Analiza kształtowania się należności i zobowiązań polega na zbadaniu zmian strukturalnych poszczególnych pozycji w różnych okresach sprawozdawczych i ustaleniu przyczyn, które te zmiany powodują.

(Patrz tabela u dołu strony)

W ciągu okresu sprawozdawczego należności wzrosły o 15%, przy czym wzrost wykazują pozycje: rachunków do inkasa, innych należności oraz należności spornych i wątpliwych.

Ze względu na to, że kredyt na dokumenty w inkasie wynosi 1.815 tys. zł, tj. pokrywa jedynie 83% sumy rachunków oddanych do inkasa, zachodzi obawa, że przedsiębiorstwo nie wystawia regularnie faktur, a oddaje je do banku w dużej mierze w końcu miesiąca, wskutek czego bank nie ma możności udzielenia pożyczki na ich pokrycie. Tendencja zwiększenia innych należności oraz należności spornych i wątpliwych, jest objawem bardzo niepokojącym, gdyż w pozycjach tych grupują się przeważnie należności powstałe z wyniku naruszenia obowiązujących przepisów rozrachunku.

Zobowiązania w ciągu okresu sprawozdawczego zmniejszyły się o 17% na skutek zmniejszenia zobowiązań w stosunku do dostawców. Prawie dwukrotny wzrost dostaw niefakturowanych, wprawdzie bezpośrednio nie wypływa z winy przedsiębiorstwa, ale świadczy o tym, że nie były podjęte odpowiednie kroki, celem zmniejszenia tej pozycji.

Zamrożenie dużych sum w należnościach i zobowiązaniach, a tym — bardziej ich wzrost w stosunku do ubiegłego okresu jest zjawiskiem ujemnym. Przyczyny tego zjawiska należy dokładnie wyjaśnić i przedsiębiorstwo winno poczynić odpowiednie kroki, by zmniejszyć

Przykład:

	Należności					Zobowiązania				
	Na początek okresu sprawozdawcz.		Na koniec okresu sprawozdawcz.		Zmiany w % %	Na początek okresu sprawozdawcz.		Na koniec okresu sprawozdawcz.		Zmiany w % %
	Suma	%	Suma	%	±	Suma	%	Suma	%	±
Odbiorcy	2 282	42,5	1 394	22,5	+ 39	—	—	—	—	—
Dostawcy	—	—	—	—	—	3 076	51,9	1 717	35,1	— 44
Rachunki do inkasa i dostawy niefakturowe	584	10,9	2 193	35,3	+276	348	5,9	678	13,8	+ 95
Należności i zobow. z tytułu publ. prawnych	15	0,3	8	0,1	— 47	280	4,7	237	4,8	— 15
Należności i zobow. wewnętrzno branżowe	1 943	36,2	1 734	27,9	— 11	1 518	25,7	1 263	25,7	— 17
Pracownicy	87	1,6	53	0,9	— 39	327	5,6	382	7,8	+ 17
Inne należności i zobowiązania	438	8,1	786	12,7	+ 79	315	5,3	542	11,0	+ 72
Należności i zobowiązania sporne	23	0,4	39	0,6	+ 70	53	0,9	87	1,8	+ 64
Razem	5 372	100	6 207	100	+ 15	5 917	100	4 906	100	— 17

stan należności i zobowiązań do minimum. Tworzenie się sald debatowych na koncie dostawców oraz sald kredytowych na koncie odbiorców jest zasadniczo niedopuszczalne, wobec zakazu zaliczkowania dostaw.

VII. Finansowanie a wykonanie kapitalnych robót.

Koszty inwestycji rozpoczętych (konto 030) i ukończonych (konto 040) figurujące w aktywach bilansu, zasadniczo powinny się równać kwocie wykazanej w pasywach bilansu funduszów otrzymanych na sfinansowanie inwestycji (konto 020/021). Ewentualna różnica wskazuje na zużycie środków obrotowych przedsiębiorstwa, podlegających refundacji lub wykonanie inwestycji niezaplanowanych. Różnica ta winna być dokładnie przeanalizowana celem stwierdzenia, czy nie kryje się tam naruszenie dyscypliny finansowej. Podobnie analizuje się koszty kapitalnych remontów rozpoczętych (konto 031) i ukończonych (konto 041) w porównaniu z funduszem na sfinansowanie kapitalnych remontów (konta 022/023). Ewentualna różnica kosztów do refundacji winna mieć pełne pokrycie w pozycji aktywów. „R-ek bankowy kapitalnych remontów (konto 1120). Porównanie stanu funduszu amortyzacyjnego w pasywach z przelewami na ten fundusz w aktywach, odzwierciedla zaległości względnie nadpłaty z tytułu wygospodarowanego funduszu.

VIII. Dynamika środków trwałych i obrotowych oraz własnych i obcych.

Analiza dynamiki środków trwałych i obrotowych winna odzwierciedlić zmiany wartościowe poszczególnych składników majątkowych przedsiębiorstwa po stronie aktywów bilansu w różnych okresach. Porównaniu podlegają jedynie środki majątkowe realne, dlatego też przy analizie należy z ogólnej wartości bilansu wyłączyć środki oddane, przelewy funduszu amortyzacyjnego oraz ewentualne straty. Objawem dodatnim jest tendencja do spadku środków obrotowych nienormowanych, przy stabilizacji środków trwałych i normowanych.

Przykład: (w tys. zł):

	Na początek okresu sprawozdawcz.		Na koniec okresu sprawozdawcz.		Zmiany + w %%
	Suma	%	Suma	%	
Środki trwałe i roboty kapitalne	41 782	76,6	42 545	74,1	+ 1,8
Środki obrotowe normow.	7 292	13,4	8 560	14,9	+17,4
Środki obrotowe nienormowane i rozliczenia międzyokresowe czynne	5 485	10,0	6 336	11,0	+15,5
Ogółem	54 559	100	57 441	100	+ 5,3

W ciągu okresu sprawozdawczego zmniejszył się, w stosunku ogółu środków majątkowych, udział środków trwałych i robót kapitalnych, natomiast wzrósł udział środków obrotowych normowanych i nienormowanych. Wzrost środków obrotowych normowanych, w stopniu większym, aniżeli jest to dopuszczalne, świadczy o tym, że przedsiębiorstwo nie walczy o przyśpieszenie obiegu tych środków. Zupełnie niepożądane jest zjawisko zwiększenia udziału środków nienormowanych, gdyż świadczy zwykle o naruszeniu przez przedsiębiorstwo zasad finansowania.

Analiza dynamiki środków własnych i obcych po stronie pasywów bilansu winna umożliwić ogólną charakterystykę bazy finansowej przedsiębiorstwa, to jest stosunek wzajemny funduszów własnych i obcych w różnych okresach sprawozdawczych.

Przy analizie uwzględnia się wszystkie pozycje po stronie pasywów bilansu, z tym, że zysk należy przyjąć w sumie netto, tj. po odliczeniu wartości środków oddanych po stronie aktywów bilansu. Z pozycji funduszów obcych należy wydzielić kredyty bankowe.

Przykład:

	Na początek okresu sprawozdawczego		Na koniec okresu sprawozdawczego	
	Suma	%	Suma	%
Fundusze własne, finansowanie robót kapitalnych, środki otrzymane oraz zysk netto	45 328	82,1	47 463	81,6
Kredyty, zobowiązania, rezerwy i fundusze oraz rozliczenia międzyokresowe bierne	9 902	17,9	10 710	18,4
W tym kredyty bankowe	1 958	3,5	4 239	7,3
Razem	55 230	100	58 173	100

W okresie sprawozdawczym zmniejszył się udział funduszów własnych, a wzrósł udział funduszów obcych. Zjawisko powyższe jest wprawdzie niepożądane, ale ze względu na to, że wzrost ten wywołany został zwiększeniem się kredytu bankowego, stan taki nie budzi specjalnych obaw, gdy wykorzystanie tych środków jest kontrolowane przez bank.

Szczególną uwagę należy zwrócić na kształtowanie się innych zobowiązań. Zmniejszenie rozmiaru kredytów bankowych, przy wzroście innych funduszów obcych i istnieniu ponadnormatywnych zapasów materiałowych, towarów, wyrobów i robót w toku, świadczy o poważnym naruszeniu dyscypliny finansowej.

IX. Analiza wykorzystania zasobów przedsiębiorstwa.

Między wynikami działalności przedsiębiorstwa a kształtowaniem się zasobów przedsiębiorstwa, istnieje ścisły związek. Analiza tego zagadnienia polega na zbadaniu intensywności wykorzystania zasobów. Bardziej intensywne wykorzystanie zasobów, dzięki racjonalniejszemu ich użytkowaniu, sprzyja zwiększeniu akumulacji i umożliwia rozszerzenie produkcji.

Jako podstawę do analizy przyjmuje się nie stan końcowy, a przeciętny stan środków w okresie sprawozdawczym, który ustala się, obliczając średnią arytmetyczną stanów faktycznych na początek i koniec okresu oraz na daty pośrednie, na podstawie danych poszczególnych bilansów. Jeśli np. ustala się przeciętny stan środków za kwartał na podstawie bilansów miesięcznych, to należy wziąć pod uwagę 4 remanenty według bilansu na początek i koniec kwartału i okresowych bilansów miesięcznych w tym kwartale. Przeciętny stan środków za rok jest średnią arytmetyczną odpowiednich 13 remanentów. Jeżeli istnieją znaczne różnice między wartością środków na koniec okresu a ich stanem w datach pośrednich, należy ustalić przeciętną dominującą, tj. taką wartość, która najczęściej powtarza się w bilansach okresowych (z małymi odchyleniami). Obrót przyjmuje się w sumie netto,

tj. po wyłączeniu wszelkiego rodzaju operacji wewnętrznych, stornowań itp., gdyż obrót winien odzwierciadlać rzeczywisty ruch środków.

Analizie podlega zarówno udział środków trwałych, jak też obrotowych w obrotach przedsiębiorstwa.

1. Stosunek środków trwałych do obrotów przedsiębiorstwa.

Wskaźnik należytego wykorzystania środków trwałych przedsiębiorstwa tj. wielkość obrotu na 1.000 złotych środków trwałych można obliczyć, dzieląc sumę obrotów w ciągu roku sprawozdawczego przez przeciętną wartość środków trwałych w tym okresie.

Przy tych wyliczeniach należy brać stan bilansowy środków trwałych zasadniczych, a nie ich stan ogólny. Wyłączenie środków trwałych pozazakładowych umożliwi wyciągnięcie właściwych wniosków. Środki trwałe pozazakładowe, nie mające bezpośrednio wpływu na produkcję, nie powinny być brane do wyliczeń.

Porównanie otrzymanego wskaźnika z danymi planu oraz z analogicznymi wskaźnikami za okres poprzedni, charakteryzuje stopień wykorzystania środków trwałych w procesie produkcyjnym przedsiębiorstwa.

Przykład: w tys. zł

Poz.	Za okres poprzedni	Wg planu na okres sprawozd.	Faktycznie za okr. spr.
1. Obroty z realizacji netto	30 766	40 662	44 047
2. Przeciętna wartość środków trwałych zasadnicz.	36 892	37 830	37 342
3. Stos. 1:2	0,834	1,075	1,179

Z powyższego zestawienia wynika, że przy wzroście środków trwałych zasadniczych o 1,2%, realizacja zwiększyła się o 43,1%. Świadczy to o bardziej racjonalnym wykorzystaniu środków trwałych zasadniczych w okresie sprawozdawczym.

Wzajemny stosunek wartości środków trwałych zasadniczych do rozmiaru realizacji można także określić w następujący sposób: Podczas gdy w okresie ubiegłym każde 1.000 zł środków trwałych zasadniczych, stwarzało możliwość wytworzenia i realizacji produkcji na sumę 834 zł, to w okresie sprawozdawczym 1.000 zł środków trwałych zasadniczych daje 1179 zł środków wyprodukowanych i zrealizowanych.

Wskaźnik wykorzystania środków trwałych zasadniczych należy rozpatrywać łącznie z innymi wskaźnikami, gdyż wskutek niejednolitej wyceny środków trwałych zainwestowanych w różnych latach wskaźnik ten rozpatrywany w oderwaniu od innych, może doprowadzić do niewłaściwych wniosków. W przedsiębiorstwach o różnorodnym asortymencie wyrobów zmiana stosunku w asortymencie produkcji może mieć również wpływ na wskaźnik wykorzystania środków trwałych.

2. Udział środków obrotowych w obrotach przedsiębiorstwa.

O stopniu wykorzystania środków obrotowych świadczy szybkość ich obiegu w procesie produkcyjnym. Analiza tego zagadnienia polega na ustaleniu ilości cyklów obrotowych w danym okresie, zbadaniu szybkości jednego cyklu obrotowego i czasu trwania poszczególnych faz tego cyklu oraz na obliczeniu wskaźnika wykorzystania środków obrotowych.

a) Ilość cyklów obrotowych środków obrotowych.

Ilość cyklów obrotowych można określić stosunkiem stanu przeciętnego środków obrotowych w tym okresie do kosztu własnego sprzedanej produkcji. Wyliczenie powyższe należy przeprowadzić oddzielnie dla środków obrotowych normowanych i nienormowanych, gdyż szybkość obiegu tych ostatnich winna być różna od szybkości obiegu środków normowanych. Zjawiskiem pożądanym jest zwiększenie ilości cykli obrotowych w stosunku do planu i do okresów poprzednich, gdyż stan taki świadczy o bardziej racjonalnym wykorzystaniu środków obrotowych, stwarza możliwości wykonania planu produkcyjnego przy zmniejszonych nakładach i pozwala zwolnić z obiegu część środków obrotowych, które mogą być zużyte na inne cele.

Przykład (w tys. zł)

	Faktycznie za okr. poprzedni	Wg planu na okres sprawozd.	Faktycznie za okr. sprawozd.
Koszt własny sprzed. prod.	27 480	38 726	41 165
Średnia wart. środk. obrot.	12 432	×	14 628
w tym:			
Środków obrot. normowan.	7 120	7 874	8 410
" nienormow.	5 312	×	6 218
Ilość cykli obrot. środków obrotowych ogółem	2,2	×	2,8
Ilość cykli obrotow. środków obrotow. normowan.	3,9	4,9	4,9
Ilość cykli obrotow. środków obrotow. nienormow.	5,2	×	6,6

W porównaniu z okresem poprzednim szybkość obiegu ogółu środków obrotowych wzrosła o 27%, przy czym szybkość obiegu środków nienormowanych jedynie o 1,7% przekracza szybkość obrotu środków normowanych. Obrót środków nienormowanych winien być na ogół znacznie szybszy od obrotu środków obrotowych normowanych. W związku z powyższym wykazany stan tych środków oraz ilość cyklów obrotowych uważać należy za niedostateczne.

b) Okres cyklu obrotowego i czas trwania poszczególnych jego faz.

Okres trwania jednego cyklu oblicza się w dniach, dzieląc ilość dni okresu analizowanego przez liczbę cyklów obrotowych w tym okresie. Ze względu na to, że obieg środków w ciągu pełnego cyklu nie jest równomierny i w niektórych fazach może być opóźniony lub przyśpieszony, należy cykl obrotowy podzielić na poszczególne fazy. Podział ten można przeprowadzić w sposób następujący:

Pierwsza faza: od momentu nabycia środków wytwarzania do czasu ich zużycia w produkcji.

Druga faza: proces produkcji.

Trzecia faza: od momentu otrzymania gotowego produktu do czasu jego zbytu.

Czwarta faza: od momentu gotowego produktu do czasu wpływu zainkasowanej należności.

Czas trwania poszczególnych faz cyklu pozostaje w takim stosunku do pełnego cyklu, w jakim stany poszczególnych grup środków obrotowych, biorących udział w oddzielnych fazach cyklu obrotowego mają się do ogólnego stanu środków obrotowych. W tym celu należy ustalić stan poszczególnych grup środków obrotowych, związanych z oddzielnymi fazami. Podział środków obrotowych, odpowiadający wyżej podanym fazom cyklu obrotowego, a ustalony na podstawie bilansów (rocznych i okresowych) według przeciętnych stanów za okres sprawozdawczy, jest następujący:

Z pierwszą fazą związany jest przeciętny stan zapasów materiałowych, z drugą fazą — przeciętny stan produkcji w toku oraz półfabrykatów typowych i wyrobów półgotowych, przeznaczonych do dalszej przeróbki; z trzecią fazą — przeciętny stan wyrobów gotowych, zakończonych robót i usług odpłatnych, odpadków, towarów oraz półfabrykatów typowych i wyrobów półgotowych w części przeznaczonej dla zbytu; z czwartą fazą — przeciętny stan środków finansowych oraz należności.

Znając wartość ogółu środków obrotowych i poszczególnych jego części składowych związanych z oddzielnymi fazami, oraz okres trwania pełnego cyklu obrotowego, można ustalić czas trwania poszczególnych faz:

Przykład: W pierwszym rzędzie ustalamy okres trwania pełnego cyklu obrotowego w okresie sprawozdawczym, którym w danym wypadku będzie okres roczny.

Poz.	Za okres poprzedni	Za okres sprawozdawczy
1. Ilość cykli obrotow. środków obrot.	2,2	2,8
2. Ilość dni okresu sprawozdawczego	360	360
3. Czas trwania jednego cyklu obrot. w dniach 2:1	164	129

W okresie sprawozdawczym cykl obrotowy środków obrotowych został przyśpieszony o 35 dni, czyli o 21,4%.

Przyśpieszenie obiegu w poszczególnych fazach cyklu przedstawia się następująco:

Pozycja		Wartość środków obrot.				Długość w dn.		Zmiany
		za okr. poprz.		Za okr. spr.				w %%
		Suma	w % do og.	Suma	w % do og.	Za okr. poprz.	Za okr. spraw.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Stan środków obrotowych	12 432	100	14 628	100	164	129	— 21,4
2	w tym: pierwsza faza	3 950	31,8	5 702	39,0	52	50	— 3,9
3	Druga faza	1 295	10,4	991	6,8	17	9	— 47,1
4	Trzecia faza	1 583	12,7	1 486	10,2	21	13	— 38,1
5	Czwarta faza	5 604	45,1	6 449	44,0	74	57	— 23,0

Dane rubryk 7 i 8 w pozycjach 2—5 ustala się mnożąc liczbę dni pełnego cyklu obrotowego odpowiednio (rubryka 7 i 8 w poz. 1) przez odpowiednie dane rubryk 4 i 6 i otrzymany iloczyn dzieląc przez 100. Tak naprzykład długość obrotu pierwszej fazy za okres sprawozdawczy oblicza się w następujący sposób:

$$\frac{129 \times 39,0}{100} = 50$$

Przyśpieszenie obiegu środków obrotowych w poszczególnych fazach cyklu obrotowego nie było równomierne. Znacznemu przyśpieszeniu uległ obieg środków w produkcji — w fazie drugiej, co świadczy o skróceniu cyklu produkcyjnego. Zmniejszył się również okres przebywania wyrobów gotowych w magazynie w fazie trzeciej, co jest dowodem lepszej organizacji zbytu.

Nieznaczne tylko przyśpieszenie obiegu zapasów materiałowych w fazie pierwszej świadczy o słabym upłynnieniu istniejących dużych zapasów ponadnormatywnych, nie biorących udziału w procesie produkcyjnym, a wiążących niepotrzebnie część środków obrotowych. Niepożądanym objawem jest także zbyt duże uwiązanie środków w czwartej fazie, co świadczy o tym, że przedsiębiorstwo nie dąży do zmniejszenia stanu należności i narusza dyscyplinę finansową. Stan powyższy może być także wynikiem trudności w inkasowaniu należności za zrealizowaną produkcję.

Wywody powyższe potwierdzają wnioski wysnute na podstawie poprzedniej analizy.

c) Wskaźnik wykorzystania środków obrotowych.

Wskaźnik wykorzystania środków obrotowych otrzymuje się, dzieląc przeciętny stan środków obrotowych przez koszt własny zrealizowanej produkcji w okresie sprawozdawczym. Porównanie otrzymanych wyników z wynikami za okresy poprzednie, względnie z planowanymi wynikami, umożliwia wyliczenie sumy środków zwolnionych z obrotu na skutek przyśpieszenia obiegu, względnie ilość środków dodatkowo uwiązanych z powodu zwolnienia tempa obiegu.

Przykład: Znając wartość kosztu własnego zrealizowanej produkcji, którą w okresie poprzedzającym okres sprawozdawczy wynosiła 27.480 tys. zł, zaś w okresie sprawozdawczym 41.165 tys. zł, ustalamy wskaźnik wykorzystania środków obrotowych w sposób następujący (w tys. zł):

	Środki obrotowe		Wzkaźnik wykorzystania środków obrotowych w zł na 1000 zł obrotu		Suma mobil. (+) wzgl. dod. uwiązania środków (—) w okresie sprawozdawcz.
	Za okres poprzedni	Za okres sprawozdawczy	Za okr. poprz.	Za okr. spraw.	
1	2	3	4	5	6
Ogółem	12 432	14 628	452	355	+ 3 993
materiały	3 950	5 702	144	139	+ 206
produkcja w toku, półfabr. typowe i wyroby półgotowe w części, przeznaczonej dla dalszej przeróbki	1 295	991	47	24	+ 947
wyroby gotowe, roboty i usługi odpłatne. odpadki, towary, oraz półfabrykaty typowe i wyroby półgotowe, w części przeznaczonej dla zbytu	1 583	1 486	57	36	+ 864
należności i rezerwy finansowe	5 604	6 449	204	156	+ 1 976

Dane rubryki 4 względnie 5 otrzymujemy, dzieląc dane rubryki 2 względnie 3 przez wartość kosztu własnego produkcji za okres po-

przedni względnie sprawozdawczy (np. wskaźnik wykorzystania zapasu materiałów za okres sprawozdawczy oblicza się w następujący sposób:

$$\frac{5.702}{41.165} = 0,139 \text{ tys. zł} \times 1.000 = 139 \text{ zł}).$$

Dane rubryki 6 otrzymujemy mnożąc różnicę odpowiednich pozycji w rubrykach 4 i 5 przez wartość kosztu własnego produkcji za okres sprawozdawczy (np. sumę mobilizacji środków obrotowych dzięki skróceniu obiegu zapasu materiału w okresie sprawozdawczym oblicza się w sposób następujący:

$$\frac{144 - 139}{1000} = \frac{5 \times 41.165 \text{ tys. zł}}{1000} = 206 \text{ tys. zł})$$

Dane powyższe świadczą o tym, że dzięki skróceniu obiegu środków obrotowych została umożliwiona mobilizacja środków w sumie 3.993 tys. zł, która mogła być wykorzystana dla dalszego rozszerzenia przedsiębiorstwa, względnie w innych działach gospodarki narodowej. Stopień mobilizacji nie był jednakowy dla wszystkich składników majątku obrotowego. Przyczyny tego zjawiska były omówione poprzednio.

Celem umożliwienia dokładniejszej analizy tego zagadnienia można naturalnie zastosować bardziej szczegółowe rozbicie środków obrotowych na poszczególne elementy.

VII. Uwagi końcowe.

Po zakończeniu analizy, należy krótko omówić wszystkie stwierdzone w toku pracy niedociągnięcia i wysunąć konkretne wnioski celem ich usunięcia. Szczególną uwagę należy zwrócić na odchylenia faktycznych danych od planu, oraz na zmiany, które zaszły w okresie sprawozdawczym w porównaniu z okresami poprzedzającymi okres sprawozdawczy, przy czym oddzielnie należy omówić momenty pozytywne, a oddzielnie negatywne. (FN-2)

*

Literatura:

a) N. R. Wejcman — Analiz choziajstwiennoj diejatielnosti promyszlennych predprijatij. — Wydanie VIII — r. 1949 — Gosfinizdat.

b) Jednolity Plan Kont dla przedsiębiorstw przemysłowych wraz z komentarzem.

c) Instrukcja Nr 2 PKPG w sprawie sporządzenia planu przemysłowo-finansowego na rok 1950.

ZARZĄDZENIA — ZASADY — KOMENTARZE

ZARZĄDZENIE

Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego w porozumieniu z Ministrem Skarbu z dnia 13 października 1949 r.

w sprawie trybu rozliczeń za dostawy towarów i usługi.

Nawiązując do postanowień uchwał Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów

a) z dnia 20 maja 1947 r., z dnia 5 września 1947 r. i z dnia 2 grudnia 1947 r. w sprawie rozliczeń za dostawy towarów i usługi między przedsiębiorstwami państwowymi lub pod zarządem państwowym oraz między tymi przedsiębiorstwami a jednostkami budżetu państwowego,

b) z dnia 21 września 1948 r. w sprawie stosowania postanowień uchwały Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 20 maja 1947 r. do sektora spółdzielczego,

c) z dnia 21 października 1947 r. w sprawie rozliczeń za usługi między państwowymi przedsiębiorstwami budowlanymi a innymi przedsiębiorstwami państwowymi lub pod zarządem państwowym oraz jednostkami budżetu państwowego,

d) z dnia 7 grudnia 1948 r. w sprawie finansowania inwestycji i rozliczeń z tytułu dostaw i robót inwestycyjnych przedsiębiorstw objętych systemem finansowym oraz zniesienia zaliczkowania przedsiębiorstw budowlanych i

e) z dnia 5 sierpnia 1949 r. w sprawie pokrywania rachunków przejściowych za roboty budowlane —

w porozumieniu z Ministrem Skarbu — zarządzam, co następuje:

I. 1) Jednostki objęte postanowieniami wyżej powołanych uchwał Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów zobowiązane są każde zamówienie i zlecenie zaopatrywać w napis

a) „eksploatacja“, gdy rozliczenie za dostawę towarów lub za usługi ma być przeprowadzone ze środków obrotowych (budżetowych),

b) „kapitalny remont“, gdy należność za dostawę towarów lub za usługi ma być pokryta bezpośrednio ze środków przeznaczonych na finansowanie kapitalnych remontów,

c) „inwestycja“, gdy należność ma być pokryta bezpośrednio ze środków przeznaczonych na finansowanie inwestycji własnych,

d) „sposób gospodarczy“, gdy zamówienie danej jednostki objętej systemem finansowym dotyczy materiałów dla inwestycji przeprowadzanych sposobem gospodarczym;

ponadto w każdym zamówieniu i zleceniu należy wskazywać oddział banku właściwego do inkasa faktury z danego tytułu.

2) W zamówieniach i zleceniach opiewających na dostawy towarów lub na usługi, których koszty mają być pokryte bezpośrednio ze środków przeznaczonych na finansowanie kapitalnych remontów, należy również wymieniać

a) Rok Planu Inwestycyjnego, z którego środków dana należność ma być pokryta,

b) Część, Dział, Rozdział i Paragraf tego Planu,
c) obiekt kapitalnego remontu;
dane określone w lit. a) i lit. b) nie dotyczą zamówień i zleceń dokonywanych przez jednostki objęte systemem finansowym.

3) Zamówienia i zlecenia opiewające na dostawy lub na usługi, których koszty mają być pokryte bezpośrednio ze środków przeznaczonych na finansowanie inwestycji właściwych, powinny zawierać dane wymienione w pkt 1 oraz pkt 2 lit. a) i lit. b), a ponad to
a) numer wniosku inwestycyjnego na dany rok,
b) tytuł inwestycyjny i jego symbol cyfrowy,
c) nazwę obiektu lub robót w przypadkach, w których jeden tytuł inwestycyjny obejmuje szereg obiektów lub robót inwestycyjnych posiadających we wniosku odrębne limity.

4) Faktury oddawane do inkasa bankowego powinny zawierać wszystkie dane, które zamawiający względnie zlecający zobowiązany jest podawać w zamówieniach i zleceniach stosownie do postanowień pkt. 1, 2 i 3 niniejszego zarządzenia.

5) W zamówieniach i zleceniach na dostawy towarów lub usługi, za które należności pokrywane będą bezpośrednio ze środków inwestycyjnych, lecz dopiero w latach przyszłych, gdyż są związane z inwestycjami z planów inwestycyjnych lat przyszłych, jednostka zamawiająca względnie zlecająca zobowiązana jest podawać jedynie:
a) napis „inwestycja",
b) oddział banku, do którego faktura ma być skierowana do inkasa,
c) adnotację „dotyczy Planu Inwestycyjnego z . . . roku".

Bezpośrednio jednakże po włączeniu danych inwestycji do odnośnego Planu Inwestycyjnego lat przyszłych zamawiający względnie zlecający zobowiązany jest podać dostawcy względnie wykonawcy uzupełniające dane wymienione w pkt. 2 i 3 niniejszego zarządzenia.

6) Faktury wystawione po wykonaniu zleceń i zamówień udzielonych po wejściu w życie niniejszego zarządzenia, a nie czyniące zadość wymaganiu postanowienia pkt. 4 niniejszego zarządzenia, nie będą przez banki przyjmowane do inkasa ani rozliczane w trybie uchwał powołanych na wstępie.

II. Bank właściwy do pokrycia danej faktury może dokonać tego tylko wówczas, gdy jest w posiadaniu jej kopii.

Powyższe postanowienie nie dotyczy faktur, dla których obowiązujące przepisy nie przewidują trybu inkasa bankowego jako obowiązującego.

Zarządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1950 roku.

Postanowienia Cz. I. pkt. 2 lit. b) oraz pkt. 3 lit. a), b) i c) niniejszego zarządzenia nie obowiązują przy zamówieniach i zleceniach opiewających na dostawy towarów lub na usługi, których koszty mają być pokryte ze środków przewidzianych w Planie Inwestycyjnym na 1949 rok.

Za Przewodniczącego
Państwowej Komisji Planowania
Gospodarczego
w/z
(—) Dr S. Jędrychowski, Minister

Minister Skarbu
(—) K. Dąbrowski

ZARZĄDZENIE

Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego

z dnia 19 listopada 1949 r.

w sprawie zasad sporządzenia zamknięć rachunkowych w roku 1949.

DZIAŁ A.

§ 1. Zakres obowiązywania.

a) Do sporządzenia zamknięć rachunkowych w roku 1949 według zasad podanych w niniejszym zarządzeniu obowiązane są:

przedsiębiorstwa państwowe i państwowo-spółdzielcze, podległe Ministerstwom: Górnictwa i Energetyki, Przemysłu Ciężkiego, Przemysłu Lekkiego, Przemysłu Rolnego i Spożywczego, Handlu Wewnętrznego, Handlu Zagranicznego.

b) Przedsiębiorstwa budowlane i konstrukcyjno-montażowe, jak również przedsiębiorstwa podległe resortom gospodarczym, które z dniem 1 stycznia 1950 r. objęte być mają systemem finansowym, sporządzą zamknięcie w roku 1949 na zasadzie odrębnych przepisów. Właściwe władze wydadzą w oparciu o niniejsze zarządzenie instrukcję, w których uwzględnia również obowiązek przerachowania składników majątku trwałego (stałego), ujętego w bilansach w cenach roku 1938/39 z zastosowaniem mnożnika 80 (Instrukcja F/26 Depart. Finansowego b. Min. Przem. i Handlu).

Instrukcje te winny być uzgodnione z Departamentem Finansowym Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego.

§ 2.

Zamknięcie ksiąg rachunkowych sporządzić należy na koniec roku kalendarzowego, tj. na dzień 31 grudnia 1949 roku.

DZIAŁ B.

§ 3. Zasady sporządzania zamknięć ksiąg rachunkowych.

Wszelkie księgowania dotyczące roku operacyjnego 1949, wynikające z normalnego toku prac, jak też z zasad, podanych w §§ 4—7, winny być wpro-

wadzone na właściwe konta przed ich zamknięciem.

Rachunki bilansu zamknięcia (§ 8) i rachunek wyników — muszą wynikać z formalnego zamknięcia odnośnych kont.

§ 4. Klasa 0.

a) Grupy 00, 01, 02 (04).

Składniki majątku trwałego (stałego), ewidencjonowane w grupach 00, 01, 02 (ewentualnie 04) zinwentaryzowane zgodnie z zarządzeniem Przewodniczącego PKPG z dnia 21. 9. 1949 r. Nr FN-9/C/01-20-87, podlegają wycenie według ceny książkowej.

Przedmioty nowoujawnione, nie objęte pierwszym bilansem otwarcia, należy wycenić w cenach roku 1938/39 i wnieść do inwentarza z zastosowaniem mnożnika 80. Jednocześnie wprowadzić należy przeciwstawnie ustaloną wartość zużycia na grupę 07, różnicę zaś na grupę 08.

Nowoujawnione składniki majątkowe, wytworzone lub nabyte w okresie 1945—1949, należy wprowadzić do inwentarza po cenie nabycia ewentualnie efektywnych kosztów wytworzenia z uwzględnieniem stopnia zużycia (księgowanie jak wyżej).

Nie należy w żadnym wypadku uważać za obiekty nowoujawnione tych przedmiotów majątku stałego, które na podstawie decyzji władz nadrzędnych zostały przejęte od innego przedsiębiorstwa, a nie zostały wprowadzone do inwentarza i ksiąg rachunkowych. Podstawą wyceny tych przedmiotów winny być dokumenty wystawione przez stronę przekazującą.

Całkowicie umorzone składniki majątku trwałego, ewidencjonowane w inwentarzu w symbolicznych złotówkach, a pozostające nadal w eksploatacji, wycenić należy według ich wartości początkowej a w razie jej braku — zgodnie z zasadami wyceny obiektów nowoujawnionych, odnoszące równowartość sumy aktywowanej na dobro umorzenia (grupa 07). Przepis niniejszy dotyczy wyłącznie obiektów, których wartość początkowa przekracza złotych 30.000,— a okres użytkowania jest dłuższy niż jeden rok.

b) Grupa 03.

Wartość rozpoczętych inwestycji i kapitalnych remontów wykazana być winna oddzielnie dla kapitalnych remontów i inwestycji w wysokości efektywnie poniesionych nakładów, według tytułów wzgl. robót. W wypadkach wyjątkowych, gdy posiadane dane sprawozdawcze nie pozwalają na dokonanie tego rodzaju podziału, rozpoczęte inwestycje i kapitalne remonty wykazać należy według obiektów.

W gr. 03 figurować mogą wyłącznie te inwestycje i kapitalne remonty rozpoczęte, których budowa względnie oddanie do użytku nie nastąpiło przed dniem 31. 12. 1949 r.

Wszelkie inwestycje i remonty kapitalne zakończone, winny być przed sporządzeniem zamknięcia przeksięgowane z grupy 03 — „Inwestycje rozpoczęte" na odpowiednią grupę majątku trwałego (00-02, 04) w sposób w danym przedsiębiorstwie dotychczas stosowany. Podstawę do przeksięgowań powyższych stanowić winien protokół zdawczo-odbiorczy.

Każdą inwestycję, która jest użytkowana, uważać należy w zasadzie za zakończoną, bez względu na sposób jej sfinansowania, oraz formalny tok prac kolaudacyjno-rozliczeniowych. Za zakończony remont kapitalny uważany jest taki remont kapitalny, w wyniku którego przywrócono maszynie lub urządzeniu sprawność techniczną, niezależnie od sposobu sfinansowania.

c) Grupa 05.

Wartości niematerialne i prawne obejmujące następujące pozycje:

1) znaki towarowe, koncesje oraz nadania (prawa) górnicze,

2) patenty i licencje,

3) inwestycje i kapitalne remonty w obcych obiektach,

4) koszty organizacji i rewindykacji

podlegają następującym przeksięgowaniom:

zapisy dotyczące:

pktu 1 i 4 — ulegają spisaniu w ciężar rezerw kapitalnych (08),

„ 2 — o ile pochodzą z bilansu otwarcia 1945, przeksięgować należy jak wyżej,

„ 3 — inwestycje rozpoczęte i kapitalne remonty w toku — przenieść należy na gr. 03. Przedsiębiorstwa, które dotychczas księgowania, dotyczące nakładów na inwestycje i kapitalne remonty w obcych obiektach, przeprowadzały przez grupę 18, przeniosą ich książkową wartość w ciężar gr. 05. Jednocześnie celem doprowadzenia tej pozycji do wartości pierwotnej, zaksięgują dokonane dotychczas metodą bezpośrednią odpisy debetując grupę 05, a kredytując grupę 07.

d) Grupa 06.

Udziały w innych przedsiębiorstwach, których likwidacja nie została zakończona do dnia 31. 12. 1949 r. w myśl Uchwały KERM z dnia 8. IX. 1949 r., wykazać należy w aktywach bilansu w ich wartości książkowej.

e) Grupa 08

Kapitał zakładowy należy wykazać w bilansie w dotychczasowej wysokości.

Środki oddane i środki otrzymane winny być wyspecyfikowane w bilansie według kont podanych w Instrukcji F 10.

W ciężar konta 0850 odnieść należy pełną wysokość amortyzacji zarachowanej na nakłady roku 1949. Różnicę między tą sumą, a kwotą odprowadzoną do Narodowego Banku Polskiego, wykazać należy w innych należnościach i zobowiązaniach na rachunku osobowym Narodowego Banku Polskiego.

Suma środków otrzymanych w roku 1949 na finansowanie inwestycji, kapitalnych remontów lub na uzupełnienie środków obrotowych, winna być uzgodniona z właściwymi bankami.

Sumy zużyte ze środków obrotowych na finansowanie zakończonych inwestycji lub kapitalnych remontów prowadzonych sposobem gospodarczym, których refundacja ma nastąpić do dnia 28. 2. 1950 r., winny być uwidocznione w bilansie zamknięcia w sposób następujący: wartością zużytych środków obrotowych na te nakłady należy uznać rezerwy kapitałowe (po uzgodnieniu z bankiem), a obciążyć odrębne konto w klasie 1-ej (pozycja bilansowa — pozostałe wyżej niewymienione aktywa).

Figurujące w księgach zobowiązania wobec banków z tytułu kredytów inwestycyjnych, nie przeniesione na środki otrzymane — podgrupa 086 (Instrukcje F 10 i F 26 Depart. Finansowego b. MPiH), winny być bezwzględnie na tę podgrupę przeniesione.

§ 5. **Klasa 1.**

a) *Podgrupa 100* — Gotówkę w kasie wykazać należy w aktywach bilansu zgodnie z protokółem rewizji stanu kasy.

b) *Podgrupy 103—109* — Konta banków (potwierdzone wyciągami) przyjąć należy do bilansu w sposób uzgodniony z Narodowym Bankiem Polskim wzgl. z innym bankiem finansującym.

Przelewy bankowe, które nie wpłynęły do dnia bilansowego i w związku z tym nie mogą być zaksięgowane na odpowiednie konto bankowe, wykazać należy na odrębnym koncie pod nazwą „Sumy pieniężne w drodze".

c) *Grupy 11—12* — Czeki i weksle obce należy wykazać zgodnie z arkuszem spisu inwentarza, po uprzednim zanalizowaniu realnej wartości składników tych pozycji.

Weksle, których nieściągalność została stwierdzona np. przez komornika, należy przenieść na straty nadzwyczajne w kl. 2-ej.

Weksle protestowane, których dochodzenie sumy wekslowej jest w toku, wykazać należy w osobnej pozycji.

Papiery wartościowe wykazać należy w ich wartości książkowej. Akcje spółek kapitałowych, weksle, czeki oraz gotówka okupacyjna, wykazane w symbolicznych złotówkach lub w wartości nominalnej, spisać należy w ciężar „rezerw kapitałowych" (08), a ewidencję ich prowadzić na kontach pozabilansowych

d) *Grupy 13, 14, 16, 17.*

Przed wykazaniem w bilansie należności i zobowiązań wyszczególnionych w wyżej wymienionych grupach, należy dokonać ich podziału — odrębnie w każdej grupie — na:

1) rozliczenia wewnętrzno-branżowe,
2) inne rozliczenia.

Rozliczenia wewnętrzno - branżowe muszą zostać bezwzględnie uzgodnione na dzień 31. 12. 1949 r. W wypadku niemożności uzgodnienia sald pomiędzy przedsiębiorstwami podległymi jednemu Centralnemu Zarządowi Przemysłu lub jednostce równorzędnej, jednostka nadrzędna zadecyduje, która ze stron ma dostosować swoje salda do sald odmiennych, wykazywanych w księgach rachunkowych strony drugiej. Różnicę pomiędzy saldem przyjętym, a dotychczas wykazywanym w księgach, należy odnieść na dobro wzgl. w ciężar rezerw kapitałowych.

Inne rozliczenia należy ugrupować na:

a) pewne uzgodnione,
b) pewne nieuzgodnione,
c) wątpliwe.

Wszystkie należności wzgl. zobowiązania o których mowa w pkcie c) winny być przeksięgowane na odrębne konto w gr. 16 pod nazwą „należności lub zobowiązania wątpliwe".

Zaliczki udzielone ze środków obrotowych na poczet dostaw towarów i usług, nie odzyskane do dnia 31. 12. 1949 r. (Uchwała KERM z dnia 14. 10. 1949) podlegają spisaniu na kl. 2-gą.

Dostawy niefakturowane na dzień bilansowy należy uwidocznić na odrębnym koncie w grupie 14 i wykazać w bilansie.

e) *Grupa 18.*

Rezerwy na specjalne zobowiązania i inne rezerwy (na wątpliwe należności, roboty gwarancyjne, szkody przemysłowe itp.) należy rozwiązać, przeksięgowując je:

1) w wysokości rzeczywistych zinwentaryzowanych zobowiązań powstałych i nie zlikwidowanych do dnia 31. 12. 1949 r. na dobro grupy 16 (Inne należności i zobowiązania),
2) pozostałość na gr. 08 — rezerwy kapitałowe.

Fundusze (FAS i 2% FN i PZ).

Wszystkie zobowiązania dotyczące AS i 2% FN i PZ winny być uregulowane do dnia 31. 12. 1949 r. ze środków preliminowanych w roku 1949 na ten cel.

Przedmioty majątkowe, nabyte ze środków budżetowych AS podlegają aktywowaniu na klasie 0 wzgl. 3-ej w sposób następujący:

I. Wn — za wartość nabycia obiektu aktywowanego kl. 0 lub kl. 3,
Ma — odpowiednie konto gr. 29,
II. Wn — odpowiednie konto gr. 29,
Ma — 08 „Rezerwy kapitałowe".
III. Wn — za amortyzację obiektu aktywowanego — 08 „Rezerwy kapitałowe",
Ma — 07 „Umorzenie wartości majątku stałego".

Nie zlikwidowane w gr. 18-ej sumy powstałe w wyniku przekazania składników majątkowych (z braku rezerw), należy przenieść w ciężar grupy 08. W razie braku dostatecznej rezerwy — pozostawić nadal w grupie 18-ej.

Także inne przeksięgowania w ciężar gr. 08, o których mowa w niniejszym zarządzeniu, a które nie znajdują pokrycia w istniejących rezerwach kapitałowych, przechodzą w ciężar gr. 18.

Pozostałe niewymienione aktywa i pasywa grupy 18-ej oraz rozliczenia międzyokresowe czynne i bierne, poddać należy szczegółowej analizie celem wyeliminowania tych wszystkich pozycji,

które zakwalifikowane być mogą do grup 13, 14, 16, 17.

Pozycje nie dające się odnieść do wyżej wymienionych grup, a nie stanowiące w ścisłym tego słowa znaczeniu rozliczeń międzyokresowych czynnych bądź biernych, przeniesione być winny na konto należności i zobowiązań wątpliwych.

§ 6. Klasa 3.

I. Przedsiębiorstwa przemysłowe.

a) Wykazane w spisie inwentarzowym materiały podlegają wycenie według obowiązujących cen hurtowych właściwej Centrali Zbytu, a w braku takowych, według przeciętnych cen nabycia kartotekowych).

b) Towary handlowe wycenić należy podług wartości książkowej. Zapasy materiałowe, nie przewidziane w planie do zużytkowania a zgłoszone do upłynnienia, winny być przeniesione na gr. 36.

c) Różnice ilościowe, wynikające z porównania spisów z danymi kartoteki, wycenione być winny według cen książkowych i odniesione na przychody nadzwyczajne kl. 2-ej, lub straty nadzwyczajne klasy 2-ej względnie na kl. 1, gdy manko powstało z winy odpowiedzialnych za dany dział pracowników.

d) Różnicę pomiędzy wartością książkową (po jej uzgodnieniu), a wycenionymi spisami inwentarzowymi, odnieść należy na gr. 081 — „rezerwy kapitałowe". Jednocześnie obciążyć należy gr. 18 (pozycja bilansowa „pozostałe wyżej niewymienione aktywa"), a uznać 08 sumą wynikającą z obliczenia procentu tytułem nakładów zaopatrzenia materiałowego od zapisów debetowych na kontach materiałowych klasy 3-ej.

Stopę procentową przyjąć należy w wysokości wyprowadzonej w planie finansowym na rok 1950.

e) Wszystkie przedmioty, które w myśl „Instrukcji do sporządzenia planu inwestycyjnego na rok 1950" nie stanowią inwestycji, tj. których wartość nie przekracza zł 30.000,— i czasokres użytkowania jest krótszy niż 1 rok (np.: opakowania zwrotne, przyrządy pomiarowe, narzędzia, sprawdziany, ruchomości biurowe itp.), przenieść należy na odrębne konta w kl. 3-ej pod nazwą „Przedmioty nietrwałe" wzgl. „Opakowania".

Umorzenia przedmiotów nietrwałych będących w użytkowaniu, księgowane dotychczas na dobro gr. 07, przenieść należy na dobro nowootwartych subkont grupy 07 — „zużycie przedmiotów nietrwałych" względnie „zużycie opakowań".

Zinwentaryzowane przedmioty nietrwałe i opakowania zwrotne, będące w użytkowaniu, spisane w całości w ciężar nakładów lub dotychczas nieewidencjonowane, wycenić należy podług wartości nabycia bądź wytworzenia i wprowadzić w tej wartości w ciężar konta „Przedmioty nietrwałe" wzgl. „Opakowania", a na dobro rezerw kapitałowych.

Jednocześnie tytułem przeciętnego zużycia tych przedmiotów, dokonać należy zapisu prostującego w wysokości 50% ustalonej wartości przez obciążenie rezerw kapitałowych (08), a uznanie subkonta „zużycie przedmiotów nietrwałych" względnie „zużycie opakowań" w gr. 07. Konta, o których mowa wyżej, przechodzą do bilansu zamknięcia dwustronnie.

Faktury dostawców na materiały i towary nie otrzymane do dnia 31. 12. 1949 należy wykazać na odrębnym koncie kl. 3-ej „Materiały i towary w drodze".

II. Przedsiębiorstwa handlowe.

Szczegółowe zasady rozliczenia i zamknięcia kont towarowych w związku z nowym systemem roku 1950, ustalone zostaną odrębnymi przepisami.

§ 7. Klasa 8.

Zapasy produkcji własnej (wyroby gotowe, półgotowe, produkcja w toku, roboty odpłatne), należy wycenić do bilansu według średniego rocznego kosztu wytwarzania; tam zaś, gdzie prowadzona jest kalkulacja bieżąco — według wartości książkowej.

W wypadkach wyjątkowych, kiedy ustalenie przeciętnego kosztu własnego natrafia na trudności mogące opóźnić terminowość prac bilansowych, przyjąć można dla wyceny zatwierdzoną cenę fabryczną, pomniejszoną o marżę zysku i narzuty tytułem kosztów sprzedaży.

§ 8. Rachunki bilansu zamknięcia.

Po przeprowadzeniu księgowań wynikających z §§ 4—7, otworzyć należy dwa rachunki: „bilans zamknięcia — aktywa do przekształcenia" i „bilans zamknięcia — pasywa do przekształcenia". Na „rachunek bilansu zamknięcia — aktywa do przekształcenia", przenieść należy wszelkie salda debetowe kont zamykanych bilansem, zaś na „rachunek bilansu zamknięcia — pasywa do przekształcenia" — salda kredytowe. Rachunki te spełniają rolę dawnego bilansu zamknięcia i stanowią zamknięcie ksiąg roku 1949 w układzie obowiązującego planu kont.

DZIAŁ C.

Przekształcenie na układ nowego JPK.

§ 9.

Po wstępnym zatwierdzeniu bilansu przez jednostkę nadrzędną, należy dostosować zamknięcie do układu planu kont, obowiązującego od 1. 1. 1950 r. W tym celu winno być otwarte w księgach roku 1949, nowe konto pod nazwą „Przekształcony bilans zamknięcia", na które przejdą sumy z kont: „rachunek bilansu zamknięcia — aktywa do przekształcenia" „rachunek bilansu zamknięcia — pasywa do przekształcenia".

§ 10.

Przeksięgowania o których wyżej mowa, przeprowadzona być winny na podstawie not memoriałowych, rozliczających poszczególne pozycje rachunków: „bilans zamknięcia — aktywa do przekształcenia" i „bilans zamknięcia — pasywa do przekształcenia" na pozycje w układzie nowym.

Użyte w dalszym ciągu niniejszego zarządzenia określenia: „grupa — podgrupa — konto" rozumieć należy jako odnośne pozycje „Przekształconego rachunku bilansu zamknięcia".

§ 11. Klasa 0.

a) *Grupy 00, 01, 02 (04).*

Składniki majątkowe ewidencjonowane na kontach grup 00, 01, 02 wzgl. 04, obowiązującego w r. 1949 JPK, winny być przeniesione na grupy 000 lub 001 nowego JKP w zależności od tego, jakiemu zakresowi działalności przedsiębiorstwa służą.

Dokonując rozliczeń pozycji „inwentarz żywy“ kierować się należy zasadami ustalonymi w nowych jednolitych planach kont w tym zakresie.

b) *Grupa 03.*

Saldo gr. 03 przechodzi na podgrupę 030 lub 031 w zależności od tego, czy nakłady dotyczyły inwestycji czy kapitalnych remontów rozpoczętych.

c) *Grupa 05.*

Wartości patentów i licencji należy przenieść na grupę 19 (konto 1904) nowego układu.

Nakłady dotyczące inwestycji i kapitalnych remontów w obcych obiektach ulegają przeksięgowaniu na grupę 000 lub 001.

d) *Grupa 06.*

Wykazane w aktywach bilansu udziały w innych przedsiębiorstwach przechodzą do podgrupy 174 — „Inne należności i zobowiązania“.

e) *Grupa 07.*

Zapisy grupy 07, dotyczące środków trwałych, przechodzą na właściwe konta podgr. 070 — „Umorzenie wartości środków trwałych zasadniczych“ wzgl. 071 — „Umorzenie wartości środków trwałych pozazakładowych“. Wykazane zgodnie z § 6 - I lit. e) „zużycie opakowań“ i „zużycie przedmiotów nietrwałych“ — odnieść należy na konto 332 — „Zużycie opakowań wysyłkowych zwrotnych“ względnie 352 — „Zużycie przedmiotów nietrwałych“.

f) *Grupa 08.*

Podgrupy 080, 081, 089.

Kapitał zakładowy i rezerwy kapitałowe przechodzą na gr. 080 — „Fundusze własne“. Zysk względnie strata roku operacyjnego (1949) przechodzi na konto 089 — „Wynik działalności przedsiębiorstwa“. Zysk lat ubiegłych przenieść należy na konto 081, stratę na konto 082.

Podgrupa 085.

Salda kont „Środki odprowadzone“ (0850—0859) przechodzą na podgrupę 082 — „Zmniejszenie funduszu własnego“ w „rachunku przekształconego bilansu zamknięcia“.

Podgrupa 086.

Konta 0860 — „Finansowanie inwestycji“ i 0861 — „Finansowanie kapitalnych remontów“ należy obciążyć na podstawie prowadzonej ewidencji zużycia środków otrzymanych na finansowanie rozpoczętych inwestycji, bądź rozpoczętych kapitalnych remontów, w odpowiedniej wysokości, na dobro gr. 02 nowego układu, z podziałem na środki limitowane i nielimitowane. Gdy stan sprawozdawczości inwestycyjnej nie pozwala na ustalenie wysokości zużytych środków limitowanych oraz nielimitowanych, należy całą sumę zaksięgować na dobro podgrup finansowania ze środków limitowanych (020, 022).

W wypadku gdy nie prowadzono dokładnej ewidencji zużycia środków finansowych na te cele, salda grup 020 i 022 w nowym układzie, winny być mechanicznie dostosowane do wysokości sald grup: 030 — „Inwestycje rozpoczęte“ i 031 — „Roboty kapitalne rozpoczęte“.

Pozostałe w wyniku powyższych księgowań salda na kontach 0860—0869 należy przenieść na podgr. 081 — „Zwiększenie funduszu własnego“.

§ 12. Klasa 1.

a) *Podgrupa 100.*

Saldo podgrupy 100 likwiduje się przeniesieniem na podgrupę 100 — „Kasa“.

b) *Podgrupy 103—109.*

Rachunki bankowe w układzie uzgodnionym z N. B. P. lub innym bankiem finansującym, przechodzą na „Rachunek przekształconego bilansu zamknięcia“ w układzie zgodnym z zarządzeniami Narodowego Banku Polskiego.

Sumy pieniężne w drodze należy przenieść na podgr. 116 — „Sumy pieniężne w drodze“.

c) *Kredyty bankowe* uzyskane na finansowanie działalności eksploatacyjnej, należy — niezależnie od dotychczasowego sposobu ich księgowania przeksięgować na konta podgr. 115 — „Kredyty bankowe“ w „rachunku przekształconego bilansu zamknięcia“.

d) *Grupy 11 i 12.*

Czeki obce, weksle obce, papiery wartościowe, należy przeksięgować na „rachunek przekształconego bilansu zamknięcia“ na odpowiednie podgrupy 101, 102, 103.

Weksle protestowane wykazane w osobnej pozycji, przeniesione być winny na konta osobowe odpowiednich podgrup.

e) *Grupy 13, 14, 15, 16 i 18.*

Należności i zobowiązania, zakwalifikowane w załączniku do bilansu jako „pewne uzgodnione“ i „pewne nieuzgodnione“, a dotyczące dostaw towarowych, podlegają przeksięgowaniu na „rachunek przekształconego bilansu zamknięcia“ do grupy 13 i 14.

Należności wzgl. zobowiązania wątpliwe, wykazane w bilansie w odrębnej pozycji, odniesione będą na konta: 175 — „Należności wątpliwe“ lub 176 — „Należności i zobowiązania sporne“.

Należności i zobowiązania uważane są za sporne, jeśli dochodzenie ich odbywa się w trybie postępowania sądowego lub arbitrażowego.

Należności zobowiązania z tytułu rozliczeń publiczno-prawnych (gr. 16) winny być przeniesione na odpowiednie konta w gr. 15.

Należności i zobowiązania wewnętrznobranżowe (nie wynikające z dostaw towarowych), przeksięgowane będą na „rachunek przekształconego bilansu zamknięcia“ na właściwe konta grupy 16-ej.

W wypadku niemożności ustalenia, czy saldo powstało z tytułu dostaw towarowych, czy z innych tytułów, przenieść je należy na dobro gr. 16 nowego układu.

Należności i zobowiązania pracowników przejdą na odpowiednie konta grupy 17-ej.

Zobowiązania o których mowa w § 5 lit. e-1), należy przenieść na „rachunek przekształconego bilansu zamknięcia" na podgrupę 174 — „Inne należności i zobowiązania".

Należności lub zobowiązania z tytułu rozliczeń amortyzacji zarachowanej w roku 1949 (§ 4 lit. e), należy przenieść do podgrupy 174 — „Inne należności i zobowiązania".

Saldo niewykorzystanej dotacji z „Rachunku Narzutów Administracyjnych" w jednostkach administracyjnych, niezależnie od dotychczasowego sposobu księgowania, przenieść należy na dobro podgr. 186.

Saldo debetowe wyodrębnionego konta grupy 18, stanowiące nie odniesioną na gr. 08 korektę rezerw kapitałowych (§ 5 lit. e), wyksięgować należy na „rachunek przekształconego bilansu zamknięcia w ciężar podgrupy 082 — „zmniejszenia funduszu własnego". Figurujące na odrębnym koncie (§ 4 lit. e) sumy wydatkowane ze środków obrotowych na sfinansowanie zakończonych inwestycji i kapitalnych remontów, podlegają przeniesieniu na debet podgr. 040 — „Inwestycje zakończone" wzgl. 041 — „Kapitalne remonty zakończone".

Rozliczenia międzyokresowe przechodzą na właściwe pozycje podgr. 190 — „Rozliczenie wydatków i nakładów prostych" wzgl. 192 — „Rozliczenie dochodów z góry pobranych".

Ewidencjonowane w gr. 18 ekonomicznie uzasadnione koszty uruchomienia nowej produkcji (Instrukcja F 42) przeksięgować należy na konto 1912.

Nakłady zaopatrzenia materiałowego (vide § 6 lit. d), uwidocznione w grupie 18, winny być odniesione na konto 1910 — „Rozliczenia kalkulowanych nakładów zaopatrzenia materiałowego" wzgl. na konto 1963 — „Koszty zakupu" przedsiębiorstw handlowych.

f) Grupa 19.

Zapisy przeprowadzane na kontach pozabilansowych przechodzą do podgr. 099 — „Konta pozabilansowe" „przekształconego bilansu zamknięcia".

§ 13. Klasa 3.

Zgodnie z opracowanymi w branżowych planach kont podstawami do zaliczenia materiałów i towarów do poszczególnych podgrup klasy 3-ej, należy dokonać ich przeksięgowanie na właściwe konta nowego układu JPK.

Z konta 39 należy przenieść:

a) opakowania podstawowe na grupę 31,
b) opakowania wysyłkowe zwrotne na grupę 33.

Sumę figurującą na koncie „Opakowania" oraz „Przedmioty nietrwałe" (§ 6 lit. e) odnieść należy w ciężar gr. 33 wzgl. 35 nowego układu.

Części zapasowe maszyn i urządzeń, ewidencjonowane dotychczas w grupach klasy 3-ej wzgl. 01 i 02, należy przeksięgować w ciężar grupy 34 nowego układu.

Jeżeli wartość części zapasowych nie jest wykazana oddzielnie od wartości maszyny lub urządzenia, części zapasowe będą wraz z wartością maszyny lub urządzenia ujęte w ramach środków trwałych (grupa 00 nowego układu).

§ 14. Klasa 8.

Pozycje klasy 8-ej starego układu przechodzą na odpowiadające im pozycje w „rachunku przekształconego bilansu zamknięcia" przy czym zgodnie z rozwiązaniem branżowym, dokonać należy kwalifikacji produkcji na podstawową, pomocniczą oraz półfabrykaty typowe.

DZIAŁ D.

Wzory, załączniki i terminy sprawozdań rocznych za rok 1949.

§ 15. Wzory

Na sprawozdanie rachunkowe w roku 1949 składa się:

1) bilans zamknięcia,
2) rachunek wyników (działalności),
3) przekształcony bilans zamknięcia,
4) analityczny rachunek wyników,
5) sprawozdanie z działalności przedsiębiorstwa.

Sprawozdanie z działalności przedsiębiorstwa powinno ujmować przynajmniej następujące zagadnienia:

a) wykaz zakładów wchodzących w skład przedsiębiorstwa,
b) zmiany w stanie majątku trwałego w ciągu roku 1949,
c) dynamikę rozwoju produkcji w okresie 1947-1949 w złotych niezmiennych (z 1938 roku) i bieżących,
d) sprawozdanie o stanie zatrudnienia w roku 1948 i 1949,
e) statystykę kosztów osobowych,
f) wykonanie planu kosztów własnych, oszczędności i inwestycji za rok 1949,
g) analizę rentowności, kosztów własnych i stanu środków normowanych w roku 1949.

§ 16. Załączniki.

Wykaz załączników oraz ich układ ustalą resorty gospodarcze w sposób umożliwiający wstępne zatwierdzenie bilansu i skontrolowanie dokonanego przekształcenia rachunków bilansu zamknięcia.

§ 17. Podpisy.

Wymienione w punktach 1-5 § 15 wzory, winny być podpisane przez:

1) osobę, do obowiązku której należy sporządzenie bilansu,
2) dyrektora administracyjno-finansowego,
3) dyrektora naczelnego, jako odpowiedzialnego za przedsiębiorstwo.

§ 18. Terminy.

Wstępne zatwierdzanie bilansów winno być ukończone najpóźniej do dnia 31 marca 1950 roku.

Za Przewodniczącego
Państwowej Komisji Planowania
Gospodarczego
(—) E. Szyr, Minister

INSTRUKCJA 14/F

Departamentu Finansowego P. K. P. G. z dnia 19 listopada 1949 r.
w sprawie zmian w Jednolitym Planie Kont dla przedsiębiorstw handlowych (Instr. 6/F Dep. Fin. P. K. P. G. z dnia 19. 8. 1949 r.)

W zatwierdzonym Instrukcją 6/F Jednolitym Planie Kont dla przedsiębiorstw handlowych wprowadza się następujące zmiany i uzupełnienia:

1. W grupie 75 otwiera się nowe podgrupy:
   750 — Zagraniczne koszty zakupu w obrocie importowym
   755 — Zagraniczne koszty sprzedaży w obrocie eksportowym.
   W związku z tym grupa 75 otrzymuje nazwę: „Zagraniczne koszty zakupu i sprzedaży".
2. W grupie 97 otwiera się nową podgrupę:
   976 — Ryczałty na zagraniczne koszty zakupu i sprzedaży z podziałem na konta:
   9761 — w obrocie importowym
   9766 — w obrocie eksportowym.
   W związku z tym grupa 97 otrzymuje nazwę: „Różnice cen i ryczałty obliczane przy sprzedaży".
3. W podgrupie 195 otwiera się nowe konta:
   1950 — Zagraniczne koszty zakupu w obrocie importowym
   1951 — Ryczałty na zagraniczne koszty zakupu w obrocie importowym
   1952 — Rozliczenia ryczałtów z Rachunkiem Różnic Cen
   1955 — Zagraniczne koszty sprzedaży w obrocie eksportowym
   1956 — Ryczałty na zagraniczne koszty sprzedaży w obrocie eksp.
   1957 — Rozliczenia ryczałtów z Rachunkiem Różnic Cen
   W związku z powyższym podgrupa 195 otrzymuje nazwę: „Rozliczenia ryczałtów na koszty zagraniczne".
4. W podgrupie 422 otwiera się nowe konto:
   4223 — Dodatki specjalne,
   w związku z czym podgrupa 422 otrzymuje nazwę: „Dodatki funkcyjne, morskie, stołeczne i specjalne".
5. W grupie 44 otwiera się nową podgrupę:
   449 — Różne usługi obce.
6. W grupie 46 otwiera się nową podgrupę:
   469 — Różne nakłady,
   w związku z czym dotychczasowa podgrupa 469 „Prowizje handlowe" otrzymuje symbol 468.
7. Oznacza się jako wolne grupy 37 i 39 oraz podgrupy 330, 335, 350, 355, 935 i 937.
8. W nazwach podgrup wartości sprzedanych towarów w grupach 92, 93 i 94 zastępuje się słowa „w cenie zakupu" względnie „w cenie zbytu" słowami: „w cenie nabycia".
9. Skreśla się słowa „w obrocie rozliczającym" w nazwie podgrupy 930.
10. Podgrupa 314 otrzymuje nazwę: „Rozliczenie ceny nabycia"
    Podgrupa 316 — „Rozliczenie ceny hurtowej i detalicznej",
    Grupa 74 — „Koszty działalności zasadniczej jednostek administracyjnych",
    Podgrupa 995 — „Koszty zagraniczne".
11. W grupie 91 podgrupa „Koszty usług" otrzymuje symbol 915.
12. We wzorze bilansu (załącznik Nr 1 do J.P.K.) w dziale VI „Rozliczenia międzyokresowe czynne" pozycja 3 oznaczona symbolem 195 otrzymuje nazwę: „Rozliczenia ryczałtów na koszty zagraniczne".
    Identyczną pozycję należy wstawić w pasywach w dziale VI „Rozliczenia międzyokresowe bierne".
13. We wzorze rachunku rezultatów sprzedaży (zał. Nr II) należy:
    a) oznaczyć działy I, II i III po stronie debetowej symbolami 92, 932 i 942,
    b) w tytułach powyższych działów po słowach „wartość" wstawić słowa: „w cenie nabycia",
    c) oznaczyć działy I, II i III po stronie kredytowej symbolami 92, 930 i 940.
    d) skreślić pozycje 1 i 2 w działach II i pozycję 1 w działach III po obu stronach rachunku,
    c) w pozycji 1 działu IV-tego skreślić punkty a) i b), tylko po stronie debetowej.
    f) po stronie debetowej wstawić dział IV-a pod tytułem: „Ryczałty na koszty zagraniczne", z podziałem na pozycje: 1 w obrocie importowym i 2. w obrocie eksportowym oznaczone symbolami 9761 i 9766.
14. We wzorach rachunku wyników (zał. Nr IV) i rachunku działalności dla central zaopatrzenia (zał. Nr IVa) symbole 919 i 910 należy zastąpić symbolem 91.
    W ewidencji obrotów wewnętrznych pod rachunkiem wyników symbol 995 ma oznaczać „Koszty zagraniczne".
15. We wzorze rachunku działalności dla jednostek administracyjnych (zał. Nr IVb) pozycję 1 „Nakłady działalności zasadniczej" należy oznaczyć symbolem 740, skreślając jednocześnie symbole łamane w rubryce pierwszej.
16. We wzorze porównawczego rachunku wyników (zał. Nr V) należy:
    a) po stronie debetowej skreślić pozycję 27,
    b) po stronie kredytowej skreślić pozycję 12 i 13, natomiast tytuł wspólny dla tych pozycji oznaczyć symbolem 930/932 i numerem pozycji 12/13,
    c) w poz. 38 zmienić nazwę na „Koszty zagraniczne".
17. Poprawiony tekst jednolitego planu kont dla przedsiębiorstw handlowych, uwzględniający zmiany wprowadzone niniejszą instrukcją, zostanie wydrukowany, wraz z odpowiednio dostosowanym komentarzem, w specjalnej broszurze p.t. „Jednolity Plan Kont dla przedsiębiorstw handlowych".

Dyrektor Departamentu
(—) Br. Blass

Zatwierdzam:

Za Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego
(—) E. Szyr, Minister

Jednokrotny podatek obrotowy od obrotów

osiąganych przez Centralne Zarządy i Zjednoczenia, powstający na skutek reorganizacji przemysłu.

W związku ze zmianami w strukturze organizacyjnej przemysłów, podległych Ministerstwom, utworzonym po zlikwidowaniu Ministerstwa Przemysłu i Handlu, a wchodzących w skład dotychczasowych Centralnych Zarządów Przemysłu, wyłoniła się wątpliwość, w jakim zakresie będzie stosowane zarządzenie Ministra Skarbu z dnia 29 grudnia 1949 r. o poborze jednokrotnego podatku obrotowego od sprzedaży towarów poszczególnych przedsiębiorstw podległych Centralnym Zarządom Przemysłu, wymienionym w tym zarządzeniu.

Celem wyjaśnienia tej sprawy Ministerstwo Skarbu w okólniku z dnia 1 października 1949 r. (Dz. Urz. Min. Skarbu nr 36, poz. 243) podało do wiadomości, że do czasu formalnego uregulowania sprawy, najdalej jednak do dnia 31. XII. 1949 r. do centralnych zarządów (zjednoczeń central zaopatrzenia), powstających na miejsce dotychczasowych centralnych zarządów, należy stosować przepisy powołanego zarządzenia Ministra Skarbu z dnia 29 grudnia 1949 r., przy czym do nowopowstających centralnych zarządów (zjednoczeń, central zaopatrzenia) należy stosować stawkę jednokrotnego podatku obrotowego w wysokości, określonej dla zarządu, z którego powstały nowe jednostki organizacyjne. Obroty wzajemne pomiędzy nowymi centralnymi zarządami (zjednoczeniami, centralami zaopatrzenia), powstałymi z jednego centralnego zarządu, o którym mowa w § 3 powołanego zarządzenia, należy uważać jako obroty, objęte w myśl tegoż zarządzenia jednokrotnym podatkiem obrotowym.

W przypadku powstania, wskutek zmian w strukturze organizacyjnej przemysłu nowych centralnych zarządów (zjednoczeń bądź central zaopatrzenia) o zakresie działania obejmującym (w całości lub części) dotychczasową działalność 2 lub więcej Centralnych Zarządów, wymienionych w § 3 zarządzenia Ministra Skarbu, których obroty podlegały różnym stawkom podatkowym, do tych nowych komórek organizacyjnych, stosuje się zasady, zawarte w omawianym okólniku, przy czym nowopowstała jednostka organizacyjna (przemysłowa bądź handlowa) opłacać będzie jednokrotny podatek obrotowy w wysokości stawki określonej dla tego z centralnych zarządów, z których powstała nowa komórka organizacyjna, którego obrót podlegał najwyższej stawce.

Zasad zawartych w okólniku nie stosuje się do nowopowstających centralnych zarządów (zjednoczeń bądź central zaopatrzenia), których zakres działania obejmuje choćby tylko częściowo nowe przedsiębiorstwo, nie podlegające w myśl powołanego zarządzenia Ministra Skarbu jednokrotnemu podatkowi obrotowemu.

Celem zilustrowania omawianego w powołanym okólniku stanu faktycznego i prawnego przedstawić można sytuację, jaka powstała po likwidacji Centralnego Zarządu Przemysłu Włókienniczego, na miejsce którego utworzone zostały m. in.:

- Centralny Zarząd Przemysłu Bawełnianego,
- Centralny Zarząd Przemysłu Wełnianego,
- Centralny Zarząd Przemysłu Włókien Łykowych,
- Centralny Zarząd Przemysłu Jedwabniczo-Galanteryjnego,
- Centralny Zarząd Przemysłu Dziewiarskiego,
- Zjednoczenie Przemysłu Roszarniczego,
- Centrala Zaopatrzenia Przemysłu Włókienniczego,
- Centrala Krajowych Surowców Włókienniczych.

Wymienione powyżej jednostki organizacyjne są w dalszym ciągu objęte jednokrotnym podatkiem obrotowym w wysokości 6%, przy czym obroty pomiędzy tymi jednostkami są uważane za obroty t.zw. wewnętrzne, a więc nie obciążone podatkiem obrotowym, płatnikami zaś jednokrotnego podatku obrotowego są placówki zbytu właściwe dla b. C.Z.P. Włókienniczego (Centrala Tekstylna oraz Biuro Sprzedaży Artykułów i Tkanin Technicznych).

(FN-II)

Amortyzacja od użytkowanych obiektów — już umorzonych

W związku z zamieszczonymi w nr 5 Biuletynu Finansowego wyjaśnieniami wątpliwości co do wykonania instrukcji w sprawie opracowania planu przemysłowo-finansowego na rok 1950 wpłynęło następujące zapytanie.

„gdzie ma być zarachowana różnica kwot obciążającą klasą 4 i uznającą grupę 07, tj. kwoty naliczane od już zamortyzowanego majątku trwałego, będącego jeszcze w stanie użytkowym".

Jak wynika ze sposobu sformułowania powyższego zapytania autor niedostatecznie zapoznał się z zasadami i sposobem księgowania tego zagadnienia, zgodnie z Jednolitym Planem Kont, obowiązującym od dnia 1. I. 1950 r.

Jednolity Plan Kont obowiązujący od dnia 1 stycznia 1950 r. przewiduje następujące księgowania:

Umorzenie wartości środków trwałych, objętych grupą 00 księguje się po stronie „Ma" w grupie 07; zapis przeciwstawny — po stronie „Winien" — dokonywany jest na koncie 082 „Zmniejszenie funduszu własnego". Korygowanie wartości środków trwałych przeprowadzane przez dokonywanie wyżej podanych księgowań trwa aż do czasu pełnego umorzenia. Niezależnie od wyżej omówionego księgowania korygującego wartość środków

trwałych objętych grupą 00 należy dokonywać księgowania związanego z zarachowaniem zużycia środków trwałych w ciężar nakładów do rozliczenia w klasie 4; zapis przeciwstawny będzie dokonywany na dobro konta grupy 18. Wygospodarowywanie w ten sposób funduszu amortyzacyjnego trwa przez cały czas użytkowania majątku trwałego, aż do wycofania z eksploatacji, bez względu na to, czy dany obiekt nie został jeszcze całkowicie umorzony, czy też umorzenie jest już pełne.

W ten sposób wygospodarowany fundusz amortyzacyjny winien być do dnia 25 każdego miesiąca przelany w określonym procencie 1) na inwestycje i 2) na kapitalne remonty, (zgodnie z uchwałą KERM z dnia 12 kwietnia 1949 r. w sprawie finansowania kapitalnych remontów przedsiębiorstw objętych systemem finansowym). (Patrz Biul. Fin. Min. Przem. i Handlu Nr 5 (II) kwiecień 1949 r.).

Przykładowo przy następujących założeniach:

1. amortyzacja od obiektów jeszcze nie umorzonych całkowicie wynosi zł 1000.—
2. amortyzacja od użytkowanych całkowicie już umorzonych zł 100.—
3. podział amortyzacji ustalony dla danego przedsiębiorstwa
   a) na inwestycje 70%
   b) na kapitalne remonty 30%

winny być przeprowadzone następujące księgowanie:

1. **Winien** podgrupa 082. Zmniejszenie funduszu własnego
   Ma grupa 07 „Umorzenie wartości środków trwałych"
   Sprostowanie wartości środków trwałych zł 1000.—
2. **Winien** podgrupa 470 „Umorzenie środków trwałych"
   Ma grupa 187 „Fundusz amortyzacyjny"
   Wygospodarowany fundusz amortyzacyjny zł 1100.—
3. **Winien** konto 1122 Rachunek kapitalnych remontów
   Ma podgrupa 110 Rachunek bankowy bieżący
   Przelew 30% funduszu amortyzacyjnego zł 330.—

3a. **Winien** podgrupa 1873 Przelew funduszu amortyzacyjnego na kapitalne remonty
   Ma podgrupa 188 Fundusz na kapitalne remonty zł 330.—

4. **Winien** konto 1872 Przelew Fundusz amortyzacyjny na inwestycje
   Ma podgrupa 110 Rachunek bankowy bieżący
   Przelew 70% funduszu amortyzacyjnego zł 770.—

Księgowanie 3 i 3a występuje zawsze jednocześnie.

Odpowiednie wyjaśnienia w sprawie księgowania amortyzacji zawarte są w Komentarzu do Jednolitego Planu Kont dla przedsiębiorstw przemysłowych oraz w Komentarzu do Jednolitego Planu Kont dla przedsiębiorstw handlowych. Dodatkowe uzupełnienia komentarza zamieszczone są w Biuletynie Finansowym PKPG Nr 7 str. 225—228.

(FN-2)

Uzupełnienie Instrukcji 13/F

W związku z Instrukcją 13/F Dep. Finansowego PKPG z dn. 26. X. 1949 r. w sprawie zmian w Jednolitym Planie Kont dla państwowych przedsiębiorstw przemysłowych, wyjaśnia się, że na skutek błędu drukarskiego, opuszczono następujący ustęp, którym należy wyżej cytowaną instrukcję uzupełnić:

„Podgrupę 412 — dodatek wyrównawczy, morski, stołeczny" — należy uzupełnić kontem:

„4123 — dodatki specjalne"

zmieniając odpowiednio tytuł podgupy 412, która ma nosić nazwę: „Dodatki wyrównawcze: morski, stołeczny i specjalny".

Uzupełniająco wyjaśnia się, że na ciężar konta 4123 księgować należy wszelkie dodatki poza wyrównawczymi, morskimi i stołecznymi, oraz dodatkami wykazywanymi w podgrupie 413 i 414, a więc dodatki za nauczanie, dodatki dla brygadzistów za kierownictwo brygadą itp.

Nakłady nieplanowane a wykonanie planu kosztów rodzajowych.

Jedna z Central Handlowych zwróciła się z zapytaniem, jak potraktować, przy sporządzaniu sprawozdania z wykonania planu kosztów rodzajowych na rok 1949, nakłady, które w rzeczywistości miały miejsce, lecz ze względu na swój charakter nadzwyczajny wzgl. losowy nie mogły być i nie były przewidziane w planie kosztów rodzajowych na rok 1949.

Jako nakłady tego typu Centrala wymienia przykładowo: manca towarowe (stłuczka przyborów laboratoryjnych, wysychanie lub odparowanie chemikalii, rozkrusz, rozsyp), nakłady o charakterze losowym (gradobicie, pożar, kradzież), kary i grzywny, nakłady dotyczące lat ubiegłych.

Centrala wysuwa sugestię, aby nakłady powyższego typu, jako nieplanowane, wydzielić w odrębną grupę nakładów nieporównywalnych z planem i — w konsekwencji — nie wpływających na ocenę wykonania planu kosztów rodzajowych.

Takie ujęcie nieplanowanych nakładów w okresowym sprawozdaniu pozwoli na prawidłowe — zdaniem Centrali — ustalenie procentowego stosunku nakładów faktycznie poniesionych do nakładów planowanych.

W załatwieniu poruszonej sprawy, Departament Finansowy P.K.P.G. zajął stanowisko następujące:

Jako zasadę przyjąć należy, że wszystkie nakłady, które obciażają rachunek wyników muszą

wejść do sprawozdania z wykonania planu kosztów rodzajowych za dany okres.

Dotyczy to zarówno nakładów planowanych, jak i nakładów, które ze względu na ich charakter nadzwyczajny wzgl. losowy lub też z jakichkolwiek innych przyczyn nie były planowane.

Analiza sprawozdania z wykonania planu kosztów rodzajowych wykaże, czy przekroczenie planowanych sum znajduje uzasadnienie w przyczynach obiektywnych, czy też stanowi następstwo niewłaściwej gospodarki, za którą kierownictwo przedsiębiorstwa odpowiada. (FN-5)

Usprawnienie fakturowania i realizacji należności z tytułu dostaw dóbr inwestycyjnych

W celu zapewnienia Państw. Planowi Inwestycyjnemu na rok 1949 możliwie maksymalnej i terminowej realizacji pod względem również finansowym, Przewodniczący PKPG Zarządzeniem z dn. 25 października 1949 r. znak IN6-E-2-35/98 wezwał:

a) właściwe Ministerstwa do spowodowania, by podległe im zakłady produkcyjne oraz centrale zbytu przyspieszyły zarówno wystawianie faktur za bieżące dostawy dóbr inwestycyjnych, jak też w terminie jednego miesiąca — wyrównały wszelkie zaległości w tym zakresie,

b) banki finansujące do przyspieszenia czynności związanych z zapłatą w ciężar P.P. I/49 faktur za dobra inwestycyjne pochodzące zarówno z produkcji krajowej, jak i z dostaw zagranicznych.

Zarządzenie zobowiązuje organa kontroli zainteresowanych resortów do sprawdzenia wykonania omówionych wyżej zleceń oraz do złożenia sprawozdań o wynikach dokonanych czynności kontrolnych.

Pokrywanie rachunków przejściowych za wykonane roboty budowlane w Resorcie Górnictwa i Energetyki

Zarządzeniem z dn. 3. listopada 1949 r. znak (FN) OP. I. 3/Z-55 rozciągnął Minister Górnictwa i Energetyki przepisy uchwały KERM z dn. 5 sierpnia 1949 r. w sprawie pokrywania rachunków przejściowych za wykonane roboty budowlane (patrz Biul. Fin. PKPG Nr 5 — wrzesień 1949 r. str. 133) na podległe sobie:

a) Państwowe Budownictwo Elektryczne — Przedsiębiorstwo Państwowe Wyodrębnione w Krakowie i

b) Przedsiębiorstwo Robót Elektrycznych — Przedsiębiorstwo Państwowe Wyodrębnione w Warszawie.

Wymienione przedsiębiorstwa obowiązane są wystawiać rachunki przejściowe zgodnie z przepisami pkt 5 Instrukcji tymczasowej nr 4/K stanowiącej załącznik do Zarządzenia Ministra Odbudowy z dn. 15 lutego 1949 r. (Dz. Urzęd. Min. Odbudowy nr 3 poz. 13).

Finansowanie pierwszych remontów maszyn i urządzeń z importu specjalnego.

Część maszyn i urządzeń technicznych otrzymywanych przez poszczególnych inwestorów w ramach importu specjalnego UNRRA, (demobil, rewindykacje, reparacje) wymaga, przed oddaniem do użytkowania w produkcji, gruntownych remontów i uzupełnień, dokonywanych po odbiorze.

Powstaje zagadnienie z jakich środków nakłady te mają być finansowane, a mianowicie, czy źródło ich pokrycia mają stanowić środki przeznaczone na kapitalne remonty, czy też środki przeznaczone na inwestycje.

Na zapytanie Banku Inwestycyjnego, Departament Finansowy P.K.P.G. wyjaśnił, że omawiane nakłady winny być kwalifikowane jako inwestycje krajowe. Pokrywanie ich winno następować ze środków inwestycyjnych, w drodze uzupełnienia, w przepisanej drodze przez inwestora jego planu inwestycyjnego odpowiednio wywartościowanym tytułem.

Powyższe stanowisko wynika z założenia, że omawiane nakłady nie mogą być kwalifikowane, jako zmierzające do przywrócenia czynnym gospodarczo w przedsiębiorstwie obiektom majątku trwałego ich sprawności technicznej, — w którym to wypadku podlegałyby finansowaniu ze środków na kapitalne remonty, ale stanowią nakłady gospodarcze, łącznie z którymi dopiero, cena fakturowa maszyny lub urządzenia stanowi efektywną wartość, w której dany obiekt zostaje wprowadzony **po raz pierwszy** do inwentarza majątku trwałego przedsiębiorstwa. (FN-7)

Obliczenia wysokości podatku od wynagrodzeń.

Jeden z zakładów przemysłowych zwrócił się z zapytaniem, czy wynagrodzenia za prace dodatkowe Komisarza Oszczędnościowego, Opiekuna praktykantów, Referenta bezpieczeństwa i higieny pracy oraz Kierownika księgowości i administracji, kasy zapomogowo-oszczędnościowej działającej przy zakładzie, pełnione poza normalnymi obowiązkami i godzinami służbowymi, mogą być uważane za prace zlecone i opodatkowane wg. zasad art. 9 ust. 7 ustawy o podatku od wynagrodzeń.

Wyjaśnia się, iż wymienione wyżej wynagrodzenie ze względu na charakter dodatkowego zatrudnienia, nie mogą być uważane za wynagrodzenia za prace zlecone i podlegają odnośnie pierwszych trzech funkcji opodatkowaniu z art. 9 ust. 6 ustawy z dn. 4. II. 1949 r. o podatku od wynagrodzeń (Dz.U.R.P. Nr 7, poz. 41) wg którego, jeżeli podatnik otrzymuje od tego samego płatnika dwa lub więcej wynagrodzeń, płatnik obowiązany jest obliczyć i potrącić podatek, przyjmując za podstawę obliczenia łączną sumę wszystkich wynagrodzeń, otrzymywanych w okresie wypłaty.

Odnośnie wynagrodzenia dodatkowego dla kierownika księgowości i administracji kasy zapomogowo-oszczędnościowej, należy wziąć pod uwagę okoliczność, kto wypłaca wynagrodzenie za te czynności. Jeżeli dane wynagrodzenie jest wypłacane z tego samego funduszu płac co wynagrodzenie zasadnicze, należy przyjąć podstawę obliczenia

jak wyżej. Natomiast jeżeli wynagrodzenie to wypłacone jest z innego funduszu niż wynagrodzenie zasadnicze, podatek oblicza się bez względu na wysokość wynagrodzenia z 50% zwyżką, z tym że, jeżeli wynagrodzenie nie przekracza 20.000 zł miesięcznie, 4.620 zł tygodniowo lub 800 zł dziennie, stopa procentowa podatku wynosi 5%. (FN-II)

Składanie akredytyw przez Ministerstwo Obrony Narodowej.

W związku z błędną interpretacją Zarządzenia Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 8 września 1949 r. znak WO/3/400/21/70 w sprawie realizacji dostaw i prac dla Ministerstwa Obrony Narodowej oraz dla przedsiębiorstw wykonujących zamówienia Ministerstwa Obrony Narodowej, Państwowa Komisja Planowania Gospodarczego (Departament Cen, Kosztów i Rozliczeń w porozumieniu z Biurem Wojskowym) zarządzeniem z dnia 22 października 1949 roku, znak CE/8/85-8/S/49 wyjaśniła, że: w/w zarzadzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego nie zwalnia przedsiębiorstw (dostawców) ani też Ministerstwa Obrony Narodowej, czy przedsiebiorstw, wykonujących zamówienia dla Ministerstwa Obrony Narodowej od obowiazków wynikajacych z postanowień uchwały Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 20 maja 1947 r. w sprawie rozliczeń za dostawy i usługi oraz opartej o nią instrukcji Ministra Skarbu z dnia 12 czerwca 1948 roku w sprawie rozliczeń za dostawy i usługi między przedsiębiorstwami państwowymi lub pod zarzadem państwowym a jednostkami budżetu państwowego (Dz. Urz. Min. Skarbu nr 67, poz. 268).

Stąd też pozostają nadal w mocy zarzadzenia b. Ministerstwa Przemysłu i Handlu z dnia 18 września 1948 roku znak FN/VIII/DB/6/49/48 oraz z dnia 18 października 1948 roku znak FN/III/25-ba/B/48 w sprawie postępowania przy wykonywaniu zamówień jednostek budżetu państwowego oraz sposobu rozliczeń za dostawy i usługi dla jednostek budżetu państwowego.

Z uwagi na powyższe dostawy i prace dla Ministerstwa Obrony Narodowej oraz przedsiębiorstw wykonujących zamówienia Ministerstwa Obrony Narodowej (na cele ruchowe i inwestycyjne) zatwierdzone w planach rocznych albo odrębnych uchwałach K. E. R. M. — należy traktować w pierwszej kolejności przed wszystkimi innymi zamówieniami (pkt. 1 zarządzenia Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego), o ile zamówienia zostają złożone prawidłowo.

Zgodnie zaś z powołaną instrukcją Ministerstwa Skarbu z dnia 12 czerwca 1948 roku, zamówienia Ministerstwa Obrony Narodowej oraz podległych mu organów na sumę powyżej 5 miln. zł (§ 9, pkt. 1a) dopiero wówczas należy uznać za prawidłowo złożone i dostawca może przystąpić do ich wykonania, gdy otrzyma z oddziału banku zawiadomienie o otwarciu akredytywy przez Ministerstwo Obrony Narodowej względnie przez podległy mu organ, który dokonuje zamówień. (CE-8)

Szacowanie towarów dla celów ubezpieczeniowych ewidencjonowanych nie wg cen zakupu.

Z uwagi na trudności, na jakie napotykają przedsiębiorstwa handlowe przy ustalaniu wartości towarów dla celów ubezpieczenia od ognia i kradzieży z włamaniem wg zasad, obowiązujących w praktyce ubezpieczeniowej, tj. wg cen zakupu, wyjaśnia się, że te spośród wymienionych przedsiębiorstw, które ewidencjonują towary odmiennie, mogą je zgłaszać do ubezpieczenia w Powszechnym Zakładzie Ubezpieczeń Wzajemnych wg przyjętych zasad wyceny — np. cen detalicznych z potrąceniem w tym wypadku, z góry ustalonego przeciętnego procentu dla całej grupy posiadanych na składzie towarów, doprowadzającego w przybliżeniu sumy ubezpieczenia do wartości wg cen zakupu.

Ta sama zasada będzie obowiązywać przy likwidacji szkód przez P. Z. U. W. Biorąc pod uwagę obecny system ewidencjonowania towarów, zainteresowane jednostki, pragnące skorzystać z powyższego sposobu ustalania wartości towarów dla celów ubezpieczeniowych, winny określić przeciętną procentową wysokość rabatów, a mianowicie:

a) przedsiębiorstwa, składnice i zbiornice, prowadzące handel hurtowy, przeciętny rabat hurtowy i detaliczny, powstały jako średni ze skumulowania zróżniczkowanych rabatów hurtowych i detalicznych obowiązujących dla poszczególnych grup towarów;
b) sklepy detaliczne przeciętny rabat detaliczny, powstały jako średni ze skumulowania zróżniczkowanych rabatów detalicznych obowiązujących dla poszczególnych grup towarów.

Ustalone w powyższy sposób przeciętne rabaty należy zgłosić do PZUW w celu skorygowania odpowiednio sum ubezpieczenia.

Podany powyżej sposób szacowania towarów dla celów ubezpieczeniowych zapobiega płaceniu, bez uzasadnionej potrzeby, składki od wyższej sumy ubezpieczenia, niż wartość rzeczywista towarów.

Przykład: Zgłoszono do ubezpieczenia od ognia towary wg cen detalicznych na zł 100.000.000,—. Opłata roczna od tej sumy wyniosła złotych 200.000 (2‰). Powstał pożar i towary uległy całkowitemu zniszczeniu. Wartość towarów w dniu szkody, ustalona wg cen zakupu (zasada ubezpieczeniowa), wynosiła zł 80.000.000,— Odszkodowanie nie może przekroczyć rzeczywistej wartości w dniu szkody i zostanie w konsekwencji ustalone przez P. Z. U. W. na zł 80.000.000,—. Zakład Handlowy płacił zatem bez potrzeby składkę od nadwyżki sumy ubezp. ponad rzeczywistą wartość towarów, tj. od zł 20.000.000,— w wys. zł 40.000,—.

Powyższe wyjaśnienie dotyczy sposobu ustalania wartości towarów dla celów ubezpieczeniowych jedynie w r. 1949. Zagadnienie to w r. 1950 ustalone zostało odmiennie. Do sprawy tej powrócimy w jednym z najbliższych wydań Biuletynu Finansowego. (CE-9)

Komisja Metodyki Planowania Finansowego i Rachunkowości

w przedsiębiorstwach uspołecznionych przy P. K. P. G.

Cele i zadania.

Zarządzeniem Przewodniczącego P. K. P. G. z dnia 21. 7. 1949 r powołana została Komisja Metodyki Planowania Finansowego i Rachunkowości przy P. K. P. G. Wydaje się celowem, by z uwagi na szeroki zakres prac zleconych Komisji, obejmujących w zasadzie podstawowe zagadnienia z zakresu rachunkowości i planowania finansowego, zarówno w przekroju tematyczno-problemowych jak i branżowym, zapoznać bliżej ogół pracowników finansowo-rachunkowych z konkretnym programem prac realizowanym przez Komisję Metodyki.

Przedmiotem działalności Komisji jest w zakresie przedsiębiorstw uspołecznionych:

opracowanie podstawowych zagadnień z zakresu metodyki planowania finansowego,
opracowanie podstawowych zagadnień metodologicznych w zakresie rachunkowości,
opracowanie zagadnień z dziedziny usprawnienia techniki pracy służb finansowo-rachunkowych.

Wytyczone przez zarządzenie Przewodniczącego P. K. P. G. zadania i cele realizuje Komisja przez poszczególne Podkomisje fachowe, które w liczbie 12 tworzą 3 tematycznie odrębne zespoły.

W szczególności powołane zostały 3 następujące zespoły Podkomisji:

I. Zespół Podkomisji z zakresem tematyki organizacyjno-porządkowej:
   1. Podkomisja organizacji służb finansowo-rachunkowych,
   2. Podkomisja racjonalizacji i mechanizacji rachunkowości.

II. Zespół Podkomisji z zakresu tematyki problemowej:
   1. Podkomisja dla zagadnień amortyzacji środków trwałych,
   2. Podkomisja rozliczeń kosztów własnych i kalkulacji.

III. Zespół Podkomisji dla planowania finansowego i rachunkowości:
   1. Podkomisja branżowych planów kont i branżowych instrukcji planowania finansowego przedsiębiorstw przemysłowych.
   2. Podkomisja branżowych planów kont i branżowych instrukcji planowania finansowego przedsiębiorstw handlowych.
   3. Podkomisja branżowych planów kont i branżowych instrukcji planowania finansowego przedsiębiorstw: budowlanych, montażowo-konstrukcyjnych i projektowo-montażowych.
   4. Podkomisja branżowych planów kont i branżowych instrukcji planowania finansowego przedsiębiorstw: artystycznych, widowiskowych i słuchowiskowych.
   5. Podkomisja branżowych planów kont i branżowych instrukcji planowania finansowego przedsiębiorstw gospodarki rolnej.
   6. Podkomisja branżowych planów kont i branżowych instrukcji planowania finansowego przedsiębiorstw usługowych (łączności i komunikacji).
   7. Podkomisja branżowych planów kont i branżowych instrukcji planowania finansowego dla spółdzielni i central spółdzielni.

Ponadto w ramach Komisji działa jako odrębna komórka robocza

Sekcja Naukowa dla opracowania terminologii rachunkowo-finansowej.

Nad koordynacją prac poszczególnych Podkomisji i Sekcji Naukowej czuwa Prezydium. Komisji w skład którego wchodzi 5-ciu członków. Organem wykonawczym decyzji Prezydium względnie Plenum Komisji jest stały sekretariat obejmujący 2-ch pracowników naukowych.

Zadania i programy prac Podkomisji.

Jak już wspomniano, ogólne wytyczne ustalone w zarządzeniu Przewodniczącego dla prac Komisji realizowane są przez poszczególne zespoły podkomisji względnie Sekcję Naukową, przy czym program prac podkomisji ujęty został w terminarzach, będących podstawą kontroli wykonania ustalonych zadań.

Plany prac poszczególnych Podkomisji przewiduje wykonanie następujących zadań:

1. **Podkomisja organizacji służb finansowo-rachunkowych:**

Opracowanie projektu uchwały Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów wraz z instrukcją w sprawie:

struktury organizacyjnej służb finansowo-rachunkowych w przedsiębiorstwach podległych gospodarczym i pozagospodarczym resortom,
ramowego regulaminu prac poszczególnych komórek organizacyjnych służb finansowo-rachunkowych z określeniem powiązań z pozostałymi służbami w przedsiębiorstwach podległych gospodarczym i pozagospodarczym resortom,
wskaźników etatowych w obsadach tych służb.

Opracowanie projektu w sprawie ujednolicenia nazw funkcji w ramach służb finansowo-rachunkowych.

Opracowanie projektu zaszeregowania w ramach obowiązującej siatki płac dla pracowników finansowych poszczególnych funkcji.

2. **Podkomisja racjonalizacji i mechanizacji rachunkowości w zakresie racjonalizacji:**

Opracowanie wytycznych współzawodnictwa indywidualnego i zespołowego w rachunkowości.

Zmobilizowanie pracowników rachunkowości do współudziału w procesach racjonalizacyjnych.

Zorganizowanie stałego ośrodka informacyjnego, opracowującego i dostarczającego informacji o krajowych i zagranicznych osiągnięciach w zakresie racjonalizacji rachunkowości.

Badanie możliwości wyeliminowania czynności zbędnych lub dających się uprościć.

Badanie czynności, które mogą ulec zmechanizowaniu.

Opracowanie wzorowych schematów podziału pracy w księgowości.

Opracowanie możliwości przyśpieszenia prac bilansowych.

Przygotowanie wytycznych do normalizacji druków sprawozdawczości celem uproszczenia i ułatwienia prac sprawozdawczych częstokroć hamujących normalny tok pracy.

Opracowanie wytycznych w sprawie ulepszenia warunków lokalowych dla rachunkowości i planowania z uwagi na stałą koncentrację w pracy, operowanie cyframi, ochronę oczu, konieczność racjonalnego oświetlenia miejsca pracy.

Przygotowanie dezyderatów co do produkcji tych narzędzi pracy, którymi nie zajęła się Komisja dla Druków i Przyborów Księgowych (biurka, stoły, stołki z odpowiednimi oparciami przesuwnymi w pionie na śrubach, piora wieczne, ołówki automatyczne itp.).

Przygotowanie wytycznych dla racjonalnego rozmieszczenia urządzeń biur rachunkowości.

Przygotowanie wytycznych do badań psychotechnicznych na odcinku rachunkowości.

W zakresie mechanizacji:

Dokładne ustalenie stanu posiadania w przedsiębiorstwach uspołecznionych maszyn do kontowań i maszyn pomocniczych oraz badanie i ustalenie stopnia wykorzystania wspomnianych maszyn.

Ustalenie możliwości uruchomienia maszyn nieczynnych.

Opracowanie wytycznych dla przerzutów i ujednolicenia stanu posiadania w maszynach do kontowań.

Określenie możliwości i terminów podjęcia krajowej produkcji maszyn do kontowań i maszyn pomocniczych.

Zapewnienie wpływu czynnika fachowego na warunki i rozmiary importu maszyn z zagranicy.

Określenie typów maszyn, które mogłyby i winny być w przyszłości importowane.

Opracowanie planów: chronologicznego, chierarchicznego i branżowego dla przejścia i nowocześniejsze techniki kontowań.

Opracowanie zapotrzebowania przedsiębiorstw państwowych na maszyny do kontowań, z określeniem liczb wyrównawczych dla maszyn doskonalszych (np. jedna maszyna mnożąca i dzieląca na trzy maszyny dodające i odejmujące).

Organizacja kursów szkoleniowych dla kontystów pracujących na maszynach do kontowań.

3. **Podkomisja dla zagadnień amortyzacji środków trwałych.**

Opracowanie projektu uchwały Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów w sprawie ustalenia nowych stawek umorzeniowych dla amortyzacji środków trwałych, będących w dyspozycji przedsiębiorstw uspołecznionych.

Opracowanie wytycznych w sprawie techniki obliczania i zarachowywania amortyzacji środków trwałych

Opracowanie ramowego indeksu (klasyfikacji) środków trwałych.

Metodyczne opracowanie zagadnienia finansowego kapitalnych remontów z uwzględnieniem powiązań między kapitalnymi remontami a funduszem amortyzacyjnym. Ustalenie ramowych wzkaźników finansowych na kapitalne remonty.

W pracach tej Podkomisji w dużej mierze wykorzystywane są bogate w tej dziedzinie doświadczenia Związku Radzieckiego zawarte w fachowej literaturze finansowo-rachunkowej.

4. **Podkomisja rozliczeń kosztów własnych i kalkulacji.**

Ustalenie terminologii związanej z kosztami własnymi i kalkulacją.

Opracowanie ogólnych zasad rachunku kosztów w przemyśle w formie zarządzenia normatywnego.

Ustalenie szczegółowych zasad w zakresie r-ku kosztów dotyczących przemysłu przez opracowanie: kluczy kalkulacyjnych dla miejsc i nośników kosztów,

zasad rozliczenia miejsc pomocniczo-wytwórczych i usługowych,

ogólnych wzorów wzorcowych wzgl. typowych arkuszy rozliczeniowych,

metod kalkulacji i możliwości ich zastosowania,

dokumentacji w zakresie kosztów,

prawidłowej rejestracji i rozliczenia kosztów,

dynamiki kosztów (koszty zależne i niezależne),

planowania i kontroli planowanych kosztów w układzie funkcyjno-nośnikowym,

powiązanie księgowości z rachunkiem kosztów.

W pracach Podkomisji będą między innymi wykorzystywane materiały opracowane lub zgromadzone w ramach dotychczasowych prac przez T-wo Naukowe Organizacji i Kierownictwa.

5. **Podkomisja branż, planów kont i branżowych instrukcji planowania finansowego przedsiębiorstw przemysłowych.**

Organizacja opracowań projektów branżowych planów kont.

Opiniowanie projektów branżowych planów kont na 1950 r.

Opracowanie wytycznych dla konstrukcji planów kont branżowych na 1951 rok.

Opracowanie wytycznych w zakresie metodyki planowania finansowego przedsiębiorstw przemysłowych na 1951 rok.

Opiniowanie branżowych instrukcji planowania finansowego na 1951 rok opartych na wytycznych opracowanych przez Podkomisję.

Inne zagadnienia w zakresie rachunkowości i planowania finansowego przedsiębiorstw przemysłowych.

W toku realizacji tych zadań Podkomisja opracowała ankietę skierowaną do poszczególnych resortów, która umożliwiła zorientowanie się w aktualnym stanie prac nad branżowymi planami kont, oraz opracowała wytyczne do sporządzania branżowych planów kont w oparciu o nowy jednolity plan kont, obowiązujący od 1950 roku.

6. **Podkomisja branżowych planów kont i branżowych instrukcji planowania finansowego przedsiębiorstw handlowych.**

Ustalenie ramowych wytycznych w sprawie opracowania branżowych planów kont dla przedsiębiorstw handlowych oraz instrukcji szczegółowej dla tych planów kont.

Ustalenie obiegu projektów planów kont — organizacja opracowań.

Opiniowanie branżowych planów kont na 1950 r.

Współpraca przy tworzeniu wewnętrznych Komisji dla opracowania instrukcji do planów finansowych i do planów kont.

Rozpoczęcie akcji „Walka o bieżąco prowadzoną księgowość w przedsiębiorstwie".

Ustalenie wzorów i terminów sprawozdawczości finansowej na 1950 rok.

7. **Podkomisja branżowych planów kont i branżowych instrukcji planowania finansowego przedsiębiorstw budowlanych, montażowo-konstrukcyjnych projektowo-montażowych.**

Opracowanie organizacji służby finansowo-księgowej przedsiębiorstw budowlanych, montażowo-konstrukcyjnych i projektowo-montażowych.

Opracowanie planu kont dla wyżej wymienionych przedsiębiorstw na rok 1951.

Opracowanie wytycznych w zakresie metodyki planowania finansowego.

Opracowanie instrukcji planowania finansowego na 1951.

Opracowanie specjalnych zagadnień z zakresu rachunkowości i planowania finansowego przedsiębiorstw budowlanych, montażowo-konstrukcyjnych i projektowo montażowych.

8. **Podkomisja branż. planów kont i branżowych instrukcji planowania finansowego przedsiębiorstw artystycznych, widowiskowych i słuchowiskowych.**

Opiniowanie planów kont na rok 1950 dla przedsiębiorstw artystycznych, widowiskowych i słuchowiskowych.

Opracowanie specjalnych zagadnień dotyczących rachunkowości i planowania finansowego wyżej wymienionych przedsiębiorstw.

Opracowanie wytycznych dla branżowych planów kont na rok 1951 i opracowanie wytycznych dla zasad planowania finansowego.

Do zadań Podkomisji dołączone zostało opracowanie wytycznych dla planów kont i instrukcji planowania finansowego przedsiębiorstw wydawniczych oraz opiniowanie tych planów kont i instrukcji.

9. **Podkomisja branż. planów kont i branżowych instrukcji planowania finansowego przedsiębiorstw gospodarki rolnej.**

Opracowanie zasad systemu finansowego dla rolnictwa państwowego.

Opracowanie zasad systemu finansowego dla spółdzielni rolnych produkcyjnych.

Opracowanie planów kont i komentarzy ogólnych dla rolnictwa państwowego.

Opracowanie planu kont i komentarzy ogólnych dla spółdzielni rolnych produkcyjnych.

Opracowanie szczegółowych komentarzy do planów kont dla przedsiębiorstw gospodarki rolnej.

Opracowanie wzorów planowania finansowego.

10. **Podkomisja branż. planów kont i branżowych instrukcji planowania finansowego przedsiębiorstw usługowych.**

Opiniowanie projektów branżowych planów kont na 1950 r.

Opracowanie zasad systemu finansowego na rok 1951.

Opracowanie wytycznych dla planowania finansowego na rok 1951.

Opracowanie branżowych instrukcji planowania finansowego na 1951 rok.

Opiniowanie projektów branżowych planów kont na rok 1951.

Opracowanie zagadnień specjalnych z zakresu rachunkowości i planowania finansowego przedsiębiorstw usługowych komunikacji i łączności.

11. **Podkomisja branż. planów kont i branż. instrukcji planowania finansowego dla spółdzielni i central spółdzielni.**

Opracowanie uzupełnień do obowiązującego w spółdzielczości jednolitego planu kont zgodnych z zasadami systemu finansowego.

Opracowanie wytycznych do konstrukcji jednolitego planu kont w spółdzielczości w roku 1951.

Opracowanie jednolitego planu kont na rok 1951 dla spółdzielczości.

Opracowanie wytycznych w zakresie metodyki planowania finansowego na rok 1951.

Opracowanie ogólnej instrukcji i wzorów do planowania finansowego na rok 1951.

Ponadto program prac Podkomisji obejmuje opiniowanie projektów planów kont poszczególnych central na rok 1951, opartych na jednolitym planie kont dla spółdzielczości oraz opiniowanie instrukcji planowania finansowego dla poszczególnych central.

12. **Sekcja Naukowa dla opracowania terminologii rachunkowo-finansowej.**

Sekcja zajmie się uporządkowaniem słownictwa w zakresie rachunkowości i finansowania przedsiębiorstw przez:

sprecyzowanie i zdefiniowanie dotychczas używanej terminologii,

uzupełnienie tej terminologii słownictwem dostosowanym do potrzeb gospodarki planowej,

skontrolowanie słownictwa pod względem czystości i poprawności językowej.

Opracowania Sekcji będą publikowane celem poddania ich wszechstronnej analizie. Zebrane wypowiedzi umożliwią ostateczne sformułowania.

Uwagi końcowe.

Jako jedno z naczelnych zadań stawia sobie Komisja by w ramach poszczególnych zespołów roboczych zetknąć czołowych przedstawicieli teorii i praktyki rachunkowo-finansowej i tą drogą w wyniku toczonych dyskusji i wymiany poglądów pogłębić a niejednokrotnie wyczerpać i rozstrzygnąć postawioną problematykę.

Wciągnięty w orbitę prac Komisji zespół czołowych fachowców ze wszystkich dziedzin rachunkowości i planowania finansowego w ilości około 100 osób pomyślany jest jako podstawowa kadra, która w miarę „rozruchu" Komisji uzupełniona zostanie o dalszy zespół.

Poza stałymi członkami Komisji do poszczególnych zagadnień dorywczo powoływani są rzeczoznawcy bądź to w charakterze referentów, bądź opiniujących dane zagadnienie ekspertów. Zamierzeniem Komisji jest by w drodze publikacji bieżących informacji o pracach Komisji przyciągnąć do współpracy szerokie rzesze pracowników finansowo-rachunkowych z terenu, którzy w drodze korespondencji lub innej przekazywać będą swoje

uwagi i wypowiedzi względnie projekty i w ten sposób umożliwią zużytkowanie niejednokrotnie cennych informacji zdobytych w praktyce.

Technika pracy i intensywność robocza w odniesieniu do poszczególnych zagadnień uwarunkowana jest w głównej mierze operatywnym lub nieoperatywnym charakterem zagadnień. Jeśli zatem zagadnienia opracowywane np. przez Podkomisję dla zagadnień amortyzacji i środków trwałych należą do rzędu w pewnym sensie nieoperatywnych, i jako takie mogą być w dłuższym okresie czasu gruntownie przedyskutowane i opracowane — o tyle zagadnienia będące w opracowaniu branżowych Podkomisji planowania finasowego i rachunkowości wymagają odmienej techniki i tempa pracy.

Bezspornie na czoło zagadnień zaliczanych do rzędu operatywnych wysuwa się kwestia zorganizowania współdziałania z terenowymi zespołami roboczymi opracowującymi branżowe plany kont w oparciu o nowe jednolite plany kont dla przemysłu i handlu.

Zagadnieniu temu w sensie szczegółowego omówienia wytycznych opracowanych na ten temat przez Komisję Metodyki poświęcony będzie, ze względu na wyjątkową wagę, odrębny artykuł. (A. T. K. — BOR.)

BIULETYN FINANSOWY

Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego

zamawiać można w następujących miejscach:

Warszawa, ul. Foksal 15
„POLSKIE WYDAWNICTWA GOSPODARCZE"

●

Łódź, ul. 6 Sierpnia 7 —
„POLSKIE WYDAWNICTWA GOSPODARCZE"
DELEGATURA

●

Katowice, ul. 3 Maja 23 —
„POLSKIE WYDAWNICTWA GOSPODARCZE"
DELEGATURA

Aktualne zadania rachunkowości

w przedsiębiorstwach handlu wewnętrznego

Poniżej zamieszczamy omówienie wytycznych, ustalonych dla pracy aparatu księgowego państwowych przedsiębiorstw handlowych na jednej z kolejnych konferencji dyrektorów finansowych tych przedsiębiorstw w Min. Handlu Wewnętrznego.

Pogłębienie zadań rachunkowości, jako podstawy sprawozdawczości, niezbędnej do planowania i kierowania działalnością przedsiębiorstwa handlowego, ujęcie tych zadań w określony system, odpowiadający wymogom gospodarki planowej i zapewnienie rachunkowości właściwej pozycji w przedsiębiorstwie, oto aktualne wytyczne dla pracy aparatu finansowego i księgowego na najbliższą przyszłość.

Do zadań rachunkowości w tym sensie należy: planowanie finansowe, a więc planowanie rozchodów i dochodów oraz wyników działalności, planowanie rozliczeń z innymi planami, planowanie normatywów środków obrotowych, finansowania obrotu i nakładów inwestycyjnych oraz planowanie obniżenia kosztów, a dalej — realizacja planów finansowo-gospodarczych, w zakresie gospodarki finansowej — zgodnie z zasadami systemu finansowego i prawami gospodarki uspołecznionej oraz sprawozdawczość powiązana z planowaniem i odpowiadająca potrzebom analizy i kontroli działalności przedsiębiorstwa w ogóle, a jego gospodarki finansowej w szczególności.

Nowe instrukcje w sprawie planowania finansowego planu kont i sprawozdawczości, stanowiące części jednolitego systemu finansowego służą za podstawę do realizacji wspomnianych celów i zadań rachunkowości.

Należy stwierdzić, że nie wszystkie przedsiębiorstwa są należycie przygotowane do wypełnienia wyżej omówionych postulatów Ministerstwa Handlu Wewnętrznego na odcinku usprawnienia rachunkowości, gdyż poziom prac rachunkowości wielu z nich jest niedostateczny. Rachunkowość — w niektórych przedsiębiorstwach — nie spełnia dostatecznie sprawnie swych podstawowych zadań, mianowicie bieżącego opracowywania materiałów rachunkowych, uzgadniania i bieżącego załatwiania roliczeń, terminowego opracowywania sprawozdań rachunkowych.

Takie przedsiębiorstwa będą miały trudności w pogłębieniu zadań rachunkowości; w takich przedsiębiorstwach rachunkowość z trudnością dostarczy materiałów dla planowania, dla kontroli i analizy działalności przedsiębiorstwa, nie będzie dostatecznie pomocna w kierowaniu tą działalnością; w takich przedsiębiorstwach rachunkowość zostanie zepchnięta do roli koniecznego, ale nie współdziałającego w życiu przedsiębiorstwa, działu pracy, którego celowości oraz właściwej roli nikt nie oceni i nie zrozumie. Byłaby to pozycja pogłębiająca niedomagania rachunkowości, która odbijałaby się ujemnie na działalności przedsiębiorstwa, hamując jego rozwój.

Stąd największy wysiłek w kierunku osiągnięcia wyższego poziomu rachunkowości, w kierunku wynalezienia dla niej właściwego miejsca w przedsiębiorstwach, należy do zadań czołowych. Wypełnienie ich da terminową i dobrą sprawozdawczość — niezbędny czynnik dla sprawnego działania i rozwoju przedsiębiorstwa.

Zwykło się tłumaczyć, niedomagania na tym odcinku rachunkowości brakiem wykwalifikowanych pracowników.

Wiadomo wszystkim, że w każdej dziedzinie życia gospodarczego w kraju odczuwa się brak wykwalifikowanych pracowników. Brak inżynierów, majstrów, handlowców — nie tylko księgowych.

Wiadomo jest również, że potrzeby gospodarki narodowej rozrastają się nie tylko na odcinku rachunkowości, ale we wszystkich innych dziedzinach. Brak dostatecznej ilości ludzi wykwalifikowanych nie powstrzymuje jednak rozwoju życia gospodarczego.

Wyszkoliliśmy już dużo ludzi, a musimy wyszkolić ich jeszcze więcej — jest to jeden z elementów organizacji pracy w terenie.

Masowe szkolenie pracowników finansowych — planistów, księgowych, kontystów itd. winno się stać naszą codzienną troską. Nie wystarczą już na tym etapie dotychczasowe formy szkolenia. Dorywcze, od wypadku do wypadku zorganizowane przeszkolenie nie zaspokoi wciąż rosnących potrzeb na odcinku rachunkowym. Musi powstać gęsta sieć kursów, w której przeszkolą się kadry finansistów, zatrudnionych w przedsiębiorstwach handlowych. Ale i to jest niedostateczne. — Należy zabezpieczyć dopływ nowych, młodych kadr finansistów, szkolonych w sposób planowy i systematyczny.

Należy również zwrócić uwagę na następujące niedomagania na odcinku rachunkowości:

po pierwsze — **brak** w przedsiębiorstwach, na wszystkich ich szczeblach, **należytego zrozumienia dla roli rachunkowości** w przedsiębiorstwie uspołecznionym, dla jej zadań i potrzeb,

po drugie — **brak,** odpowiadającej rosnącym potrzebom życia i gospodarki uspołecznionej, **organizacji pracy w rachunkowości.**

Brak zrozumienia właściwych celów i zadań rachunkowości jest podstawowym błędem kierownictwa przedsiębiorstwa. Jeśli rachunkowość nie pracuje bieżąco, jeśli poziom jej prac jest niski, a jakość sprawozdawczości niedostateczna, jeśli nie ma bieżącej insystematycznej kontroli gospodarki finansowej, towarowej i materiałowej, kierownictwo przedsiębiorstwa nie ma podstaw potrzebnych do walki z błędami, uchybieniami i nadużyciami wszelkiego rodzaju, do analizy i kontroli działalności przedsiębiorstwa, do planowania jej i kierowania, do wytyczenia kierunków rozwoju i postępu przedsiębiorstwa.

Zdarzające się wielomiesięczne zaległości w pracach rachunkowości, poważne zaniedbania w rozliczeniach i w gospodarce finansowej, uchybienia na odcinku sprawozdawczości i brak jej analizy w niektórych przedsiębiorstwach, potwierdzają tę ujemną ocenę stosunku kierownictwa przedsiębiorstw do rachunkowości.

Następstwami niewłaściwego ustosunkowania się do zadań i potrzeb rachunkowości są często: **brak koordynacji pracy i brak współpracy działów technicznego, administracyjnego, handlowego i innych z działem finansowym.**

Jeśli kierownictwo handlowe nie dostarcza rachunkowości w terminie potrzebnych jej, a opracowanych zgodnie z jej wymogami i potrzebami, jasnych, nadających się — bez trudności — do wykorzystania dokumentów, jeśli pracownicy handlowi i administracyjni, nie znający dostatecznie zasad systemu finansowego i rozliczeń, nie poinstruowani należycie o potrzebie koordynowania pracy z rachunkowością, z komórką rachunkową nie współpracują, rachunkowość narażona jest na nadmierne nakłady czasu i wysiłków — wskutek tego działa niedostatecznie sprawnie.

Kierownicy i pracownicy naszych przedsiębiorstw winni kształcić się, pogłębiać znajomość zasad i potrzeb gospodarki uspołecznionej, zapoznawać się z rolą i zadaniami rachunkowości w gospodarce planowej oraz, przez zorganizowaną i systematyczną współpracę z rachunkowością, ułatwić jej działalność, wysunąć na właściwe miejsce w przedsiębiorstwie i wydźwignąć do poziomu, odpowiadającego potrzebom.

Kierownicy ci winni wiedzieć, że **terminowa i dobra sprawozdawczość jest podstawą planowania, jest podstawą kontroli, analizy i kształtowania działalności przedsiębiorstwa, że przedsiębiorstwo musi mieć do tych celów dobrą rachunkowość.**

Drugą przyczyną niedociągnięć na odcinku rachunkowości jest, nieodpowiadająca rosnącym potrzebom życia i gospodarki uspołecznionej, organizacja rachunkowości. Pracę jej kierowników w terenie należy systematycznie kontrolować, udzielać im potrzebnej pomocy, a błędy prostować. Te metody kontroli pracy należy stosować codziennie w odniesieniu do wszystkich pracowników. Jednym z najczęściej spotykanych błędów rachunkowości jest brak kontroli pracy, polegającej na rozdziale zadań, między niedostatecznie wyszkolonych i niedoświadczonych, pracownikom i pozostawieniu ich bez opieki.

W najbliższym czasie wyjdą lub wyszły już w druku urzędowe instrukcje w sprawie planowania finansowego i kasowego, planowania oszczędności, planu kont oraz sprawozdawczości, instrukcje jasne i wyczerpujące — należy je przyjąć za podstawę masowego szkolenia pracowników. Ministerstwo ze swej strony organizuje kursy dla kierowników rachunkowości w celu zapoznania ich z nowymi instrukcjami i omówienia wszystkich zagadnień z nimi związanych. Jeśli instrukcje urzędowe trzeba będzie rozszerzyć i uzupełnić, ze względu na specjalne potrzeby przedsiębiorstwa, trzeba będzie opracować, we współpracy ze wszystkimi innymi działami pracy, projekty dodatkowych szczegółowych, lub uzupełniających instrukcji.

(dokończenie na str. 272)

„JEDNOLITY PLAN KONT"

dla państwowych przedsiębiorstw przemysłowych, podległych Ministerstwom:

Górnictwa i Energetyki, Przemysłu Ciężkiego, Przemysłu Lekkiego, Przemysłu Rolnego i Spożywczego

obowiązujący od dnia 1 stycznia 1950 roku

Wydawnictwo niezbędne w każdym przedsiębiorstwie, biurze i fabryce

Cena za egzemplarz zł 150 * Stron 95 * Karton

Zamówienia przyjmuje: **Przedsiębiorstwo Państwowe Wyodrębnione „Polskie Wydawnictwa Gospodarcze" w Warszawie, ul. Hoża nr 35**

Kierownicy przedsiębiorstw winni w krótkim czasie zbadać stan pracy rachunkowości we wszystkich jednostkach organizacyjnych, zanalizować jej poziom — z punktu widzenia postulatów Ministerstwa — i zmobilizować wszystkie środki, będące w dyspozycji dla podniesienia poziomu rachunkowości, usunięcia zaległości w pracy i zabezpieczenia terminowego wypełnienia jej zadań.

SPROSTOWANIE

Niniejszym prostuje się omyłki zauważone w opracowaniu pt. Omówienie zagadnienia analizy zbiorowego planu przemysłowo-finansowego jednostek wytwórczych na rok 1950, zamieszczonego w Nrze 7 Biuletynu Finansowego (Listopad 1949)

- str. 230 szpalta pierwsza, trzeci wiersz od góry wycofać słowa „Zadanie i cel analizy planu finansowego"
- „ 230 „ pierwsza, drugi wiersz od dołu zamiast „rubr. 7—" powinno być „rubr. 7+"
- „ 230 „ druga, ósmy wiersz od góry po słowie „ = " powinno być „>"
- „ 231 „ pierwsza, czwarty wiersz od góry zamiast + 2 + 3 + 14 powinno być „ 2 + 3"
- „ 231 „ pierwsza, siedemnasty wiersz od góry zamiast „rubr. 8" powinno być „rubr. 7"
- „ 231 „ pierwsza, dziewiętnasty wiersz od góry zamiast „rubr. 8" powinno być „rubr. 7"
- „ 231 „ pierwsza, dwudziesty ósmy wiersz od góry „poz. 26" powinno być „+ PF 6 rubr. 12 poz. 26 od nieumorzonych
- „ 231 „ pierwsza, trzydziesty wiersz od góry zamiast „rubr. 7" powinno być „rubr. 3"
- „ 231 „ pierwsza, dwudziesty szósty wiersz od dołu po słowie „od uniemorzonych" powinno być „—PF6 rubr. 5 poz. 28"
- „ 233 tablica L.p. 5 zamiast „PF 7 rubr. 6 poz. 53" powinno być „PF 7 rubr. 5 poz. 2"
- „ 233 „ L. p. 6 zamiast „PF 7 rubr. 5 poz 2" powinno być PF 7 rubr. 6 poz. 53
- „ 234 „ L. p. 12 zamiast rabaty powinno być roboty.

*

W tekście zamieszczonej w Nrze 7 (listopad 1949) Biuletynu Finansowego (str. 212) Instrukcji 12/F Dep. Finansowego PKPG wprowadzić należy następujące zmiany:

w tytule słowa „dla przedsiębiorstw" — należy zastąpić słowami: „dla jednostek"; również w tekście Instrukcji (wiersz 2), słowa „dla przedsiębiorstw" — należy zastąpić słowami „dla jednostek".

*

Do zamieszczonego w Nrze 7 Biuletynu Finansowego Uzupełnienia i zmian Komentarza do J. P. K. dla państwowych przedsiębiorstw przemysłowych, zatwierdzonego Instrukcją 1/F Departamentu Finansowego PKPG, należy wprowadzić następujące poprawki:

str. 227 — kolumna 2-ga — wiersz 5 od dołu — zamiast słowa: „nakład" winno być „zakład";

str. 228 — kolumna 1-sza — wiersz 21 od góry — zamiast słowa „przeznaczone" winno być „przenoszone"; wiersz 26 od góry uzupełnić należy, wśród wymienionych tam kont, kontem 939; wiersz 33 od góry — zamiast „Broszura — str. 68" winno być „Broszura — str. 86".

Przedruk całkowity lub częściowy materiału zamieszczonego w BIULETYNIE FINANSOWYM PAŃSTWOWEJ KOMISJI PLANOWANIA GOSPODARCZEGO dozwolony wyłącznie za zgodą Redakcji

POLSKIE WYDAWNICTWA GOSPODARCZE

Przedsiębiorstwo Państwowe Wyodrębnione
WARSZAWA, UL. HOŻA 35, TEL. 8-59-04

Zawiadamiają, że w roku bieżącym wydadzą drukiem

KALENDARZ BIURKOWY-NOTATNIK NA ROK 1950

(wzór z roku 1949). Format kalendarza 15 × 20,5 cm, praktyczny, wygodny, objętość 368 kart, nadruk jednostronny z półgodzinnym rozkładem dnia, 12 przekładek miesięcznych kartonowych, podstawa drewniana, jasna, pulpitowa, stała. **Cena Kalendarza z podstawą drewnianą — komplet 800 zł.** Zamówienia na piśmie do dnia 25. XII. r.b. przyjmują **Polskie Wydawnictwa Gospodarcze, Dział Informacji Gospodarczej, Warszawa, ul. Hoża 35**

Ekspedycja będzie wykonana za pobraniem pocztowym z doliczeniem do rachunku kosztów opakowania i przesyłki

UWAGA: Odbiorcy z roku 1949, którzy posiadają podstawę drewnianą do kalendarza, mogą na rok 1950 wykupić tylko kalendarz — blok w cenie 500 zł

Polskie Wydawnictwa Gospodarcze wydają **stale aktualny zbiór wszystkich przepisów prawnych i obowiązujących rozporządzeń** p. t.

„USTAWODAWSTWO GOSPODARCZE - TEKSTY"

Już są w sprzedaży pierwsze dwa tomy p. t.

„PRZEPISY O CENACH" — cena 1 egz. 700 zł
„DOSTAWY I ROBOTY" — cena 1 egz. 500 zł

Wydawnictwo oparte jest na systemie luźnych kartek, spiętych kołoszytem. W miarę ukazywania się nowych przepisów dosyłane będą nabywcom karty uzupełniające, tworząc stale aktualny zbiór przepisów prawnych danej dziedziny

Wkrótce ukażą się dalsze tomy
„REGLAMENTACJA TOWAROWA", WYWŁASZCZENIA"

Zamówienia należy kierować
Polskie Wydawnictwa Gospodarcze P.P.W. Warszawa, ul. Hoża 35, Telefon 806-28

ADRES REDAKCJI: Warszawa, Plac 3 Krzyży, Departament Finansowy Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego.

ADRES ADMINISTRACJI: Przedsięb. Państw. Wyodrębnione „Polskie Wydawnictwa Gospodarcze" — Delegatura Katowice, ul. 3 Maja 23. - Konto PKO. III-1480

PKZG. 1, K-ce - z. 1718. XI/49. - R. 034111 - nakł 10 000.